

دیوان نثر کی موسیقی

۱۸

محمد رفیع صاحب

قیمت : ۱۵۰ روپے

دیوانِ نوری مونسوی

سید جمشید مونسوی

سرور جناب آغا محمد علی صاحب

پتہ حیدرآباد

۱۹۷۹/۱۲/۲۴

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اسکن شد

دیوان ترکی موسوی

شامل غزلیات ، متفرقات

و آی ساوالان

اثر:

سید جعفر موسوی

صفویزاده موسوی، جعفر. ۱۳۲۰ -
دیوان ترکی موسوی: شامل (غزلیات، متفرقات)
و آی ساوالان/ سراینده جعفر موسوی. - تهران: پروا.
۱۳۷۹.
۲۹۶ ص.

ISBN 964-90420-9-1: ۱۵۰۰۰ ریال
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
۱. شعر ترکی -- ایران -- قرن ۱۴. الف. عنوان.

۸۹۴/۳۶۱۱

PL۳۱۴/ص۷۶۰۹

۷۱۲۸-۷۹م

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب : دیوان ترکی موسوی
نام نویسنده : سید جعفر صفوی زاده - موسوی
ناشر : پروا ۸۸۳۴۶۸۵
شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه
چاپ اول : ۱۳۷۹
حروفچینی : فائزون ۸۷۱۶۲۶۶
لیتوگرافی : البرز ۳۱۱۱۵۵۳
چاپ : وحید ۶۴۰۲۲۶۹
صحافی : مینو ۳۹۰۸۶۸۵
شابک : ۹۶۴-۹۰۴۲۰-۹-۱
ISBN : 964-90420-9-1

حق چاپ محفوظ است

مقدمه ناشر

دانشمند معظم جناب آقای سیدجعفر موسوی را همه به عنوان یک محقق علوم قرآنی و تفسیر می‌شناسند. اثر گرانبهای (در پیرامون فرهنگ قرآن) ایشان که در سال ۱۳۷۸ افتخار چاپ و انتشار جلد اول آن را داشتیم به سرعت جای خود را در میان کتب مرجع باز کرد و دانشجویان و محققین بی‌صبرانه در انتظار چاپ مجلدات بعدی آن هستند.

مطالعه‌کنندگان اثر مذکور حتی اگر اطلاعی از طبع ادبی و شعری مؤلف کتاب نداشته باشند، بلافاصله با ملاحظه شرح و بسط ادیبانه واژه‌های قرآنی متوجه مهارت ادبی استاد بزرگوار خواهند شد. این طبع و مهارت در خلق اشعار و آثار فارسی و ترکی و عربی حکایت از یک استعداد کم‌نظیر خدادادی دارد که بایستی شعرشناسان و ادبای بزرگ به نقد و تحسین آن بپردازند و کار یک ناشر نیست.

اما در مورد چگونگی انتشار چاپ دوم آی ساوالان باید عرض کنم که ارادتمندان طبع لطیف و خلق ملیح جناب آقای موسوی سال‌ها در جستجو و تمنای دستیابی به یک نسخه از (آی ساوالان) بودند که چاپ اول آن به سرعت نایاب شده بود تا اینکه استاد حاج محمد احقاقی به نمایندگی از همه دلباختگان آن اثر جاویدان موفق شدند که جناب آقای موسوی را بر سر شوق تجدید طبع بیاورند و این حرکت، سرچشمه برکاتی بی‌پایان گردید. زیرا اشعار فارسی ایشان با آن مثنویات و قصاید و غزلیات متنوع و بی‌نظیر در (دیوان موسوی) و این آی ساوالان همراه آن همه غزلیات و متفرقات دلنشین در (دیوان ترکی موسوی) به زیور طبع آراسته شد.

در برابر مقاله مفصل و عمیق استاد دکتر حمید نطقی کسی را یارای بیان حتی یک جمله بعنوان تقریظ نمانده است. فقط جای افسوس است که هم‌میهنان غیرآذری از درک اشعار نغز ترکی آقای موسوی مخصوصاً لذت شهد آی ساوالان ایشان مثل حیدربابای شهریار برای همیشه محروم خواهند ماند.

به نام خدا

این مجموعه به غیر از حدود دویست و چهل رباعی که در وزن «لأحوالٍ ولأقوّةِ إلیّ الله» سروده شده، تقریباً کلیّات اشعار ترکی ما می باشد و سه بخش است:

۱- غزلیات ۲- متفرّقات ۳- آی ساوالان

بخش سوّم، دوّمین بار چاپ می گردد و خیلی ها در انتظار چاپ مُجدّد آن بودند، اکنون خداوند توفیق داد با زحمات بسیار بسیار زیاد به چاپ آثار منظوم ترکی و فارسی مان که یادگار عمر می باشند اقدام کردیم. امید می رود که مورد عنایت ادب پروران قرار گیرند. درباره «آی ساوالان» خیلی ها از داخل و خارج کشور بصورت نظم و نثر ما را مشمول محبت قرار داده اند. و جا داشت نوشته های آنها از نظر خوانندگان بگذرد ولی با نهایت تأسّف امکانات فراهم نگردید.

تنها نوشته زنده یاد استاد - دکتر نطقی - که در مجلّه وزین «وارلیق» چاپ شده بود آورده شده است که با نهایت پوزش از خوانندگان تقاضا دارد:

۱- شعر هر شاعر را با تعمّق و تدبّر بخوانند و از شعر «آی ساوالان» خیلی ساده نگذرنند بطوریکه مطالب و اصطلاحات ترکی آن و ایماژها استعاراتش نظر اهل فن را خیلی به خود جلب کرده است.

۲- آنانی که اشعار شعرا را در مجامع می‌خوانند کوشش کنند، صحیح و بی‌تصرف خوانده و چون گاهی ابیات پیوستگی کامل به یکدیگر دارند ترتیب را بهم نزنند.

۳- از هیچ شاعری انتظار اعجاز نداشته باشند هرکس درخور استعدادش سخن پروری کرده و می‌کند بویژه این حقیر که در مورد آثارم از شیخ اجل سعدی کمک گرفته و گویم: چه کند بینوا همین دارد.

۴- زیبایی حروفچینی این اثر در پرتو حسن انتخاب و زحمات جوان تحصیل‌کرده و فاضل آقای توحید منزوی، خَلَفِ صدقِ شاعر توانای اهل بیت علیهم‌السلام مرحوم رحیم منزوی می‌باشد، از حضرت ایشان و همکارانش کمال تشکر را دارم.

۱۶ خرداد ۱۳۷۹ تهران: سید جعفر موسوی (صفوی زاده)

الله

الله آدی طلیعهی هر بیر کتاب اولا
 بی شک گرک کماله چاتا کامیاب اولا
 گر ذریه عنایت او آددان یتّه یقین
 وار اعتباری گویده گئدیب آفتاب اولا
 دریایه دوشسه قطره مُسلم نتیجه ده
 دریا اولار، نظرده اگرچه حُباب اولا
 اونسوز مذاق عاشقِ شیدایه زهر دُر
 شربت، طبیعتنده اگر شهید ناب اولا
 ای بارگاهی مایه اُمیدِ کاینات
 کیمدُر او بارگاهه گله بی جواب اولا؟
 منده اُمیدلن بو تمنایه گلمیشم
 سندن مگر بو بندیه بیر فتح باب اولا
 بلکه عنایتونله تمنای «موسوی»
 مشمول استجاب او عالی جناب اولا

شاد، یاشا

جانا همیشه جهد ایله دنیاده شاد یاشا
 وِئرمه بنای عمروی بریاده شاد، یاشا
 همراه اولوب طبیعتِ دنیاِیله بلا
 اُول هر بلایه دوزمگه آماده شاد یاشا
 فرق ایلمز هایاندا اولا مسکنون سنون
 مسجدده یاکه دیر و کلیساده شاد یاشا
 دائم شکایت ایله مه اوضاع دهردن
 گلمه فغان و ناله و فریاده، شاد یاشا
 غار ایچره اولما خسته و فرسوده ای غزال
 گز داغ باشندا سینه صحراده، شاد یاشا
 وار چوخ بلالی غملی مُعمّا بو دهرده
 فکر ایله مه بلالی معّماده، شاد یاشا
 ملک جهاننه باغلاما دل، قالمیوبدی مُلک
 کسراده کیقبادده داراده، شاد یاشا
 اولما ذلیل و بنده بیر بنده «موسوی»
 صرف ایله نازلی عمروی آزاده شاد یاشا

«قبر اولماسا»

غمخانه دُر دل، اوندا اگر دلبر اولماسا
 عاشق دگل او کیمسه ده چشم تر اولماسا
 بیلمز وصال قدرنی کیم گورمسه فراق
 خیرین مقام و قدری بلیتمز شر اولماسا
 قربانم اول گدایه که سلطانه ناز ادر
 اولماز غمی باشندا اگر افسر اولماسا
 هر مدعینی عاشق صادق دینمرم
 دیوان عشقی آخره جن از بر اولماسا
 عشق عالمنده کیم گئجه گوندوز تلاش اده
 چاتماز مراده یار اونا گر یاور اولماسا
 کوثر منه بهانه دی ساقی وصالنه
 یوخ کوثرین صفاسی اگر حیدر اولماسا
 دل ورمه «موسوی» سن او مه پاره دن سوی
 بیر دلبره غلامی اونون قبر اولماسا

«اگرچه کافر اولاً»

دلا وجودووی جَهد ایله تا که گوهر اولاً
 آدای خدمته خلق ایچره مهرِ آنور اولاً
 بوغملی اولکهده یونخدور وفا چالیش هامیا
 محبت ایله او اندازه که میسر اولاً
 گل اول بو گلشن دنیاده تا که وار نفسون
 مشام جان سنله دائماً معطر اولاً
 صفائیه یاشیان ایسده مز الندن اونون
 زمانهده بیرینین خاطری مُکدر اولاً
 فدا اولوم او گوزل لبلره که کلمه لری
 بیان اِدنده کلامنده شهد و شکر اولاً
 ورِیلمیوب اَبدی سگه بیر کسین آدینا
 بو دهرِ سُفلهده ایدل اگر پیمبر اولاً
 کِندر فنایه بو شوکتلی شخصلر گرچه
 دالندا داغ کیمی لشگر باشندا اَفسر اولاً
 همیشه لیک دیریدر اولمیوب او کیمسنه که
 گَنده موج بلا خلقه یار و یاور اولاً
 الهی اولمیا نامرده، مرد اولاً مُحْتَاج
 بو دلشکسته دوران اگرچه کافر اولاً
 جهاندا «موسوی» ایلر بویی گنه دانیشار
 ولو وجودی اونون گل مثالی پَرپر اولاً

«بیقرار اولا»

عاشق اودُر که محنت عشقه دچار اولا
 دَرده دوزه بلایه دوشه بیقرار اولا
 جانان ، خیالِ چهرهٔ دلدارله کئچه
 اولا دلدن ، اسیرِ سلسلهٔ تابدار اولا
 باور یوخومدی من کیمی دنیاده بیر نفر
 اولا دلبر یولوندا دَرَبَدِرِ روزگار اولا
 من تک گورونمیوب داخی عشق عالمنده خوار
 یا دهرده او گل کیمی بیر گلغذار اولا
 یاندیم شرار آتش هجرانله دئدیم
 اولا عاشق گرکدو صبرِ الهیوب اُستوار اولا
 صبر اُتمه سین کبوترِ بی چاره نیله سین
 اولا چنگال شاهبازده هرگهٔ دچار اولا
 چوخ آز قالپیدی صبح اولا یارب یاتانمورام
 اولا گر شمع اولماسا منه کیمدور که یار اولا
 قربان وفای شمعهُ اُورکدن یانار منه
 قویماز بو کُلبه نی گنه ظاهرده تار اولا
 ای شمع آغلا، آغلا منیم روزگارمه
 اولا کیم منله همدم اولسا گرکدور که زار اولا
 سَرّی نه دیر که «موسوی» یاتمیر غزل یازیر
 قویما اِلّهی سَرّی اونون آشکار اولا

«فریاد آراسندا»

قان دوشدی که شیرینله فرهاد آراسندا
 عاشق اوخودی دادله بیداد آراسندا
 چوخلار شَرَرِ عشق نگاريله یانیلار
 آزدیر منه همپایه بو افراد آراسندا
 هجرونده إله آغله یرام گوزلریم ایسدور
 شَطَى چَکه جاری اُده بغداد آراسندا
 مرغِ دلیمین زلفووه بند اولماقی بَنَدَر
 بیر صیده قالا مین دانا صیّاد آراسندا
 هر دل که ویریلدی او خط و خاله دئدیم من
 وای حالینه قالمیش نئچه شیّاد آراسندا
 مظلوم تَسِین ظالم اگر ظلمله بوغسا
 مظلومدا دِیرِ دردینی فریاد آراسندا
 مجنونه گره ک عشقده قربان کسيلم من
 تا فرق اولا شاگردله اُستاد آراسندا
 ذوق اهلی بیلر لَر که اوره ک شاد اولا بیلمز
 گر بند اولا بیر قافله ناشاد آراسندا
 ایل لَر بویی واردیر که قوحو ملاردان اوزاقم
 یاز «موسوی» چوخ خوش باشایار یاد آراسندا

«الْأَنْدَهُ فُرْصَتُ أَوْلَا»

جهاندا بیرکس اگر صاحب بصیرت اولا
 گرّه ک حوادی دوراندا اهل عبرت اولا
 عنایت ایله یه دقتله وضع دنیایه
 قضاوت ایله سه حکمنده با شهامت اولا
 تمایل ایله میه باطل و مجازاته
 همیشه ایسده دیگی حق اولا حقیقت اولا
 قرار و عهد ستمکاره اولمیا تسلیم
 توافق ایله عزتله، ضد ذلت اولا
 آلاکه شوکت عالمه اولموسان مشغول
 خوشا سعادتووه سنده گر فتوت اولا
 علی الدوام تلاش ایله تا مروته دول
 عزیز دهر اولار هر کیمسه ده مروت اولا
 مروت اهلی او مه پاره دُر که عاجزدن
 حمایت ایله هر وقت آنده فرصت اولا
 ادب طریقینی هر ئیرده سن مُراعات ات
 محیط مسجد و یا اینکه بزم عشرت اولا
 غلام حلقه بگوشم او پاک طینته که
 آلی، دلی، قولاقی، گوزلری سلامت اولا

آلہی یانمیا دنیا غمنده بیر قلبی
 کہ کانِ مہر و وفا معدنِ محبتِ اولا
 گلی کہ منظر و عطریلہ جان نوازشِ ادر
 چمنده گورمیوم اللہ اسیرِ آفتِ اولا
 چاتار مُرادنه ای «موسوی» او کیمسنہ کہ
 قرین عزم و ارادہ رھینِ ہمتِ اولا

«فتنه آخر زمان اولاً»

قربان اولوم او شوخه که شیرین زبان اولاً
 نکته بيله سوز آنلیا روشن روان اولاً
 طوطی کیمین گلنده مقام تکلمه
 شاداب و شادمان اولاً شکر دهان اولاً
 همواره لبلرینده شیرین داستانه
 شمع و چراغ انجمنِ دوستان اولاً
 جانا جهاندا سنده چاتارسان مُرادوّه
 قلبونده بی‌نشانان اگر بیر نشان اولاً
 فخر ایله‌مه او خنجر ابرویه که مُدام
 قان قان دیه شعاری اونون تکجه قان اولاً
 فخر اُت اگر تَبَسُّم مهر آفرینلن
 نقش لبونده دشمنه خطِ امان اولاً
 شاداول او لحظه‌دن که وجودون عصا کیمین
 وقفِ توان و تکیه بیر ناتوان اولاً
 تا قدرتون چاتیرسا تلاش اِت معاشوّه
 اولماز معاشی تنگه دوشن شادمان اولاً
 روح تلاش، موری سلیمانہ دوندرَر
 اقبال اگر تلاشله هم داستان اولاً

اقبال و شانسی عقل قبول اُتمه یور ولی
 بیر شیده وار که عقله سیغیش ماز بیان اولا
 نیلوفر اول، دوتاندا حرارت یوم آغزووی
 جهد ایله تا دلون باشووا پاسبان اولا
 ای گل چمنده بلبله چون جُغد اولوب شبیه
 حَقّون وار ایندی غنچه ده سَرّون نهان اولا
 چوخ تَتز اولار بلای حوادثله آشنا
 بیر قوش که دربدر دوشه بی آشیان اولا
 فتنه دوتوب تمامی دنیانی «موسوی»
 صبر ایله بلکه فتنه آخر زمان اولا

«وفا الیه یوب»

منی فراقووه هر کیمسه مُبتلا إله یوب
 قسم او طُرّه طُرّاره چوخ جفا الیه یوب
 یانقلی جانمی سانسیز غم و بلایه سالیب
 شکسته قلبیمی مین دَرده مُبتلا الیه یوب
 اگر بلا منه سندن یتّه گلایم یوخ
 نیه، جوایینی عشقیم بوجور آدا الیه یوب
 بلا یتیشسه اگر یاردن عطا سایلار
 عطاَدن اِتسه گلایه بیری خطا الیه یوب
 فدا اولوم اله بیر عاشقه که کامه چاتیب
 دوتوب او سرو قَدی ترکِ ماسوا ایله یوب
 گنه ده مهر بودا فنده «موسوی» یاشاسین
 همیشه صدق و صفا عهدینه وفا الیه یوب

«سلطانہ باغلابیہ»

زلفونده ای صنم دئمہرم شانہ باغلابیہ
 شمشیردُر بو قلبِ پریشانہ باغلابیہ
 تترتہمہ زلفووی داخی رحم ایلہ دل لره
 هر تاری اوستہ مین دل دیوانہ باغلابیہ
 هجرونده اولسم، آغلاماقا یونخدی بیر کسیم
 تکجه امید او شمع شبستانہ باغلابیہ
 خوشبخت اولار او کیمسه که درویشہ یار اولار
 بدبخت دیر او کیمسه که سلطانہ باغلابیہ
 اوندان قاباق که تربتِ آدم عجین اولار
 روحیم منیم او طرہ جانانہ باغلابیہ
 بیر گون گلیب اوزون گورہ جکسن فراقدن
 قلبیم اولوبدی خانہ ویرانہ باغلابیہ
 دنیا بیلور که «موسوینین» سن بهشتی سن
 زاهد چاشییدی روضہ رضوانہ باغلابیہ

«آدم تاپیلمیوب»

بیر دل که دائماً اولا خرم تاپیلمیوب
 دنیاده جان من دل بی غم تاپیلمیوب
 هر کیم گلوب جهانده دوشوب عیش فکرینه
 هئچ بیر مقامه عیش مسلم، تاپیلمیوب
 دنیا بوتون گل اوزلی لری آغلادار بلی
 چون اشگ تک گل اوزلره شبنم تاپیلمیوب
 چوخ سرلر اوزکده گئدیب توپراق آلتنا
 چونکه اونون بیاننه محرم تاپیلمیوب
 عارف دوتوبدی دربدر آدم سراقنی
 نومید اولوب او گزدیگی آدم تاپیلمیوب
 دیوانه اول گر ایسده سون آسوده گزمگی
 آسوده گزمک عاقله بیردم تاپیلمیوب
 گزسون گوررسن عالم دیوانه لیکده وار
 بیر عالمی که اوستونه حاتم تاپیلمیوب
 زخمیکه واردی منده دوا فکرین اتمرم
 بو زخم عشقدر اونا مرهم تاپیلمیوب
 زینتدی قبر لشگر عشاقه لاله لر
 لاله کیمین بو لشکره پرچم تاپیلمیوب

پروانه یانسا شمع اودونا شمعدن سوای
بیر کیمسه ساخلیا اونا ماتم تاپلمیوب
جانان یولوندا ورمگه جان «موسوی» کیمین
بیر کس وفا و عهدده محکم تاپلمیوب

«قربان اولوب گئدیب»

چوخ جان، فدای طُرّه جانان اولوب گئدیب
 چوخ دل، اسیر زلف پریشان اولوب گئدیب
 شهلا گوزون دالینجا اوچوب چوخ کونول قوشی
 مژگان اوخیلا قاینه غلطان اولوب گئدیب
 ای غنچه کیم دئدی سنّه ناز ایله بلبله
 چوخ غنچه عاقبت گل خندان اولوب گئدیب
 سروه دیون چمنده تبخترله دورماسین
 چوخ سرورلر چمنده خرامان اولوب گئدیب
 قربان اولوم بنفشیه چوخ شرمین باخار
 نرگس باخیشلا فتنه دوران اولوب گئدیب
 بیلم سبب نه دُر بو گلستان دهرده
 بیر گل آچیب بیر آیرسی پڑمان اولوب گئدیب
 هر کشتی امید بو دریاده یول لانیب
 آخر غریق لُجّه طوفان اولوب گئدیب
 هر بندی آجدی بوعلی سینا غرورلن
 بند آجل ده سویلهدی حیران اولوب گئدیب
 تاریخه باخ سکندر بیچاره گور نئجه
 مست خیال چشمه حیوان اولوب گئدیب

چوخ شاهزاده ناز إلهیوب قصره عاقبت
 غملن قرین کلبه احزان اولوب گئدیب
 چوخ پهلوان دیوبدی منم رستم زمان
 اما ذلیل صحنه میدان اولوب گئدیب
 فکر ایله مه یوخوندی سنون ملک و حشمتون
 حشمت ده گرچه کیمسه سلیمان اولوب گئدیب
 فخر اتمه اورگه نیب سن الف بانی ای فقیر
 حکمت ده گور اگر بیری لقمان اولوب گئدیب
 یعقوب تک بو اولکده ده چوخ مهربان آتا
 محو فراق یوسف کنعان اولوب گئدیب
 دنیاده ای عزیز باجاردیقجا شاد، یاشا
 کیم شاد، یا او کیمسه که نالان اولوب گئدیب
 بیر گون گلر دیرلر او نیسگیل لی «موسوی»
 گل تک گلن گوزل ره قربان اولوب گئدیب

«... یا یوخ؟»

منه سن بیر گئجه مهمان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 همدم عاشقِ نالان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 بیلمورم رحمِ اده جکسن دلِ سودا زدییه
 بو پریشانه پریشان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 آتش عشقووه پروانه صفت یانسام اگر
 شمع تک سن منه گریان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 بو نظر بازه او اندازه که ناز ایله موسن
 بیلیم آخرده پشیمان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 فُرتون درد، وصالون منه درمان سایلار
 ده گوروم، دردیمه درمان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 منیم ای نازلی گولوم، یوخ یئری هرگز دیه سن
 من گلنده منه قربان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 گل گوزوم اوسته قدم قوی سنه قربان کسلیم
 تا گوروم مست بو پیمان اولاجاقسان، یا یوخ؟
 «موسوی» تا نفسون وار او غزال عشقنده
 دئمورم سنده غزلخوان اولاجاقسان، یا یوخ؟

«قاره یازمیشلار»

سنی شیرین کیمین ای نازنین مه پاره یازمیشلار
 منی فرهاد تک داغلار بویی آواره یازمیشلار
 کفایت اتمه یوبلر قلبیمی مین پاره یازماقدا
 گنه تقسیم ائدیب هر پاره سین، مین پاره یازمیشلار
 دیورلر قاره رنگین اوستونه بیر آیری رنگ اولماز
 او دیر عشاق بختین قاره اوستن قاره یازمیشلار
 خطوط قان که اظهار ایله یورلر قتل فرمانین
 بیاض چشم بیمارونده بو بیماره یازمیشلار
 سنه قربان اولوم ای سرو قامت باخ بو مشتاقه
 سنونکه التفاتون هر در و دیواره یازمیشلار
 داخلی صبریم قوتاردی عاقبت فاش ایله رم خلقه
 نه مکنون سرلر اول لعل شکر باره یازمیشلار
 معطل اولما ای منصور دل بانگ انا الحق چک
 آزلدن بوینووی قسمت، فراز داره یازمیشلار
 فضولی تک سنیده «موسوی» شکر اولسون آلاه
 که عشق اهلی هزاران دفتر و طوماره یازمیشلار

« حکایتی یو خودور »

سنون گوزل لیگوئون گر حدودوغایتی یو خودور
 منیمده عشقیمیمن ایگل سنه نهایتی یو خودور
 کتاب کونده یوخ بیر وُرق که سطرلرینده
 سنون او سلسله زلفوئون روایتی یو خودور
 باخاندا مُصحف رخساروّه اوره ک باخشیلا
 او کیمدی وُرد زبانه نور، آیتی یو خودور
 اِلهی لال اوله هر بُلُلی که گُل بوداقدنا
 صفای لعل لبوندن اگر حکایتی یو خودور
 گر اِدا عاده سن بیر باخشیلا مین جان آارسان
 سن اِدا اِله باخ گور کیمین رضایتی یو خودور
 بویوک مقامه چاتار دادگاه عشقه گلنده
 او عاشقی که آلودن سنون شکایتی یو خودور
 بلایه دوزمین عاشق، مقام قُربه یتشمز
 نه چونکه پیچ و خَم عشقده درایتی یو خودور
 عنایت اِت من مسکینه تا که دل لرده
 دلیل مه سین که بو دلدادیه عنایتی یو خودور
 غم اِتمه رم کسپله عالمین حمایتی مندن
 بو اولماسین گوره م اول لعبتین حمایتی یو خودور
 بو باغ دهرده ای «موسوی» گرکدی کسپلسین
 آقاج که کولگه سینن بیرکسه کفایتی یو خودور

«فسانه‌دُر»

عومروم توکندی گندی عجب بیر زمانه‌دُر
 هیچ بیلمه‌دیم که درد نه دُر یا دوا نه دُر
 بیلدیم بو دردی تکجه که قلبیم شرارلن
 هر لحظه لحظه تیرِ بلایه نشانه‌دُر
 فکر ایلورم همیشه کئچن گونلریم منیم
 بیر بسترِ خیالده خواب شبانه‌دُر
 ای خوش او قلب پاک و مصفایه دهرده
 نقشی اونون مُصاحبتِ عاشقانه‌دُر
 وای اولسون عبرت آلمیان دلِ نا آشنایه که
 قارون کیمین اسیرِ خیالِ خزانه‌دُر
 بیر عده محو محنتِ اندوه و درد اولوب
 بیر دسته مستِ صحبتِ چنگ و چغانه‌دُر
 معنایِ زندگینی سؤال اِتدیم عقلدن
 اظهار قیلدی اوندا دانشماق فِسانه‌دُر
 بیر چشمه‌دُر حیات که سیزقین آخار سوئی
 دریای بیکرانیه دائم روانه‌دُر
 سوندان دئدیم که اولمگی بیر قدر شرحِ اله
 شرح ایلهدی مسافرت جاودانه‌دُر

آخر دئدیم متاع جهاندان دانیش دئدی
صیّاد اوچون متاع جهان دام و دانه دُر
فاش ایت دئدم حقیقتِ درد و مرض نه دُر
فاش ایله دی که گِئتمک اوچون بیر بهانه دُر
قالماز بیری گِئدر هامی بر باده «موسوی»
سندن قالان بو اولکده شیرین ترانه، دُر

«صحرايه بنده يُر»

جانا سنون اوزون دئمه رم آيه بنده يُر
 آی فخر ادر او چهره زيبايه بنده يُر
 عشاق چو خلی عشوه لی سیمما گوروبدولر
 سیمما گورونمه یوب که او سیممایه بنده يُر
 گوردوم چمنده نرگسی ناز ایله یور منه
 سرّی بوڈر او دیده شهلايه بنده يُر
 امواج جلوه ایکه سنون واردی دهرده
 چوخ چوخ غلطدی کیم ديه دریایه بنده يُر
 بیر دمله زنده ایله موسن مین مسیحی سن
 کیمدور ديه دمون دم عیسایه بنده يُر
 هر بزم اولسا عاشق اوچون بزم عشقدر
 مسجده بو باخشلا کلیسایه بنده يُر
 محشر حکایتین اوخودوم چوخ صحیفه ده
 گوردوم منیم باشیمدا که غوغایه بنده يُر
 هر آل که اوندا فیض سخاوت گورونمسه
 اول آل یازوبلا قوپ قوری صحرايه بنده يُر
 بسدر دانشما «موسوی» بیر کس گورنمه یوب
 دنیا ده تا او لؤلؤ لالایه بنده يُر

«محبّته اُستوار؟»

ناشاد اُدر اُورکلری دنیای کجمدار
 نه گُل بو باغ دهرده ساخلار نه گُلعذار
 توپراقلان آشنا اِلهیر مه لِقالری
 نه لعل لب تانور نه بیلر زلف تابدار
 کور ایله یوبدی دیده شهلانی بی حساب
 لال ایله یوبدی نطق شکر باری بی شمار
 گورمز اولا بیرینده نه عَزّت نه عافیت
 قویماز قالا بیرینده نه شوکت نه اقتدار
 هر کیم اُدوبدی تجربه عهد و قرارنی
 یوخدر دیوب عجزه دنیایه اعتبار
 عبرت گوزیله باخ دل خاک ایچره گور نئجه
 یکسان یاتوب گدائیله سلطان تاجدار
 بلبل چمندن ایسده مز اولسون جدا ولی
 آخر جدا اُدر اونی صیاد روزگار
 ای مرغ جان اماندی غنیمت بیل عومروی
 شهباز مرگ تا که سنی اُتمیوب شکار
 صلح و صفائیه یاشا آت بی وفالیقی
 قال دائماً طریقِ محبّته استوار
 کس خلقدن امیدوی سن «موسوی» کیمین
 اول تکجه لطفِ حضرتِ حَقّه اُمیدوار

«بیت الحزن یانار»

هر قلبه آشنا اولا درد و محن یانار
 قلبین شراره سیله بوتون جان و تن یانار
 چوخ دردلر اُورکده گِئدَر توپراق آلتنا
 قبر ایچره ده اگر دله گلسه کفن یانار
 بلبل حکایت اُتسه خزان دردینی گله
 ایله یقین او دردین اُدوندان چمن یانار
 یعقوب نازلی یوسفی اَلدن گِئدن زمان
 بیر آه چکدی ایندیده بیتُ الحزن یانار
 دنیا حقیقتینده یانار بیر تنور دُر
 هر کیمسه اول تنورده بیر طرز لن یانار
 یا بیر عجوزه دُر گنه قاینار دوشونده سود
 بیر عمر قطره ایجه او سوددن امن یانار
 چوخدا دئمه که من بورا گلدیم مگر یانام
 عقلین گوزیله باخسون اگر هر گلن یانار
 روحوم حصار تنده اِله یاندی «موسوی»
 زنداندا سانکه یوسف گل پیرهن یانار

«بلبل شیدا بیلر نه وار»

دنیاده باخسا دیدهٔ بینا بیلر نه وار
 عبرت گوزیله اُتسه تماشا بیلر نه وار
 بیلمز نه وار بو دهرده هر مستِ بی خیال
 گُورسون سوروش سکندر و دارا بیلر نه وار
 هر صحنه پرده ایله گلر، پشت پرده ده
 فکر عمیقِ مردمِ دانا بیلر نه وار
 بو دوغری سوزدی دردی بیلر تکجه اهل درد
 بیر عضو یانسا صاحبِ اعضا بیلر نه وار
 ساحلده سیر اُدن نه بیلیر موج دردینی
 اقا اسیر لُجّه دریا بیلر نه وار
 بادِ خزان اسیب گُلی پَر پَر اُدن زمان
 صحن چمنده بلبلِ شیدا بیلر نه وار
 هر دل که اود، دوتوبدی یانار سوز آهله
 دل ملکی ایچره لالهٔ حمراء بیلر نه وار
 یوسف اُدنده گوشهٔ چشمیله قَصِدِ صید
 مُرگان اوخوندا قلبِ زلیخا بیلر نه وار
 بزم عزاده چوخلاری شرکتِ اِدر ولی
 سوزِ عزاده روحِ مُعزّا بیلر نه وار
 یاز «موسوی» سوزون اوله نه تازه جان وِرَر
 نقش لبونده لعلِ مسیحا بیلر نه وار

«مُحکَم عِصَاسِی وَاَر؟»

هر کیمسه‌نین که سن کیمی بیر مه‌لقاسی وار
 ألحق گوزل‌لر ایچره گوزل آشناسی وار
 خوشبخت اولار که دوز یئتیشیپ‌دُر مرادینه
 شاداب اولار که بیر دل و بیر دلرباسی وار
 پروانه تک، باشندا دِیرسن صفا نِله
 سودایِ شمع حُسْنُوَه یانماق هواسی وار
 عشق عالمی بلالی بیر عالم‌دُر ای کونول
 هر کیم دوشه بو عالمه چوخ ماجراسی وار
 مجنون اگرچه توپراق اولوب، لیک لیلی‌دن
 ایندیده توپراقندا وصال التماسی وار
 محدود، دُر فضای طبیعت نه قدر اولا
 بیر عشق‌دُر که نامتناهی فِصَاسِی وار
 دنیا هامی دیوبله فنا‌دُر فنا بلی
 عاشق‌دی تکجه عین فناده بقاسی وار
 عاشق دُگل او کیمسه که نازیله بَسَلَنه
 عاشق او‌دُر که درد و بلایه بلاسی وار
 بلبل بهار اولاندا اوخور شوريله ولی
 فصل خزان گکلنده یانیقی نواسی وار

کیمدر دیه او بلبل شیدایه، صبح و شام
 بیل قدرنی چمنده گلون تا صفاسی وار
 بیر گون گلر جفائيله سَرَسَر ئیلی آسر
 حسرتله سن گلونده گوررسن فناسی وار
 ای دل دوشنده مُشگلله پوزدُرما حالووی
 هر بیر کسین قَدَرده یازیلیمیش قُضاسی وار
 هیچ بیر کسه زمانه ده دائم توی اولمیوب
 بیر گون بیری توی ایله سه بیر گونده یاسی وار
 چوخ گورسنوب جهاندا گئدر توپراق آلتنا
 قیزلار که آل لرینده گلین لیک حناسی وار
 چوخ بیر جواندا دهرده غربنده جان وئر
 ایوای اگر اونون گوزی یولدا آناسی وار
 مِضراب قلبی غمله سیزیلداتما ای رفیق
 هر باش که چوخ بویوگ اولا چوخدا بلاسی وار
 دائم کَسَر زمانه تنومند آقاجلاری
 اما کیچیک نهاله کیمین اعناسی وار
 صبر ایله هر مصیبه دردِ مُصیبتین
 حکمت ده صبر آدینلی مؤثر دواسی وار
 موسی کیمین بو «موسوینین» آله نظمه
 فرعونِ نفسی یخماقا محکم عصاسی وار

«شانه سزیلدار»

دلیکه تیر فراقه اولار نشانه سزیلدار
 گلر قنادی سینان قوش کیمین فغانه سزیلدار
 وصال قدرنی عشق عالمنده بیلمین عاشق
 گوزوندن اشک ندامت ادر روانه سزیلدار
 آسنده باد خزان گل سولاندا بلبل شیدا
 باخار چوخ حسرتله صحن گلستانه سزیلدار
 آیرسا جورله صیاد بیر قوشی بالاسندان
 اونون نوا سسینه قلب آشیانه سزیلدار
 بهار اولاندا جوان قبری اوسته لاله دلخون
 اولار نسیمله همدم ویرار جوانه سزیلدار
 یتیمی نازلیا گر مین نفر آتا یری ورمز
 آتار نوازش خلقی دوتار بهانه سزیلدار
 شکارچی سود امر آهونی کوه و صحراده
 کمین ایدنده شکار اتمگه کمانه سزیلدار
 قرار عُمَرله گر زلف آغارسا غصه سی یوخدور
 فراقدن آغاران زلفون اوسته شانه سزیلدار
 زمانی پیسَلَمَرم اوندا یوخ گناه ولیکن
 منیم بو ضایع اولان عمرومه زمانه سزیلدار
 قوراندا «موسوی» شمعیله شام تیره ده محفل
 بو عاشقانه توکر یاش او شاعرانه سزیلدار

«لُقمانی یان‌دیرار»

هر بیر کسیکه قلبِ پریشانی یان‌دیرار
 بیلسین یقین که صفحهٔ قرآنی یان‌دیرار
 منزل شکسته قلبه جانان ادوب بلی
 یان‌دیرسا کیم او منزلی جانانی یان‌دیرار
 دل‌مرده ایکه دائماً اولموش اسیر نفس
 دیوی قویار گوز اوسته سلیمانی یان‌دیرار
 اتمز وفا اوز عهدینه پیمانی گوزله‌مز
 عهدین دانار عنادله پیمانی یان‌دیرار
 کور اولسون اول گوزیکه گوزنمز گولن دوداق
 مین طعنله او غنچهٔ خندانی یان‌دیرار
 ای باغبان گولن گلی چوخ گورمه بلبله
 بیر آه چکسه صحنِ گلستانی یان‌دیرار
 ظلم آتشی او حَدهٔ سوزنده دُر اگر
 بیر ذره‌سی دوشه هامی دریانی یان‌دیرار
 اشکِ یتیم و نالهٔ مظلوم و سوزِ آه
 حقهٔ قسم که هر بیری دنیانی یان‌دیرار
 ایکاش مَنطِق اولمیا دنیاده محو، چون
 صُغری گَلر نتیجه‌ده کُبرانی یان‌دیرار
 تفهیم اتمه حکمتی نا اهله «موسوی»
 حکمتلی سؤز بیلینمسه لقمانی یان‌دیرار

«عقیق یمَن چیخار»

هر عاشقی خیالِ اِلهِ مه کوهکن چیخار
 معشوقه سی شکر لب و شیرین دهن چیخار
 هر ادّعیِ عشقِ اِلهِ یَن صادق اولمیوب
 یوز قرنلر کئیچر بیر اویسِ قَرَن چیخار
 حکمتله باخ حقایق اشیانی درک اِله
 دقتله قیل نظاره نلر گور نَدَن چیخار
 حَقْدَن همیشه ایسده فیوضاتِ معنوی
 گوگردن یاغیش توکولمسه هاردان چمن چیخار
 کیم نوره دال چواورسه اولار غرقِ ظلمته
 یزدانه باخماسون اوزووه اهرمن چیخار
 نفس پلیدی تربیت اِت تا سعید اولا
 دوزلاق یثری بجرسون اگر نسترن چیخار
 قابلِ رَحْمَدَه نُطفَه پاک ایله مُنعقد
 آکسون نهالِ یاسمنی یاسمن چیخار
 محبوبه گر نجیب اولا بی شک، دوغار نجیب
 یثر قابل اولسا اوندان عقیق یمَن چیخار
 چوخ گل سولار ولی آزی پَرپر اولار گئدر
 مینلر جوان اولر بیری خونین کفن چیخار

دائم محیطِ گل‌دهِ گلِ نازِ بَسَلَنَر

زهرای اطهر اوغلی حسین و حسن چیخار

میل اتدی «موسوی» عجباً سبکِ هندیه

صائبله کیم رفیقِ اولا شکر شکن چیخار

«بئله ده روزگار اولار؟»

هر دم که موسم گل و فصل بهار اولار
 گلشن گولر زمين و زمان لاله زار اولار
 گشت و گذاره بسکه چيخار دلشکسته لر
 بی وقفه نغمه نغمه دالینجا قطار اولار
 منده علی الصباح مکان ایله دیم باغی
 بیر لحظه ایکه نافه گل مُشگبار اولار
 گوردوم سالویدی غلغله باغ ایچره بئلبلی
 چون عاشقی که قلبی اونون داغدار اولار
 ایتدیم خطاب بئله ای عاشقی ملول
 ایندیکه گل لره هامی گوزلر خمار اولار
 شکر ایت وصال گل سنه آلان اولوب نصیب
 هر کیم که شاکر اولسا اونا بخت، یاز اولار
 بیر آه چکدی بلبل شوریده دل دئدی
 فکر اتمه بی سبب اوره گیم پُر شرار، اولار
 چوخ چوخ بو روزگار جفا پیشه نین منه
 عهد و قرار و وعده سی بی اعتبار اولار
 من شاخه گل اوسته هنوز اتمه میش وطن
 باد خزان آسر نه واریم تار و مار، اولار

گلشن سولار چمن پوزولار لاله‌لر یانار
 انصاف ایله، گور بئله‌ده روزگار، اولار
 بی‌رحم باغباندا بو اندازه دردله
 گورجک منی کلافه فکر شکار، اولار
 با اینکه حقی وردیم او شیدایه سویله‌دیم
 چوخلار سنون کیمین بو بلایه دچار، اولار
 اما بو نکته‌دن‌ده گرک غفلت اولمیا
 اهل ولا گلنده بلا بردبار، اولار
 جانا گورنده سنده بلا اتمه اضطراب
 کیم بوردا استوار اولا چوخ کامکار، اولار
 ای «موسوی» بو مصرعه باغلا دفتری
 بُحران اولاندا قدرت مرد آشکار اولار

« گنجہ لر »

اولار نظام طبیعتده تا عیان گنجہ لر
 نیاز و رازہ گلر قلب عاشقان گنجہ لر
 گنجہ نی عاشق جانانہ چوخ سوئر چونکہ
 پتر مشامنه هر لحظه عطر جان گنجہ لر
 گلر صباحہ کیمین مرغ حق مناجاتہ
 مقام طورہ دونر صحن گلستان گنجہ لر
 نہ وار حرم قاپیسی باغلانار، ولی آچیلار
 او ذوالکرم قاپیسی خلقہ بیگمان گنجہ لر
 او سرو قامتہ قربان کہ باخماز اغیارہ
 ادر نگارہ طرف قامتین کمان گنجہ لر
 فدا اولوم او ولی خدای سبحانہ
 کہ عاشقانه چکیب ناله و فغان گنجہ لر
 بلالی عمرلرون تتر گندیب قوتارماقنی
 خبر ورر هامیا زنگ کاروان گنجہ لر
 گنجہ زمانی نہ چوخ قصرلر اولوب ویران
 گندیب فناہ نہ چوخ آدلی دودمان گنجہ لر
 بو رسمدور بیزیم ایل لردہ معرفتلی قوجا
 دیر جوانلارا عبرتلی داستان گنجہ لر

ملالی اولمیانین قلبی شاد و خرّم اولار
 ولیک دردی اولان سسلنر آمان گنجه‌لر
 زمان وصاله چاتان عاشقه یئز اولسا تمام
 فراق اسیرینه چوخ گنج کئچر زمان گنجه‌لر
 تبسم اتسه‌ده هجران غریقی گوندوزلر
 مثال لاله اولار باغری لخته قان گنجه‌لر
 بو قدر وار بیلروک گردش زماندا یقین
 ادر خلاقه چوخ سرلر بیان گنجه‌لر
 اگر بو دهرده دوشسون بلایه سن مارالیم
 مقاومت اله گوندوز ور امتحان گنجه‌لر
 مقاومتله مُسلم‌دی مشکلون آچیلار
 اولارسان عاقبت ای ماه، شادمان گنجه‌لر
 چوخ انتظار واریم «موسویده» یاد اولونا
 قوراندا محفل مستانه دوستان گنجه‌لر

«دائماً طراوتی وار»

سنونله هر کیمین ای ماه پاره اُفتی وار
 قسم او لعل شکر باره چوخ سعادتی وار
 صفای اُفتون آشفته فکری راحت ادر
 اونون سعادتی واردر که فکرِ راحتی وار
 شکوه دولت داراده مُلک کسراده
 هامی یازوبلا که مین لرجه غم روایتی وار
 گوزل لرین گوزلی هم عزیز دوراندر
 او دلبریکه اونون قسمته قناعتی وار
 کمال قدرته بیر باخ حکیم داناده
 تمام خلقین اونون قدرتنده حیرتی وار
 آلپدی شاهدن امنیتی گدایه وریب
 بو اقتدارده یاللعجب نه حکمتی وار
 آلا که جلوه دنیا به اولموسان مشتاق
 بو قدر بیل که اونون چوخلی چوخلی محنتی وار
 کمال همته سوزِ عشقه مُشتاق اول
 که عشقین آتشینین صحت و سلامتی وار
 اولر نه وارسا بو عالمده لیک عشق اُلمز
 نیه، سوروشما اونون آیری بیر حکایتی وار

اگر قولاق وِره سن خاڪِ قَبْرِ فرهاده
 گوررسن ایندیده شیرینین اوردا صحبتی وار
 جمال یوسف کنعانی گوردی کیمسه دِئدی
 تبارکُ اللهُ او سروین نه حسن طلعتی وار
 اونون جمالی نه اندازه دلفریب اولسا
 گنه بدایتینین عاقبت نهایتی وار
 فدا اولوم او جماله که حُسن جلوه سینین
 نه اُولی نه میان پرده سی نه غایتی وار
 ویریلما بیر گُله ایدل که تثر سولا رنگی
 ویریل او بیر گُله که دائماً طراوتی وار
 تعصَبِ عالَمِنه وارد اُتْمیون هُنری
 نچونکه گوهرین هر یرده اولسا قیمتی وار
 او اهل ذوقه فدا ایله «موسوی» جانووی
 که جانلی نکتیه شیرین سوزه عنایتی وار

«شهدای اسلامی»

مه پاره‌لر که محضر جانانه گتدیلمر
 غرق اولدولار شرفله قزیل قانه گتدیلمر
 پیمان وصل ، باغلا دیلار آشنائیه
 بالمرّه اولدیلار بیزه بیگانه گتدیلمر
 سندیردیلمر شهامتله تن قفسلرین
 جنت سزاده سیر گلستانه گتدیلمر
 آزاده‌لر دیلنده شرافتله قالدیلار
 عشاق ایچنده اولدولار افسانه گتدیلمر
 اظهار ذلت اتمه دیلمر تیر دشمنه
 عزتله سرفراز و دلیرانه گتدیلمر
 الحق بولاردیلار که بو دنیا به بیر
 مردانه گلدیلر گنه مردانه گتدیلمر
 یاران باوفای شه نینوا کیمین
 پیمانّه صفائله مستانه گتدیلمر
 قربان اولوم او گوزلری شهلا جوانلارا
 دیدار آشنایه غریبانه گتدیلمر

هر چند اولمه یوبلر اولار «موسوی» ولی

اود ویردیلمر بو قلب پریشانه گتدیلمر

«دریایه یازدیلا»

آه و فغانی عاشقِ رسوایه یازدیلا
 شور و نوانی بُلْبُلِ شیدایه یازدیلا
 تیر بلانی کپریگین اوستونده نقشِ ائدیب
 زنجیرِ عشقی زلفِ چلیپایه یازدیلا
 سروه چمنده قامتِ رعنانی وئردیلر
 چشمِ خُماری نرگسِ شهلایه یازدیلا
 نازی سنه، نیازی منه، رازی بُلْبُلَه
 اسرارِ غمزه‌نی گلِ رعنایه یازدیلا
 قلبی یازاندا باغرینا بیر داغ قویوب اونی
 عیناً شبیه، لالهٔ حمرایه یازدیلا
 پروانه‌نی شرارهٔ آتشله آشنا
 سوز و گدازی شمعِ دل آرایه یازدیلا
 مجنوننی آهوان بیابانلا دربَدَر
 خلوتسرانی قسمتِ لیلیایه یازدیلا
 یاللعجب بیر عاشقی خاک ایچره نامُراد
 بیر آیریسین سُرادی اعلایه یازدیلا
 چوخلار دیوبله منده خریدار یوسفم
 اما بو فخری تکجه زلیخایه یازدیلا

وضع اولدی بی وفا لُغتی گوتدولر اونی
 خوش خطیلَه صحیفَه دنیایه یازدیلار
 سرِ حیاتی منده سوروشدوم حکیمدن
 گولدی دِئدی کتابِ معمایه یازدیلار
 عرض ایله دیم که غمسیز اوره ک هاردا ثبت اولوب
 فرمایش اِندی شهرِ عننایه یازدیلار
 آشگِ غمه حواله یازان شهره «موسوی»
 گتدیم منیم حواله می دریایه یازدیلار

«تسبیح و زُنار ایسته‌مز»

هانسی دل‌دیر سن‌کیمین ای‌یار، دل‌دار ایسته‌مز
 یا لب لعلون کیمین لعلِ شکر بار ایسته‌مز
 بیر بئله معنا خیالندن کیمین ایلر خطور
 خاطر صراف، هرگز دَرِّ شهوار ایسته‌مز
 باور اتمز اهل دل دنیا و مافیها دئسه
 بلبل شوریده وصلِ باغ و گلزار ایسته‌مز
 خوار و بی‌مقدار اولار عشاق ایچنده مُدعی
 گر دیه منصور عشقون حلقه دار ایسته‌مز
 حاضرم بیر آستانون اوپمگه مین جان و ئرم
 آشنا ایستر بئله سودانی آغیار ایسته‌مز
 درگه یاره صداقتله قدم قوی چونکه یار
 سالک صادق سوئر تسبیح و زُنار ایسته‌مز
 کیم قبول ایلر دئسه بیرکس بیزیم جانانمیز
 آه و افغان، قلب‌سوزان، چشم‌خونبار ایسته‌مز
 سن سنیق قلبی گتور بازار عشقه «موسوی»
 مشتری‌دور یار اوزی آیری خریدار ایسته‌مز

« آیریلیق »

دنیاده وردی چوخ گُلی برباده آیریلیق
 ایکاش اولمییدی بو دنیاده آیریلیق
 چکدی فنایه قویمادی عزت قالا مُدام
 نوشیروان و هُرمز و داراده آیریلیق
 سولدوردی نازلی گُللری گلشنده، بُلُلی
 سالدی فغان و ناله و فریاده آیریلیق
 مجنوننی اِندی وادی حسرتده دربَدَر
 داغ قویدی قلب خسته لیلاده آیریلیق
 تکجه شراره سی دئمورم قلبی یاندرار
 اود یاغدرار تمامی اعضاده آیریلیق
 هر غنچه ایکه باغ حیات ایچره بَسَلَنَر
 آیریلماقا ادر اونی آماده آیریلیق
 نه نوجوان بیلر نه توانا نه ناتوان
 نه صیده رحم ادر نه ده صیاده آیریلیق
 هر کلبه امید بنادن خراب ادر
 باخماز داخلی خرابه و آبابه ایریلیق
 قلبمده «موسوی» گَلَر آتَش تَلالوئه
 لؤلؤ دوزنده دیده شهلاده آیریلیق

«سبکبار ادم گره ک»

یاز گلدی فکر گلشن و گلزاره ادم گره ک
 شوقیله میلِ صحبتِ دلدار ادم گره ک
 دیدار یاره سوزله حسرت قالان گوزی
 شوریله مستِ نرگسِ خمار ادم گره ک
 شوقیله خلوت اتمگه اسرار عشقه
 واجبدی ترک صحبت اغیار ادم گره ک
 چون یار اوزی طیب معالجدر عاشقه
 عشقنده قلب زارمی بیمار ادم گره ک
 واردیر قاباقدای غملی آغیر بیر سفر منه
 لازم دوشوب بو جانی سبکبار ادم گره ک
 دشمندی طفل روحه تمنای دیو نفس
 دائم بو دیو نفسله پیکار ادم گره ک
 عومروم توکندی بیلمیورم من نه وقته تک
 دنیاده فکر درهم و دینار ادم گره ک
 ایوای گلور قولاقیمه بیر بانگ الرّحیل
 یولدا قالب یاتانلاری بیدار ادم گره ک
 نومید قلبیمی که دوشوب درده «موسوی»
 اُمیدوار حضرت دادار ادم گره ک

«آلار فلک»

گل تک لطیف اوروک لری دائم دالار فلک
 عزتلی باشلار اوسته آغیر داش سالار فلک
 گورسه بو دهرده بیرى راحت نَفَس چَگر
 تاب اَتمه یوب اونون بلینه اود قالار فلک
 بعضی بنایِ قصرِ اِلَه یَر مین اُمیدله
 اگلشمه میش او قصری قاپیپ قارمالار فلک
 فخر اَتمه گلمه یوب اگر آرخون سنون ئیره
 آز فندله ویریب ئیره چوخ آرخالار فلک
 مرموز اولما ظاهر و باطنده دوز یاشا
 بیرگون سنی تولوغ کیمی بیل چالخالار فلک
 جانا آماندی باغلاما دل بیر شیه سنی
 یا اولدورر و یا اونى سندن آلار فلک
 بیر جام آلونده زهر اولا بیر جام شهد ناب
 زهری قویوب او شهدی دیبیدن یالار فلک
 مین تشنه لبلره اولا گر بیر ایچیم سویون
 بیر لحظه ده او آز سوئی چوخ تتر جالار فلک
 مغرور اولما پنجه وه مُشت ایله یَر اونى
 اوز قدر تونله مغزووه محکم چالار فلک
 بَطلمیوسون اوجا فلکی باده گتسه ده
 یاز «موسوی» دَرین سوزه عنوان قالار فلک

«گوهر اول»

ایدل غلام درگه خَلَاقِ اکبر اول
 تا جملهٔ خَلایقه سالار و سرور اول
 دلدن کمال احمدِ مختاره شیفته
 جانندان جمالِ حیدرِ کزاره چاکر اول
 اون بیر علی نشان گُله وابسته اول که تا
 دلِبستهٔ شفاعتِ زهراى اطهر اول
 گر ایسده سون که بسلیه لر گل کیمین سنی
 سنده مشامِ مردمه گل تک مُعطر اول
 حَنْظَلِ مثالی اِتمه گِیله خلقی، تلخکام
 قندا اول شیرین شیرین رُطب اول شهد و شکر اول
 خصم اول همیشه ظالمه سِنْدیر صلابتین
 مظلوم و بی پناه اولانا، یار و یاور اول
 اِتمه قلوبی قاره، یاغیشسیز بولود کیمی
 بلکه مُنور اِتمگه چون مهر انور اول
 اهل تَبَخُّرَه کیچیلیب چکمه نازنی
 خورشید تابناک کیمین ذره پرور اول
 اولما عمَلده بو قلمون مثلی رنگ رنگ
 دوزگون مسلمان اول داخی یا اینکه کافر اول

هر کیمسه‌نین که کولگه‌سی وار افتخاری وار
جهد ایله کولگه سالماقا سرو اول، صنوبر اول
توفیق و لطف حضرت حقیله «موسوی»
خلق ایچره دول صداقته قیمتلی گوهر اول

«شاد اول»

منی ای نازنین عومرونده بیر یاد ایله سون، شاد اول
 خرابه کونلومی مهرونله آباد ایله سون، شاد اول
 قفسده بلبلی زندانی اتسون ایلمه شادلیق
 ولی اول بلبل شیدانی آزاد ایله سون، شاد اول
 جهانندان ایسدمه بیر لحظه عشق و عاشقی گتسین
 بوتون دنیانی گر شیرین و فرهاد ایله سون، شاد اول
 فرحناک اولما چون قصر ستم آباد اولار سنله
 ولیکن خانه بیدادی بر باد ایله سون، شاد اول
 شرفلی انسانا لایق دگل شتاده یار اولماق
 اوزوی اوزگه نی مهجور شتاد ایله سون، شاد اول
 آماندور بیر کسین دُر دانه سین تاپشیرما جلاده
 بئله بی چاره دن گر دفع جلاد ایله سون، شاد اول
 عروسی ایسدمه حسرت قالا دیدار داماده
 او رعنائی قرین وصل داماد ایله سون، شاد اول
 گراتسون «موسوی» بیر قلبی سن ناشاد، شاد اولما
 ولی ناشاد اولان قلبی اگر شاد ایله سون، شاد اول

«فکر راحت»

خیال آتمه که من مال و ثروت ایسدیورم
 ویا بو کهنه رباط ایچره دولت ایسدیورم
 نه قصر هُرمز و دارا نه ملک اسکندر
 نه زور رستم دستان نه قدرت ایسدیورم
 نه تخت و تاج کیانی نه کاخ کیخسرو
 نه کیقباد کیمین آدلی مکنت ایسدیورم
 نه فکرِ بکرِ ارسطو نه ذوقِ افلاطون
 نه ریشه سی قوروموش نخل حکمت ایسدیورم
 نه بوعلی دیورم من اولوم نه خواجه نصیر
 نه مُفتی اولماقا خلق ایچره فرصت ایسدیورم
 فقط تلاشِ ادورم بیر نفسِ چکیم قَدری
 بو دهردن اوزومه فکرِ راحت ایسدیورم
 بو آرزو بونا بنذر که «موسوی» دیه سن
 قویونا پرتجی قورتدان محبت ایسدیورم

«من وصل مولا ايسدورم

من مست جام وحدتم، نور تجلا ايسدورم
 محبوس مُلكِ غربتم، عرش مُعلا ايسدورم
 دنيا منه اولموش قفس، تنگه دوشوب يورقون نفس
 سينمده تا گوردوم قَبس، من طور سينا ايسدورم
 ماتِ سراى محنتم، محو بلاى ذلتم
 بير قطره بي قيمتم، شوقيله دريا ايسدورم
 زار و نزار اولدوم عجب، بي اعتبار اولدوم عجب
 دنيا ده خوار اولدوم عجب، من فيض عُقبا ايسدورم
 مهر و وفادن يوخ خَبَر، صدق و صفادن يوخ خَبَر
 درده دوادن يوخ خَبَر، حقدن مُداوا ايسدورم
 فكر ايله مه من خاكيم، سالار هر افلاكيم
 عشق وطن غمناكيم، كوثرله طوبا ايسدورم
 اي ساقى كوثر على، وي فاتح خيبر على
 سن سن منه سرور على، من وصل مولا ايسدورم
 آخ «موسوى» يار آختارير، منصور اولوب دار آختارير
 هم شمسِ عطار آختارير، سويلر كه بيضاء ايسدورم

«نیلوم ویریلمیوم؟»

یارب بو ماه، منظره نیلوم ویریلمیوم؟
 آهو باخشی دلبره نیلوم ویریلمیوم
 باخ بیر اوزونده گور نئجه گوزلر یاراتموسان
 انصاف إله او گوزلره نیلوم ویریلمیوم
 گوهرشناس ایتدون ازلدن اوزون منی
 بیله نفیس گوهره نیلوم ویریلمیوم
 دل ورمیوم نه نوعله من خال لبلره
 یا طرّة مُعطرّه نیلوم ویریلمیوم
 شکر کیمین دوداقلاری وار شهد سؤزلری
 بو شهدله او شکره نیلوم ویریلمیوم
 لعلنده واردی «موسوی» اعجاز عیسوی
 معجزلی بیر پیمبره نیلوم ویریلمیوم

«لقمانی گورموشم»

هر ئیرده من او سرو خرامانی گورموشم
 هر باغدا من او نرگس خندانی گورموشم
 مجنون کیمی باخاندا بوتون لوح خلقلته
 هر تک تکینده جلوۀ لیلانی گورموشم
 مین لر گوزل لر ایچره زلیخا مثالی من
 تکجه جمال یوسف کنعانی گورموشم
 که داغ باشندا گاه چمنده دولانمیشام
 هم داغدا هم چمنده او جیرانی گورموشم
 ابرولرینده خنجر قتال اولوب عیان
 لعل لبندۀ چشمۀ حیوانی گورموشم
 سرّی نه در که عاشقنه مین بلا ورر
 حیران بو راز حکمتۀ لقمانی گورموشم
 ای گل گولنده باغدا، سنی دوتماسین غرور
 پَریر اولاندا چوخ گل خندانی گورموشم
 آز اتمیشم بو کهنه رباط ایچره عمر من
 چوخ چوخ بلا و فتنۀ دورانی گورموشم
 نابود اولوب سکندر و دارا بو دهرده
 برباد اولوب بساط سلیمانی گورموشم
 نادانی باغ نعمت و ناز ایچره «موسوی»
 دریای غمده مرد سخندانی گورموشم

«دوا گوردوم»

ازل دنیانی من بیر لعبت شیرین ادا گوردوم
 نه گوردوم عشق گوردوم عافیت گوردوم صفا گوردوم
 خیال ایتدیم محیط زندگی فردوس اعلادور
 نه چونکه منظریمده هر نه گوردوم دلربا گوردوم
 ولیکن کئچدی چون آذربیر زمان دوران عومرومدن
 اوزومی اوزگه نی مین مین بلایه مبتلا گوردوم
 قدم گلزاره قویدوم بلبل شوریدیه باخدیم
 او شیدانی اسیر نغمه شور و نوا گوردوم
 دئدیم بلبل نه دُر بو نالیه علت دئی دینمه
 بو گلزار ایچره خندان گل لری چوخ بی وفا گوردوم
 ادم تا رفع مشکل فکردن، اسرار دنیانی
 سئوال اتمگ لیگی بیر عده عاقلدن روا گوردوم
 سلیمانان سئوال ایتدیم دئی جانا بو دنیانین
 گداسین پادشاه و پادشاهین من گدا گوردوم
 دئدیم لقمانه، دنیانی حکیمان سن اله تشریح
 دئی ایدل غم اوستن غم، بلا اوستن بلا گوردوم
 دئدیم سقراطه زندان گوشه سنده سن ده دنیادن
 دئی دنیانی من بیر کاسه زهر جفا گوردوم

فلاطون‌دان سورشدم جان ورنده وضع دنیانی
دندی آخ آخ سورشما غم‌لی بیر مهمانسرا گوردوم
سورشدم حضرت میر عرب مولای قنبردن
بویوردی دردگوردوم اولین و آخرین پوچ و فنا گوردوم
دلا دنیایه مغرور اولما هرگز منده دنیانی
اوزاقدان بیر گوزل جیران یاخیندان اژدها گوردوم
خوش اول دنیاده دائم «موسوی» من خوشلوقون نقشین
اطبًا نسخه‌سنده هر آغیر درده دوا گوردوم

«فرزانه یاندی...»

شرار شمعہ بیر پروانہ یاندی، بیرده من یاندیم
 خُمار عشقه بیر دیوانہ یاندی، بیرده من یاندیم
 دوتوب اود کُلبه ویرانه دل، سوز آهمدن
 بنای کُلبه ویرانه یاندی، بیرده من یاندیم
 یانیقلی قلبمه از بسکه غم دولدی، غم اوستوندن
 منیم احوالیمه غمخانه یاندی، بیرده من یاندیم
 او قدری گوردی کونلوم بی وفالیق آشنالردن
 بلالی کونلومه بیگانه یاندی، بیرده من یاندیم
 توانیم قالمیوب لبریز اولوب پیمانہ صبریم
 بو معنادن دل پیمانہ یاندی، بیرده من یاندیم
 بو دنیای دنیده دلرباسین کیم وریب آلدن
 دچار اولدی غم هجرانه یاندی، بیرده من یاندیم
 گوروب چون شمعی گریان ماتم پروانده، بلبل
 بیاد گل گلوب افغانہ یاندی، بیرده من یاندیم
 او آغلار گوزلره که درد هجراندان توکر قان یاش
 چمنده نرگس فتانہ یاندی، بیرده من یاندیم
 بلالر غصه سندن تترین زلف پریشانین
 پریشان اولماقدان شانہ یاندی، بیرده من یاندیم

بصیرتله باخاندا عیشِ دردآلودِ دنیایه
 چکوب آه و فغان فرزانه یاندی، بیرده من یاندیم
 گلوب هر بیر حکیم نامور شرح ایله سین عومری
 گوروب شرحی اولور افسانه یاندی، بیرده من یاندیم
 عجب یارب بو کوتاه عمرده من کشمکش گوردوم
 نه من چو خلاردو شوب طوفانه یاندی، بیرده من یاندیم
 گئدن یولداشلاری تسبیحه سالدیم گلدی جان درده
 بو درده سُبحهٔ صد دانه یاندی، بیرده من یاندیم
 قوراندا محفلِ غم اشگله کاشانهٔ دلده
 دیوبدور «موسوی» کاشانه یاندی، بیرده من یاندیم

«دنیانی گورمورم»

یاران گنه او نرگس شهلائی گورمورم
 آهو باخشلی دلبر زیبائی گورمورم
 عالم بیلور بو زار و پریشان دولانماقین
 وجهی بوذر او زلف پریشانی گورمورم
 بیر گون یوخیدی طاقت اونی گورمیم، ولی
 آیلاز کئچر او گوزلری جیرانی، گورمورم
 دنیام اوذر منیم، اونی من گورمسم بئله
 فکر ایلورم تمامی دنیائی گورمورم
 چیخسون بو جسمدن داخی ای جان غم اتمرم
 جان نیلورم او یرده که جانانی گورمورم
 ای «موسوی» بو ناله و افغان که سنده وار
 بیر کیمسه ده بو ناله و افغانی گورمورم

«رضوانی نیلورم»

جانا اگر سن اولمیا سان جانی نیلورم
 سنسیز بهاری، باغی، گلستانی نیلورم
 دنیا سنیله جتّ رضوان اولوب منه
 سن اولماسون بو جتّ رضوانی، نیلورم
 گوردوم او سرو قامتی گلشنده نازله
 باخدی منه که سن کیمی رسوانی نیلورم
 منده دئدیم اگر منه دنیانی ورسه لر
 عرض اتمرم سنون کیمی زیبانی نیلورم
 مجنونی قطعه قطعه اگر ایدسلر یقین
 هرگز دئمز که طلعت لیلانی نیلورم
 بیر بوسیه دئدیم منیم آل جانمی دئدی
 باشند دیبه ضرردی بو سودانی نیلورم
 غم چکمه «موسوی» او صنم ناز ایدور سنه
 نازسیز چمنده نرگس شهلانی نیلورم

«درمانه بَندَتَدِیم»

سنی من اشتباه ایتدیم گل خندانہ بندتدیم
 و یا حیرتده قالدیم داغدا که جیرانه بندتدیم
 نه سن گلسن نه جیرانسان، بو بندتمک، حقیقتده
 اونا بنذر که جانانی گلوب من جانہ بندتدیم
 او حُسنی که تورر هر لحظهده مین نیر تابان
 منه بیر باخ او حسنی نیر تابانه بندتدیم
 لبِ لعلی که جوشه گلر آب حیات اوندان
 دلیم یانسن نیه من چشمه حیوانه بندتدیم
 چکنده صفحه قلبیمده من تصویر رُخسارون
 گوزومده اشک شوقی لَجَّة عُمَّانه بندتدیم
 ایشیتدیم بلبل جان ناله سین بو جسم خاکیده
 اونی زندان ایچنده یوسف کنعانه بندتدیم
 اِله بی پایه گوردوم عمرله پیمان دنیانی
 گوزلر خاطرینده باغلانان پیمانه بندتدیم
 نه اندازه چکم غم «موسوی» بالله اوزومدنیر
 نیه من چوخلی دردی بیلمه دیم درمانه بندتدیم

«قربانِ اتمیوم نیلوم»

آورہ ک مولکون غم عشقونده ویران اتمیوم نیلوم
 بلالی سینہ می هجرونده سوزان اتمیوم نیلوم
 سنون دردونه ازبس ای صنم مانوس اولوب روحوم
 بئله بیر اُنسله من ترک درمان اتمیوم نیلوم
 دگنده قلبمه پیکان مژگانون اولار، راحت
 بو قلبی عاشق پیکان مژگان اتمیوم نیلوم
 او حُسنه بیر جهان والهدی یوزلر طایفه حیران
 اوزون انصاف اِله گور عقلی حیران اتمیوم نیلوم
 دیورلر تَرکِ جان دشوار اولار معموره تندن
 سنون کویونده من، جان ترکین آسان اتمیوم نیلوم
 منای عشقده قربانلارون یان یانه یاتمیشلار
 اِله قربانلارا بو جانی قربان اتمیوم نیلوم
 پریشان اتموسن مین جمعی سن بیر تار زلفونله
 بویور مین تاره بیر قلبی پریشان اتمیوم نیلوم
 منه که وصل دیدار جمالون اولمادی قسمت
 بو حسرت گوزلری دریای عَمّان اتمیوم نیلوم
 سنی که «موسوی» سایمازلار عاقل لر ردیفنده
 جنون عشقله مشهور دوران اتمیوم نیلوم

«غرق بو بیر مشکل اولمیشام»

ایدل گلیب قاپوندا سنون سائل اولمیشام
 رحم ایله بو فقیره اسیر دل اولمیشام
 یول تاپماسام شراب وصالونله مست اولام
 هجران اودیلا یانماقیما مایل اولمیشام
 فکر اتمه تک منم که گرفتار عشقونم
 دنیاده هر نهدن مارالیم غافل اولمیشام
 گوررم سنون گوزل لیگوئون وار حکایتی
 دیل لر باشندا وارد هر محفل اولمیشام
 چوخداندی شهر عشقی دولاننام قدم قدم
 ایندی جنون عشقه چاتیب کامل اولمیشام
 دینی که اوندا عشق و وفا یوخدی منکرم
 حقا که دین عشقه فقط قائل اولمیشام
 هر مشکل اولدی حل الهدیم قالدی آغلاماق
 دنیا بیلور که غرق بو بیر مشکل اولمیشام
 زاهد ریا ایدنده گوروب «موسوی» دئدی
 یا للعجب او حقدی من باطل اولمیشام

«غزاله بالام»

خوشام که شوقله دردین آلام غزاله بالام
 او قاره گوزلره قربان اولام غزاله بالام
 سنی گورنده بوتون درد و غم‌لریم داغیلار
 اگرچه مین غم و درده دولام غزاله بالام
 چکنده قامتووی سینم اوسته ایسده‌یورم
 اوجور قیامته‌جن من قلام غزاله بالام
 خمارلانادا قولوم اوسته ایسده‌رم یاتسون
 اورک باشندا سنه یئر سالام غزاله بالام
 اورکده گرچه یئرین واردیر ایسده‌دیم بوله‌سن
 یئر آچماقا سنه یئردن بولام غزاله بالام
 شیرین شیرین دانیشاندا اوزونده سن بیلوسن
 آیاقدن باشاجان خوش حالام غزاله بالام
 سنون خیالوئیله ایسده‌رم همیشه گولم
 قناد آچیب اوچام آل قول چلام غزاله بالام
 دولاندا قلبه دنیا غمی سنی چاغیریب
 دیهرم هاردا قالب آی بالام غزاله بالام
 تانیشلار ایچره مامان قیزلاری اولانلاردا
 دسونه بیر منه کیمدن دالام غزاله بالام

منی اگر سانا بیر جمع یان‌دیران فلفل
 بیر عدّیه گنه خالص بالام، غزاله بالام
 گَزَنده بیر پارا اوز کولگه‌سین وِرار اُوخیلان
 منم که کولگمه وِرَرَم سلام غزاله بالام
 توکندی عمر بو دنیا باغندا بیر ثَمَرَم
 یئشمه‌دیم هله چوخ چوخ کالام غزاله بالام
 گنه چوخ اولدی منه بخت، یار شوکروم وار
 اولمده من دِئَمَرَم بد فالام غزاله بالام
 شراب شعرله من اهل ذوقی مست اِلهرم
 مگر که گل کیمی آخر سولام غزاله بالام
 آدای خدمته الله بیلور که چوخ شادم
 ولو منه ديه‌لر حانبالام غزاله بالام
 بیرینه خدمتیم اولسا فرح‌لَنیب دهرم
 که رُستمین آتاسی من زالام غزاله بالام
 بو خلقتین کؤکی جیران قزیم محبّت دُر
 محبّت اهلنه جانندان قولام غزاله بالام
 دیوبدی «موسوی» همت بئلینی باغلاماقا
 دواملی قوه‌لی محکم شالام غزاله بالام

«راحت ایله میشم»

کمالِ حسنوی هر ئیرده صحبت ایله میشم
 او ئیرده مین دلی غرق محبت ایله میشم
 دینده قامتون شرحنی شهامتله
 اوزونده یاخشی بیلورسن قیامت ایله میشم
 نه چوخلی دل، که بو سوْاده سالمشام شوره
 نه چوخلی جان، که گرفتار محنت ایله میشم
 دئیشم هر کیمه لعل لبون حکایتینی
 او سرو نازله مشتاق اُلفت ایله میشم
 کونول قوشی که گهی میل اُبدور اُغیاره
 یورولمشام اونی از بس ملامت ایله میشم
 مُراده چاتمیشام هر یولدان اتمیشم اعراض
 طریق عشقده قصد اقامت ایله میشم
 اگرچه اوزده گئدیب من قاریشمیشام خلقه
 ولی اُورکده فقط سنله خلوت ایله میشم
 اُمیدی «موسوی» تا کسمیشم جماعتدن
 بو قلبی شکر اولا آلاهه راحت ایله میشم

«سن ده منده دیوم»

گل ای گوزل غم هجرانی سن ده منده دئیم
 شرار سینۀ سوزانی سن ده منده دئیم
 سنونده غصه دوران هجران بیلورم
 واروندی قصه طولانی سن ده منده دئیم
 بیزه بلای جگرسوز هجری کیم دیه جک
 آچ ایندی لعل دُر افشانی سن ده منده دئیم
 شکایت ایله میک تکجه درد هجراندان
 گوره ک اونون نه دی درمانی سن ده منده دئیم
 بیزی بو نفس بد اندیش چوخ سالیب درده
 او نفسه نفرت شایانی سن ده منده دئیم
 بو که عجزه دنیا ده یوخدور عهد و وفا
 خراب اولای بتله دنیانی سن ده منده دئیم
 نه طمطراقله باخ گوروربدی برپاده
 بساط ملک سلیمانی سن ده منده دئیم
 نه ماجرائیله زندان تنگ و تاریکه
 سالیبدی یوسف کنعانی سن ده منده دئیم
 بولاردان عبرت آلاق تا صفائیه دانی شاق
 سنی او «موسوینین» جانی سن ده منده دئیم

«گولوم»

هر قابان انسان اولا بیلمز گولوم

دیو سلیمان اولا بیلمز گولوم

هر قاش آتیب گوزلرینی سوزدورن

یوسف کنعان اولا بیلمز گولوم

چوخلار آچار سفره رنگین ولی

حاتم دوران اولا بیلمز گولوم

هر بلینه غیضله خنجر تاخان

رستم دستان اولا بیلمز گولوم

سرچه‌نی عومرون بویو گر بسله‌سون

بلبل خوشخوان اولا بیلمز گولوم

هر آغاجین قدی اوجالسا داخی

سرو خرامان اولا بیلمز گولوم

گرچه دیوب چوخلاری حکمتلی سوز

حکمت لقمان اولا بیلمز گولوم

زهد ابوذر ئیته هر بیر ئیره

حضرت سلمان اولا بیلمز گولوم

نثر یازیب چوخلاری سعدی سیاق

لیک گلستان اولا بیلمز گولوم

وار نه عرب یازسا اگر جانلی سوز
 آیة قرآن اولاً بیلمز گولوم
 هیدج اگر شهر فرنگ اولسادا
 رُتبه ده زنجان اولاً بیلمز گولوم
 پارتداسادا شفتالین چَرده گی
 پُسته خندان اولاً بیلمز گولوم
 لیلی یولوندا هامی مجنون صفت
 بی سر و سامان اولاً بیلمز گولوم
 عشق اودونا کیمسه یانا من کیمین
 دردینه درمان اولاً بیلمز گولوم
 هر سوزه آغزین بوژن ای «موسوی»
 مرد سخندان اولاً بیلمز گولوم

«شکار اولمور اولماسین»

بختیم جهاندا گر منه یار اولمور، اولماسین
 همدم منه او طرفه نگار اولمور، اولماسین
 مدّتدور اول حبیب گوزندن سالیب منی
 مایل منه او چشم نّمار اولمور، اولماسین
 مین دام قورموشام که شکار ایلیم اونی
 گر اول غزال شوخ بشکار اولمور، اولماسین
 درد خزانه بلبل روحوم دوزر ولو
 دور زماندا فصل بهار اولمور، اولماسین
 قهر اتمیشم او نازلی صنمله باریشمارام
 قلبنده مدّعی دی غبار اولمور، اولماسین
 یوخ یوخ ایاقلارین اوپّرم التماسیله
 پابند عهد و قول و قرار اولمور، اولماسین
 ایندی من اعتراف اِدورم اشتباهمه
 من زار اولوم او یگّه سوار اولمور، اولماسین
 ور «موسوی» نگاروه سن نقدِ جانووی
 ذهنده گر او نقده عیار اولمور، اولماسین

« آفتاب اولور اولسون »

او دل که دلبری یونخدور اونون کباب اولور، اولسون
 فغان و آهله معموره سی خراب اولور، اولسون
 چمندن آیری دوشن بلبلون روادُر همیشه
 اوره ک سیزیلدسی چون نغمه رباب اولور، اولسون
 طریق عشقده دلداردن اوزاق دوشن عاشق
 نه قدر هجرده مُستغرق عذاب اولور، اولسون
 قرادی طالعی بالله اونون که وصله چالیشماز
 اُفقده بختی اگر مثل آفتاب اولور، اولسون
 بلا و درد اولا گر عاشقین همیشه انیسی
 گره ک اودردی چکه دردبی حساب اولور، اولسون
 نگار شوخه باخان جنت ایچره حوریه باخماز
 اگرچه حوری النده شراب ناب اولور، اولسون
 کئچن کئچیبیدی داخی «موسوی» قایتیمیا جاقدور
 اونون غمندن اگر گوزلرون سحاب اولور، اولسون

«شاهبازِ الهِ دونِ سن»

منه که شوقله نازِ اِتمه‌گی نیازِ الهِ دونِ سن
 ساغ‌اول، ساغ‌اول که بو درویشی سرفرازِ الهِ دونِ سن
 توکن زماندا بو کشکولِ قلبه‌ سَهَمِ نیازی
 آلون فداسی اولوم من، دوباره نازِ الهِ دونِ سن
 فقیره قنِدِ مُکَرَّرِ سایلدی نازِ مُکَرَّرِ
 باشی اوجالدی چکیبِ عرشه همطرازِ الهِ دونِ سن
 کونول قوشوندا بو اوجِ اِتمگه یوخیدی لیاقت
 ضعیف سرچه‌نی لطفونله شاهبازِ الهِ دونِ سن
 حقیقتِ اهلی اتدون مُدام، مستِ حقیقتِ
 مجازِ اهلی سرگشتهٔ مجازِ الهِ دونِ سن
 خوشام بو حکمته محمودی اوجِ قدرته
 اسیرِ سلسلهٔ طُرهٔ آیازِ الهِ دونِ سن
 طریقِ وصلده ای نازدانه جامِ بلانی
 نصیب و قسمت یاران پاکبازِ الهِ دونِ سن
 «عراقه»، «راست» گئدن گونه عشقِ قافله‌سین
 مقامِ «شوره»، چکیبِ خستهٔ «حجاز» الهِ دونِ سن
 موافقِ عاشقی اِتدون «مخالفه» «مغلوب»
 فرازِ دارده «منصوری»، مستِ رازِ الهِ دونِ سن

خطای عمدی «عُشَاقَه»، خطّ باطله چکدون
گلنده باب «همایونه» پیشواز اله‌دون سن
نه‌سری وار که چوخ عمراتدی باغدا خار جگرسوز
ولیک نازلی گلون عمرونی چوخ آز‌له‌دون سن
بو دشت عشقده شاکردی «موسوی» که همیشه
سوزون مغان‌کیمی نُحْرَم، گوزون آراز اله‌دون سن

«عطا الیه یورسن»

سنیکه وصله بو شیدانی آشنا الیه یورسن
 دوباره دن نیه هجرانه مبتلا الیه یورسن
 دیورسن آیری گوزل دلربایه دل ورمه
 نیه اوزون هامی دنیانی دلربا الیه یورسن
 نه سَری وار که بلا بحرینه سالاندا تلاطم
 همیشه عاشقی مُستغرق بلا الیه یورسن؟
 بیرین خلاص اِدوسن تیغِ تیز و بُراندان
 بیر آیریین اونا قربان کسب فدا الیه یورسن
 کرامتی که سنون وار دلیم لال اولسون اگر
 دئسم که بیر کسه بیر ذره سن جفا الیه یورسن
 رموز حکمتله هر ایشی یرینده گورورسن
 کنوز قدرتله هر نهیی بجا الیه یورسن
 ولی بو وار که عنایت اِدنده عَشَاقه
 منی او حلقه دن ای نازنین جدا الیه یورسن
 سوزون دُوزی بودور ای دوست منده یو خدی لیاقت
 وگرنه، سن قارا توپراقی کیمیا الیه یورسن
 کمال لُطفوه قربان اولوم که جوشه گلنده
 گنه کرمله خطا اهلینه، عطا الیه یورسن

نِجَہ گَکَندہ مناجاتہ مصردہ فرعون
 اونوندا عزتله حاجتین روا، اله یورسن
 عتاب خوفله گر تترینده قلب گنهکار
 خطاب رحمتله صحبتِ رجاء اله یورسن
 خدا که «موسوی» سندن سنه یاخین تردی
 نیه اوزاقدان عزیزیم خدا، خدا، اله یورسن؟

«حجازدن»

کیمدُر منه خبر وِره اول سرو نازدن
 بلکه بو خسته‌نی قوتارا سوز و سازدن
 تا گلمیه خبر او پریچهره‌دن منه
 نه رازدن من آل چَکرم نه نیازدن
 دیدار مه جمالنه مشتاق اولان یقین
 تا واردُر، ال گوتورمز او زلف درازدن
 اونسوز نه زاهده یِتیشِر بهره زهددن
 اونسوز نه سود، عابده واردُر نمازدن
 ای ثبت اولان دلنده حقیقت ترانه‌سی
 عاشق‌لرون داخی یورولوبلار مجازدن
 چوخ واردُر انتظارلری آشنالرین
 سن یارِ دوست پرور و دشمن گدازدن
 باد صبا یوخومدی منیم صبر و طاقتیم
 گت بیر خبر گتور منه کویِ حجازدن
 اظهار قیل ادبله اونون آستانه
 آل وصله اذن بارگه کارسازدن
 گل گل بویون فداسی که دجالِ روزگار
 قاجسین نئجه که جغد قاجار شاهبازدن
 تا وار نَفَس بو «موسویده» التماس ادر
 جانا قوتار بیزی بو نشیب و فرازدن

«بیگانه‌دن سورووش او دئسین»

پیام عاشقی پروانه‌دن سورووش او دئسین
 اوجان پیامدی جانانه‌دن سورووش او دئسین
 حکایت لب جاناندا وار شراره شور
 او شوری سن لب پیماننه‌دن سورووش او دئسین
 بلا و درد دیورلر که دام زلفده وار
 او خال آدینلی سییه دانه‌دن سورووش او دئسین
 خُمار گوزلرین عشاق ایچنده فتنه‌سنی
 چمنده نرگس فتانه‌دن سورووش او دئسین
 مریض عشقی مبادا طبییه گوستره‌سن
 اونون دواسنی دیوانه‌دن سورووش او دئسین
 نوای عاشقی خلوت سرای وحدته
 فضای گوشه کاشانه‌دن سورووش او دئسین
 وصال حقه چاتان سالکین ترانه‌سینی
 سرود سجده شکرانه‌دن سورووش او دئسین
 می ولاده اولان سرّی بوالهوس بیلمز
 او سرّی عارف مستانه‌دن سورووش او دئسین
 گدای درگه سلطان اولیا قدرین
 مقام و رتبه شاهانه‌دن سورووش او دئسین

فنای مُلک سلیمان و باده گتمة گینی
 بقای صحنة غمخانه دن سورش او دئسین
 وفای نقش دل آرای قصر کسرانی
 گتد ایندی کلبه ویرانه دن سورش او دئسین
 او قصر دن گوتوروب پند، ذوقِ خاقانی
 دیوب که ریشه دندانه دن سورش او دئسین
 تقلبی که بو دهرین طبیعتنده یاتیب
 رواقِ فکرِ حکیمانه دن سورش او دئسین
 حقیقتین داخی سیمرخ تک فقط آدی وار
 اونی بو خلق آرا افسانه دن سورش او دئسین
 دئدیم نگارمه زلفون نیه پریشاندیر
 دئدی ستمله سنان شانه دن سورش او دئسین
 دئدیم نیه سارالیب زعفران کیمین رنگون
 دئدی بو قصه نی فرزانه دن سورش او دئسین
 عیار «موسوینی» بیلمز آشنا صراف
 اونون عیارینی بیگانه دن سورش او دئسین

«پریشان اولاجاقسان»

ای گل منی بلبل کیمی نالان اله دون سن
 پروانه کیمی سینه می سوزان اله دون سن
 شوق اوسته که بیر لحظه دوروب نازله باخدون
 شهلا گوزووه عالمی حیران اله دون سن
 شمشیر تک ابروی کجه ای مه تابان
 هر کیم ویریلیب قاننه غلطان اله دون سن
 امواج بلا دولدی بوتون عالمی دوتدی
 باخ گور نئجه بو دهرده طوفان اله دون سن
 گر چشم محبتله دونوب بیر کسه باخدون
 قطره ئیدی اگر قطره نی عمان اله دون سن
 عشقون قارا توپراقی ملکدنده ائدوب باش
 حقوندی یاشا دیوی سلیمان اله دن سن
 تردید اله مه بیل که پریشان اولاجاقسان
 بیر قلبی اگر زار و پریشان اله دون سن
 ای «موسوی» عشقون یئتیشر حد کماله
 دلداره اگر جانووی قربان اله دون سن

«سلیمان اولور اولسون»

من گوزلری وردیم سئله طوفان اولور اولسون
 سنده یئله ور زلفی پریشان اولور اولسون
 گزلمه قرا زلفله سن حسن جمالون
 قوی آی باخیب اول حسنوه حیران اولور اولسون
 هر یئرده که بیر دل اولا دلدارله همدم
 حنت دیر او یر گوشه زندان اولور اولسون
 بیر سینه که بسلمیه یار سینه سی اوسته
 اول سینه نه اندازه ده سوزان اولور اولسون
 عشقین گلی دنیاده گوروم سولماسین الله
 بلبل نه قدر عشقیله نالان اولور اولسون
 بیر قطره می وصل اوچون ای گوزلری شهلا
 حسرتده قالان گوزلریم عمان اولور اولسون
 سنله تکان اوستی منه بیر قصردر آباد
 سن سیز بوتون عالم داخی ویران اولور اولسون
 کونلوم قوشی چوخداندیر اولوب زلفون اسیری
 ایندی او قلم قاشلارا قربان اولور اولسون
 هر کیم که گوزی اولمیا توخ سویله گدادیر
 داودون عزیز اوغلی سلیمان اولور اولسون

سیرتده محبت سیز آدام غولدور ای جان
صورتده اگر گوزلری جیران اولور اولسون
یاخشی تانیرام «موسوینی» طاقتی چونخدیر
هجرونده نه واردیر جانی نالان اولور اولسون

«شام تاردن»

فرصت اولیدی گر منه بو روزگاردن
 چوخ کاملر آلاردیم او نازلی نگاردن
 آهو کیمین داغ اوسته گَڏردیم مَلَر مَلَر
 صیّاد ساخلاسیدی اگر آل شکاردن
 شوقه گلیب چاتاردیم او شوخون وصالنه
 همت اَدیب پیاده کِئچردیم سواردن
 عهد اَتمیشم بو یولدا وفادار اولام وَلو
 دگسه یانقلی قلبمه مین یاره یاردن
 تعجیل اَتمه ور منه بیر مُهلت ای اجل
 بیر بللم که دویمامیشام من بهاردن
 فاش اَتمورم بو قصّه‌نی که تکجه بیر منم
 عُشاق ایچنده دویمیان اول گلغذاردن
 دنیا اگر گوز اولسا نه وار عمری باخسادا
 دویماز واریم یقینیم او چشم خماردن
 ای شام، صبحی قویما گیلن تثر نَفَس چکه
 بلکه او مه منی قوتارا انتظاردن
 گوندوزدن اولمه‌یوبدی میسر مُراد آلام
 چوخ فیضلر یثتوبدی منه شام تاردن
 یان نار هجره اَتمه داخی شکوه «موسوی»
 موسی مثالی نوره یثتیش سنده ناردن

«شانه کیمین»

اولما ای شوخ بو دلدادیه بیگانه کیمین
 رحم اله سالما منی چوللره دیوانه کیمین
 سن بیلورسن که منیم شمع شب افروزیم سان
 هارداسان گل دولانیم باشوه پروانه کیمین
 بزم عشق ایچره گزیه چوخلی گوزلر گوردوم
 گورمه دیم بیر گوزل اول گوهر یکدانه کیمین
 کاش اولیدم ایاقمدان باشاجان بیرجه اوره ک
 باغلانیدیم او قرا تللروه شانه کیمین
 تکجه بیر من دئیلیم، بلبل شیداده گله
 قصه حُسنوی نقل ایلیر افسانه کیمین
 «موسوی» باده شعر و غزلون مست اده جک
 هامینی دوشسه اگر آلره پیمانہ کیمین

«سعایت ایله‌مه»

دیل لَرده چوخدر ای گل زیبا حکایتون
 یوخدور ولی حدود حکایتده غایتون
 هر کیمسه اوز دلیله دیر راز عشقووی
 هر شئی اوزونده ظاهر ادر رمز آیتون
 گوردوم چمنده بلبللی گلیمیش ترنمه
 چه چه ویراندا گل لره ایلر روایتون
 غنچه که چوخ فشارله باغلیدی شاخده
 آچدی اونی گل اودی نسیم عنایتون
 قید نهایت هاممی گوزل لرده وار فقط
 سن سن گوزل لیگونه یوخوندور نهایتون
 گوزله سعایت ایله‌مه بیر کسدن ای عزیز
 غرق بلا ادر سنی نقش سعایتون
 جانا حمایت ایله «موسویدن» بیر نگاهله
 عرشه دگر باشی اگر اولسا حمایتون

«دل شکسته‌دن»

ای گُل دوداقلا باغلاموسان بسته پسته‌دن
 بیر بوسه بو فقیره نیاز اُت او بسته‌دن
 اولماز وفا دیوبله گوزل‌لرده عاشقه
 معلوم اولور که سنده اولوبسان او دسته‌دن
 مُطرب ایاقه دور سازی کُوک ایله شورله
 یاد ایله بیر شکسته ایله دل شکسته‌دن
 بیر گون گَلر غزل گنه اولکمه آدلانار
 ایندی یازیم قوی اوندا یاد اولسون بو خسته‌دن
 نومید اولما گرچه کیچیک سن گلن زمان
 چوخ، چوخ بویوک آقاج تورتر خردا هسته‌دن
 عشاق رسته‌سنده یازیب «موسوی» آدین
 تا واردی جانی چیخماسین الله او رسته‌دن

«زمانه‌دن»

از بس اوره‌ک یانیدی غم بیکرانه‌دن
 نه زلفدن دانشماقا، حال وار نه شانه‌دن
 بالمره بزم عشرتی دوتموش غبار غم
 نه چنگدن اوره‌ک آچیلور نه چغانه‌دن
 نه بخت اولور موافق دل نه زمانه یار
 من بختدن شکایت اُدوم یا زمانه‌دن؟
 گل‌لر سولوب چمن پوزولوب لاله‌لر یانیب
 بلبل دیوییدی نغمه شور و ترانه‌دن
 یاران اولورلا توپراقلان یار بیر به بیر
 اوخ یاغدیورولا قلبه گمین کمانه‌دن
 خضره دیونکه فرقت احبابدن سوی
 گوردن نه بهره زندگی جاودانه‌دن؟
 ای مرغ جان هوای وطنله آز اول، ملول
 آخر اوچارسان عرشه بو تنگ آشیانه‌دن
 غم چکمه «موسوی» آچیلار مشکلون سنون
 آه سحرله ناله وردِ شبانه‌دن

«عُشَّاقِه حَالِ اُولَسُونِ»

طریق عشقده کیم ایسده سه اهل کمال اولسون
 گرکدور محو سودای جمال بی مثال اولسون
 اگر مأنوسِ اوصافِ جمال یار اولاشق
 مسلمدر گره ک مهجورِ اوصافِ جلال اولسون
 وفاسیز دلبری ترک ایله مک عشاقه واجبدور
 ولو جیران کیمین بیر مهوش خوش خط و خال اولسون
 وفا یوخدور عروس دهرده هئیچ بیر کسه گرچه
 سلیمان شوکت اولسون یا که رستم پور زال اولسون
 رموز عشقی تحویل آلماقا بیر اهل حال ایسدر
 دئمه نا اهله قوی گتسین اسیر قیل و قال اولسون
 منیم ای لُعبتیم قربانوم چک تیغ ابرونی
 اگر ابرو قانیم توکسه سنه قانیم حلال اولسون
 منه تا وار دیر عشقونده تقاضا هر نه اُتسون اُت
 شکایت اُتمگه بیردم دلیم ترپنسه لال اولسون
 رقابت ایله رم سقراطله زهر غم - ایچمکده
 که تازهر ایچمگیم مُستوجب فیض وصال اولسون
 بنای ملک دل، دنیا بیلر سنله اولار آباد
 اوره ک معموره سی سنسیز بنادن پایمال اولسون

کیم ایسدور عشق مولاسیز وصال حقی درک اتسین
 لندن دوتما گتسین مُستغرق فکر محال اولسون
 ازل گون خلق اولان شیدالره عاشق اولا هرکس
 اونا آیدین دیون محشر غمندن بی خیال اولسون
 بو اسراری چوخی فاش اتمه یوب ظاهرده لیکن من
 توکل آلاها فاش ایله دیم عشاقه حال اولسون
 منیم درگاه سبحانه گئجه گوندوز بودر وردیم
 الهی عاشقین دنیاده قلبی بی ملال اولسون
 نه یازدین «موسوی» بو بیر دعادیر مُستجاب اولماز
 نیه؟ من بیلمورم سن قویما حکمتدن سوال اولسون

«شمع شبستان»

توپراق اولار شکوفه خندان سن ایسته سون

یاپراق اولار ستبرق الوان سن ایسته سون

قوملار یمن عقیقی اولار ذره، ذرّ ناب

داشلار اولار لال بدخشان سن ایسته سون

چاتماز یقین قاریشقا سلیمان رُتبه ده

اما اولار قاریشقا سلیمان سن ایسته سون

یئتمز غلام رتبه والای حکمه

لیکن یتر بو رتبه لقمان سن ایسته سون

قطره که دله چوخلی حقارتله یاد اولار

بی شک اولار سر آمد عمان سن ایسته سون

چوخ درد وار که اونلارا درمان تاپیلیموب

آسان اولار او دردلره درمان سن ایسته سون

عاشقرون دوروبلا حضورونده صف بصف

جان وئرمگه وصالووه هر آن سن ایسته سون

عشاق ایچنده اولموش اوزی قاره «موسوی»

آخر اولار او شمع شبستان سن ایسته سون

«عظمتِ خلقتِ انسان»

گوزه لیم سنکه گوزل لیکده اوزون جان کیمی سن
 چوخ کیچیکدُر سنه، هر کیم دئسه جیران کیمی سن
 اَتمه گه مات زلیخالری یوزمین لريله
 گنه آسگیکدی دئسم یوسف کنعان کیمی سن
 اود، دوتار شمع یانار قلبی خجالندن ارور
 سویله سم من سنه گر شمع شبستان کیمی سن
 حقی وار لبلروون نندن اگر ائتسه گله
 چون خطاب اُتدیم اونا لعل بدخشان کیمی سن
 یا که بونداندا کیچیک بیر شییه تشبیه اِله دیم
 اشتباهیله دئدیم پسته خندان کیمی سن
 او قدر گل که سنون روح لطیفونده بئتر
 سن گلستانسان اوزون سانما گلستان کیمی سن
 اوزووی قطره خیال اَتمه دَرین باخسان اگر
 سن گوررسن که کمالاتده عمان کیمی سن
 ورمگه عُمر ابد دهرده جان تشنه سینه
 ذات پاکونده یقین چشمه حیوان کیمی سن
 خَلقده خیل ملکدنده اولار رتبون آغیر
 خَلقده گورسون اگر خالق سبحان کیمی سن^(۱)
 قلبون آئینه کیمین خلق اولونوب تا گوره سن
 فیض رحمان کیمی یا فتنه شیطان کیمی سن

(۱) تَخَلَّقُوا باخلاق الله (رسول اکرم ص)

افتخار اُتمه عزازیل^(۱) اولاسان نخوتله
 افتخار ایله که بوذر کیمی سلمان کیمی سن
 دوز دولانسون بو گلستان جهاندا مارالیم
 دوز دیور کیمسه دئسه سرو خرامان کیمی سن
 سنه خلقتده بشر جمله برابر سایلار
 وای سنه گر بشرین قلبنه پیکان کیمی سن
 روحووی نازله تن ایچره اگر بسله مه سون
 بیل مُسَلَّم که گوزل روحوه زندان کیمی سن
 مَلک دنیانی گتیرمکده آله قدرتله
 همتون اولسا یقین بیل که سلیمان کیمی سن
 بحر حکمتده دوشوب اوزمگه چوخ جرئته
 اولسون آلاهه قسم حضرت لقمان کیمی سن
 بو کمالاتله ای سرو روان بیلمه یورم
 نیه اطوارده سن زلف پریشان کیمی سن
 زار و افسرده قنادی کسین قمری تکین
 یا که باغی پوزولان بلبل نالان کیمی سن
 عومرووی اُتمه هَدَر نرگس خندان کیمی گل
 سن مگر حَرزه چیخان خار مغیلان کیمی سن
 شاد دانیس شاد یاشا تا شاد یاشاسین آیلریمیز
 «موسوی» سنده دانیسماقدا که سحبان^(۲) کیمی سن

«خونخواره التماسِ الهمه»

گُل ایسده سون گوزه لیم خاره التماسِ الهمه
 وصال یار اوچون آغیاره التماسِ الهمه
 او لُعبته که نه صدق و صفا بیلر نه وفا
 اگرچه اولسادا مه پاره التماسِ الهمه
 یانقلی دردوی سن اهل خیره ایله بیان
 ولیک دردی چک اشاره التماسِ الهمه
 نه یاخشی سوزدی بو، خونخوارلرده رحم اولماز
 ترخم اتمگه خونخواره التماسِ الهمه
 ستمگر اولدوره جکدور شهامت ایله اونون
 النده تیغ شررباره التماسِ الهمه
 بخيله اولسا نیازون کمال قدرتله
 یوز ایل دولان چولی آواره التماسِ الهمه
 او مشکلات که نامرد ایله حل اولاجاق
 باشوندا گئتسه اگر داره التماسِ الهمه
 آدین قویوبلا بو دهرین عجزه مگار
 آماندی بیر بئله مگار التماسِ الهمه
 نه چوخ گوزل لری توپراق ایچنده محو الهیوب
 بو بدعیارِ سیه کاره التماسِ الهمه

ولیِ حقِ کیمی دنیانی اوچ طلاقه اِلِه
 بو سُفله پرور و غداره التماس الهمه
 طریقِ حقّه قدم قویسون ای رفیقِ شفیق
 او یولدا بیر دانا دیاره التماس الهمه
 حریم خلوت جانانه گر یولون دوشسه
 چاغیر اوزون در و دیواره التماس الهمه
 اورکده «موسوی» هر بیر مُرادون اولسا سنون
 به غیرِ حضرتِ داداره التماس الهمه

«نماز ایله»

کونول اغیاردن تا واردیر عومرون احتراز ایله
 صفالی قلبووی همراز یار دلنواز ایله
 گوزلر قصه‌سنده غصه چونخدور ایتگله کوتاه
 ولی اول دلربانین قصه زلفون دراز ایله
 نیازون اولسا دلدده ائمه هرگز ناکسه اظهار
 فقط بیر دلبر جانانیه عرض نیاز ایله
 طواف ائتمک‌لیگه وار کعبه دل باغلا احرامی
 حریم سینه‌نی شوريله صحرای حجاز ایله
 حقیقت درک ایدن حقه چاتان هر دوره‌ده آزدُر
 حقیقت صحبتین جانا مجاز اهلینه آز ایله
 گره‌کدور تا گئنده باشون فراز داره ای منصور
 سنه کیم سویله‌دی نااهله گئت افشای راز ایله
 بیزیم بو حلقه‌میزده اولماسا کیم عشقله زنده
 اونا سن اولمه‌میش فتوای حافظله نماز ایله
 نگارین طره‌سین ترک ائتمز عاشق کیمده جرئت وار
 دیه محموده ای محمود گل ترک آياز ایله
 حضور یاره اشک دیده‌دن آیری متاعیم یوخ
 بو اشک دیدنی یارب اوزون سن کارساز ایله
 آغاردی قاره زلفون «موسوی» وار بیر خبر‌گویا
 گلور پیک آجل اگلشمه دور گئت پیشواز ایله

«قُمارِ اَلَهَمَه»

زمانه‌ده گوزله لیم گوزله کسب عار، الهمه
 او نقدِ جانووی خلق ایچره بی عیار، الهمه
 قُمار عیشده دنیا حریف ماهرْدُر
 آماندی گوزله او لیلایله قُمار الهمه
 صداقت آز تاپیلیر اولسا دلدۀ اسرارون
 اوره کده حفظ اله هر شخصه آشکار الهمه
 صفای قلبووه آر تیر کمالِ قدرته
 صفالی قلبی آغیر مُحنته دچار الهمه
 او روح پاکووی چون مرغِ باغِ رضواندُر
 اسیر و بستۀ هر زلف تابدار الهمه
 سنیکه سر گلِ خلقتسن ای عزیزِ جهان
 اوزووی درده سالیب خوار روزگار الهمه
 همیشه فخرِ اله مهر و محبتِ اتمه گووه
 عناد اتمگه یا قهره افتخار الهمه
 اُمیدله یاشا بیر لحظه نا اُمید اولما
 گوزونده عالم دنیانی تنگ و تار الهمه
 کتاب دهرده یوخ «موسوی» وفا لُغتی
 اونون وفاسینا عمرونده اعتبار الهمه

«غزل دین دیلووه»

فدا اولوم سنون ای ماه پاره من دیلووه
 گوزتله دگمیه گوز اول شکر شکن دیلووه
 او طرفه نعمتی عشق و وفایه عادت وِ
 گتیرمه کلمه درد و غم و محن دیلووه
 نهالِ غصه‌نی قلبونده چیخسا گر، دیدن
 اجازه وِ کسه خنجر کیمین کسن دیلووه
 بهار اولاندا که گل لَر گولر هزار افسوس
 او گونده گلمیه بیر گلشن و چمن دیلووه
 بو نکته‌دنده داخی اتمه غفلت، ای لُعبت
 عنایت ایله که من، من گتیرمه سن دیلووه
 او من منیکه حکایت ادر منیتدن
 صفانی اولدورر اولچر بیچر کفن دیلووه
 غزلده «موسوی» ترکیجه تا که جنتنده
 آنان دئسین بالا قربان غزل دین دیلووه

«ماهی ماهیله»

گر همدم اولماسون بو دل بی پناهیله
 ای نازدانه من یانارام سوز آهیله
 انصاف اتمه یور او وجاهت که سنده وار
 هر کیم سنی قیاس الیه یور مهر و ماهیله
 ملک دل آماقا بئله بیر تُرک کلمیوب
 عَشاَقه حمله ایله ساییز سپاهیله
 که بیر دلی اسیر ادوسن مین کمنده
 که مین جانی شکار ادوسن بیر نگاهیه
 ماه صیام گورسه جمالون اگر فقیه
 بی شُبْهه اشتباه الهیر ماهی ماهیله
 لعل لبون دیریلدوری مَرگانون اولدورور
 کیملر دیوب ثوابی قاریشدیر گناهیله
 میزان فرقتونله منیم صبر و طاقتیم
 معلوم اولار حساب الهسون کوهی کاهیه
 عشقیم سنی گورنده اولور خلقه، آشکار
 عالم بیلور که عاشقونم بِش گواهیله
 رنگیم قاچیر، دلیم دوتولور، دیزلریم اسیر
 قلبیم ویریر، آخِر گوزمون اشگی آهیله
 عار اولسون ایله بیر گُله که «موسوی» اوزون
 خوار ایله بهانه بخت سپاهیله

«ناتوانه وثره»

بیرسی دل، اگر اول یار دلستانه وثره
 گرکدی قلبنی غم تیرینه نشانه وثره
 بو غم نتیجه‌ده مین شادلیقا برابر دیر
 اودیر گرک بو غمه میل شادمانه وثره
 رضایت ایله اظهار، هر نه بیلسه روا
 شکایت اتمیه گر دام ایچنده دانه وثره
 اولاندا گوندوز اده عهد آشنایه وفا
 کئجه گلنده صفا چشم خونفشانه وثره
 قمار عشقده هرگز اوتوزمیوب هر کیم
 که دست بیعت او رعنا ی مهربانه وثره
 وار اوندا قدرت آلا دولتی سلیمانان
 عنایت ایله بیر مور ناتوانه وثره
 جهاندا اوزگه او دلداردن مگر کیم وار
 گله گوزلیگی هم بلبله ترانه وثره
 اوکیسه دن اوزووه ملک و دولت ایسده گولوم
 که دولت ابدی ملک جاودانه وثره
 علی مثالی دلا حل مشکلات ایله
 او یترده که سنه بیر فرصتی زمانه وثره

او آل شل اولسون آلهی که جیران اولاماغا
 شکارچنین الینه تیريله کمانه وئره
 ولی حوادث دوراندا سینماسین یارب
 آلی که زلفه پریشان اولاندا شانه وئره
 قوروماسین گوروم ای «موسوی» او بیر آقاجی
 که ذربدر قوشا اوز شاخه سنده لانه وئره

«نگارمه»

فاش ایله ای صبا منیم اول نازلی یارمه
 حسرت قالیم نه وقته کیمین گلعذارمه
 گلسین فدا اولوم بویونا بیر بویون گوروم
 مرهم قویا مگر بو دل داغدارمه
 سودای عشقی بسکه ملول ایله یوب منی
 عشاق روزگار، یانار روزگارمه
 یانسین الهی عشقی که یاندیردی قلبیمی
 بیر لحظه قویمادی قلام اوز اختیارمه
 نه قویدی صبحلر منی راحت صباح ادم
 نه شاملر ترحم ادیب شام تارمه
 چوخلار بیلنمیوب که کیم من غمیم نه دیر
 تکجه اوزوم بیلیم یانارام حال زارمه
 من بیر گلم که غنچه آچان گونده روزگار
 یتر آسدیروب نسیم خزانی بهارمه
 یوخدیر گلایه گوشه قلبمده «موسوی»
 من راضیم همیشه رضای نگارمه

«قدرته ماشالله»

بئله بیر نازلی قمر طلعتنه ماشالله

عقلی حیران الیهین لُعبته ماشالله

باخجاقین قامت رعناسنه هر کیمسه دئدی

بو قیامت الیهین قامته ماشالله

صورت و سیرتله عالمی مدهوش الیهوب

او گوزل صورتنه خوش سیرته ماشالله

دانشاندا دوداقدان دیوسن بال توکولور

او شیرین دیلده شیرین صحبتنه ماشالله

چاتما قاش چشم خماریله او زیبا صنمی

یئتریب حُسنده لاپ غایته ماشالله

گوزی قان قان، دیوری لبده چکیر خطّ امان

او کشاکشده بو امنیته ماشالله

ایاقدان باشا دنیا قَدَری زینتی وار

بو قدر جاذبه‌لی زینته ماشالله

دیلده وار نیتی دنیالری تسخیر الیهسین

او کیچیک دیلده بویوک نیتنه ماشالله

نیتین همّت والائله دائم بئجرجر

بله بیر نیتنه هم همته ماشالله

وار کیمین قدرتی بیر بیله گوزل خلق آله یه
بونى یوخدان یارادان قدرته ماشالله
گر وصالون اولا قسمت بو یانان «موسویه»
دیه رَم من بئله بیر قسمته ماشالله

«انسان گوزل لره»

گوزلر فدادی گوزلری حیران گوزل لره
دل مُبتلادی جان کیمی جانان گوزل لره

حیران گوزونه کیم باخا حیران اولار ولی
حیراندا وار ئیری اولا حیران گوزل لره
لوح قَدَر یازاندا، جمال جمیل یار
احسان اُدوبدی چشمه حیوان گوزل لره
باطنده خلق اولاندا گوزل لر اوزرگیگی
دود ایله یوبدی یوسف کنعان گوزل لره
نقاش لعل لبده قلم گزدرن زمان
طرح ایله یوبدی لعل بدخشان گوزل لره
نقاشه سویله آغریماسین آلرین سنین
کاش چکمه ییدون اوخ کیمی مرگان گوزل لره
گلشنده من گوزل لری گوردوم گزیردیلم
تعظیم ائدوردی سرو خرامان گوزل لره
آسدی گوزل لرین نفسیندن سحر نسیم
آتدی چمنده گل لری خندان گوزل لره
وصف گوزل لری دئسون ایمانه کافر
ایمان گتیرمه اکر ایمان گوزل لره

جان مُلکی ایچره اولدی گوزل لر حکایتی
 جانلاردا سسلنوب دئدی لر جان گوزل لره
 بیر قیقاجی باخیشلا بو دنیانی آلدیلار
 ورمیش زمانه گور نئجه میدان گوزل لره
 از بسکه قان توکوبدولر حتّی قان، آغلاب
 قاندا دیوبدیر ایله مه یون قان، گوزل لره
 لفظین ده یوخ گوزل لره حدّ لیاقتی
 قرباندا، آزدی کیم دیه قربان، گوزل لره
 سن بی وفا گوزل لره دل ورمه «موسوی»
 ایله فدا او گوزلری انسان گوزل لره

«چرخ کجمداره منی»

کمند زلفه سالاندا او ماه پاره منی
 قرارمی آپاریب سالدی آه و زاره منی
 کمان قاشیلا ویروب قلبه خنجر بڑان
 عجب قرا گونه قویدی او زلفی قاره منی
 واریم امید اگر اولدورسه تیغ ابروسی
 دیریلده لعل مسیحائله دوباره منی
 گلون دیریلتهسده قربان کسون سیزی تاری
 تصدق ایله یون اول گوزلری خماره منی
 رضایتیم وار اونون عشقنین یولوندا اولم
 چکه مگر آپارا نازلی بیر دیاره منی
 صبا آپار بو سلامی یتور او سلمایه
 سئوال إله نیه سالدون بو گیر و داره منی
 پیاده گلمیشم انصاف إله مصافوه من
 شکار ائدوب او قرا گوزلرون سواره منی
 چیخوبدی مرکب مزگانه طمطراقیله
 ویروب یخوب بله یوب قانه آشکاره منی
 شرارِ بختیمه باخ گلسه بیر بلا گوگدن
 هامی نشان وروری چرخ کجمداره منی
 آدیم دیری قالا جاق «موسوی» عجوزة دهر
 کفنله چولقالایب قویسادا مزاره منی

«رُتْبَةُ سَلِيمَانِي»

دقیق اگر بیلہ بیلسون حسابِ دنیانی
 کَسْرَسَن اوندان اوزون رشتہٴ تمَنّانی
 گوررسن اوندا نہ اندازہ بی صَفَالِیقِ وار
 نہ ساخلائب گلی نہ عندلیب شیدانی
 قرار و عہدینہ بیر یثردہ اتمیوبدی وفا
 باشا یثتیرمیوب ہیچ بیر کسیلہ سودانی
 آلیبڈر عَزَّتِی جیران باخیش زلیخادن
 اِدوبدی یوسف شکر دہانی زندانی
 سالوبدی خَفَّتہ مین محنتیلہ مجنونی
 چکوبدی ذَلَّتہ مین حسرتیلہ لیلانی
 جلال و شوکتی محو ایلہ یوب عزیزلردن
 ذلیل خاک اُدوب اسکندریلہ دارانی
 کمال عبرتلہ باخ مزاج دنیایہ
 کہ لال اِدوبدی او لقمان کیسین سخندانی
 طریق حُسن عملدہ دولانسون ای درویش
 تاپارسان ہَمَّتہ رتْبہٴ سلیمانی
 بیان اُدوم سنہ من بیر (ظہیر) دَن مطلب
 گوزل عبارتلہ بسلہ یوب بو معنانی

جزای حُسن عمل گورنه دُر که دهر هنوز

خراب ایله میوب بارگاه کسرانی

همیشه «موسوی» دنیایه باخ اورکدن گُل

اونون یولوندا سن آغلاتما چشم شهلانی

«شهدین عصاره‌سی»

وار هر کسین سنون کیمی بیر ماه پاره‌سی
نه وار غمی نه غصّه‌سی نه دلده یاره‌سی

بلبل نه واردیر عمری اوصانماز ترانه‌دن

دوشسه او گل جمالووه بیر یول نظاره‌سی

هرگز مسیح، زنده اِدنمزدی مُرده‌نی

گر اولماسیدی لعل لبوندن اشاره‌سی

شهدی عصاره گر عسله اِسه‌لر حساب

صاننام سنون کلامووی شهدین عصاره‌سی

عُشاقه مه جمالووی گزلمه وئر نشان

تا اونلارین گوزوندن اَلنسین ستاره‌سی

سودای عشقی ساده خیال اِتمه ای کونول

کون و مکانی یاندرار عشقین شراره‌سی

پروانه سوزِ شمعله یانمازدی بی‌گمان

یانماقدان آیری، الهه گر اولسیدی چاره‌سی

دل پاره‌سندن ایله حَدرِ عرشی تره‌دَر

دل‌دور بو ای عزیز دگل شیشه پاره‌سی

ای «موسوی» حواسووی جمع ایله، چونکه بیر

دریایه دوشموسن که اونون یوخ کرانه‌سی

«چشم خونباری»

گندون خبرلشون ای عاشقان سیزی تاری
 سراغلاشیب تاپاسوز بلکه یارِ دلداری
 من اوزلوگومده قسم حقه نقد جان وئره رم
 سراغ ورسه منه هر کیم اول شکر باری
 نه قدر لعل شکرخندی اولسا قیمتلی
 بیزیم دیارده چوخ وار اونون خریداری
 یقیناً آزدیر او جیران باخیش گلنده اگر
 ادم قدومنه قربان بو چشم خونباری
 گل ای امید دل آشنا بیز ایسته یروک
 که شاد اتمیه سن بوندان آرتیق اغیاری
 مریض عشقون اولان ایسته مز تاپا صحت
 اگر سن اولسون او دلداده نین پرستاری
 سن ایله «موسوی» یار صدیقه جان قربان
 کمال قدرتله بوشلا یار عیاری

«راز دارِ الهدی»

او دل که عشوهٔ دنیا به اعتبار الهدی
 آوزونی مین غمه مین غصیه دچار الهدی
 نه چوخ شکر لبه لب خندا وردی اولده
 آخردا گوزلرینه روزگاری تار الهدی
 گئندنه گلشنه عبرت گوزیله بیر گله باخ
 نئجه گوزل گلی گور همشین خار الهدی
 آماندی قویما بو مکارله قرار قمار
 آوتوزدی کیمسه بو لیلجله قمار الهدی
 کتاب لوحه ده بیر باخ که کاتب ازلی
 یازاندا گور نئجه معنالر اختیار الهدی
 بنای عمر سلیمانی اوج عزته
 فراز قصره چکیب اوردا تار و مار الهدی
 قویودا رستمی باتلاق ایچنده بهرامی
 کمند پنجهٔ تقدیریه مهزار الهدی
 نمیده بیر آلا گوز نازلی جیرانیم واریدی
 اونودا طرّه ترسا قیزی شکار الهدی
 دیلیم لال اول دئمه وجهی نه دُر بیرین خوشبخت
 بیر آیریسین نیه بدبخت روزگار الهدی

حریمی حفظ اله اندازه ساخلا اقرار ات
که مصلحت او معتمدہ دُر کہ یار الہدی
مقامون عرشہ چاتار «موسوی» اگر گورہ سن
او دلریا سنی بیر رازہ رازدار الہدی

«قالار افسانه عشق اهلی»

گورنده زلف دلداری اولار دیوانه عشق
 جمال دلبری گورچک گلر افغانه عشق اهلی
 اگر شمع رُخ جانان، اولا بیر بزمده سوزان
 او شمعی دورینه جانان، اولار پروانه عشق اهلی
 باخاندا چشم مست ساقیه بیر لحظه تاب اتمز
 چیخار میخانه لردن سیندیرار پیمانہ عشق اهلی
 اولار چوخ دردله آلوده، اولماز ناز پرورده
 دوزر مین لر بلا گورسه دوشر طوفانه عشق اهلی
 نصیبی وصل جاناندا اگر میدان عشق اولسا
 گئیر میدانہ مردانه باتار القانه عشق اهلی
 گئدر مین مین آدام دنیادن اما یاد اولونمازلار
 ولی همواره دل لرده قالار افسانه عشق اهلی
 دونن می مجلسنده «موسوی» چوخ چوخ مبارک دُر
 سنیده سایدیلار بیر عاشق مستانه عشق اهلی

«درد اهلنه گولر»

بیر قاره گوز آلبیدیر الیمدن قرارمی
 مسحور ائدیپ منی آپاریب اختیارمی
 مین دردله بلایه دچار اله یوب منی
 اوتلان دیریب غمیله بو جسم نزارمی
 طوفان سالوبدی ملک وجود ایچره باخماقی
 چوخ آرتیریب اورکده اولان غم غبارمی
 ای درد عشقه واقف اولانلار یاریم گئدیپ
 انصاف آدون تاپون گتیرون بیرجه یارمی
 یارب منیم کیمین بیرنین سولماسین گلی
 سولدی گولوم خزان اله یوبلر بهارمی
 یاندیم الهی یانمیا بیر کس منیم کیمین
 اغیاره یار، گوردوم او نازلو نگارمی
 درده دوشر او کیمسه که درد اهلنه گولر
 نالان اولار کیچیک سایا کیم آه و زارمی
 معدوم مُطلق مننه ذهنونده ور مکان
 فکرونده «موسوی» دیه قازدیم مزارمی

«محنّت ترانه‌سی»

دریای غمده غرقِ اِلَه‌بیدرِ مُحنِ منی
 چون ترکِ اَدیبِ او طوطیِ شکرِ شکنِ منی
 یعقوبِ تکِ منورِ اولارِ تارِ اولانِ گوزوم
 یادِ اُتسه‌گرِ او یوسفِ گلِ پیرهنِ منی
 چوخِ گوزلورمِ یولونِ گنججه‌گوندوزِ نوائیله
 مغمومِ اُدرِ او دلبرِ شیرینِ سخنِ منی
 گلِ گلِ بویونِ فداسیِ اولومِ ای عزیزِ دل
 شادِ ایله‌مزِ بو گلشنِ و باغِ و چمنِ منی
 دنیا همیشه وادیِ غربتدیِ روحمه
 مخمورِ اَدیبِ بو اولکده‌فکرِ وطنِ منی
 عاقلِ بو دهرِ سُفله‌نی بیت‌ال‌حزنِ سایار
 محوِ ایله‌دی غمِ ایچره‌بو بیت‌ال‌حزنِ منی
 منِ بلبِلِ خجسته‌گلزارِ جنتم
 خوارِ ایله‌یوبِ قفسده‌تمتایِ تنِ منی
 ای گلِ گلِ ایندی اُفتله‌صحبتِ ایله‌یک
 بیر‌گونِ گلرِ نه‌منِ سنی‌گوررمِ نه‌سنِ منی
 جانا اوخی همیشه محبتِ ترانه‌سی
 قویما عتابِ و قهرِ اُده‌زارِ زمنِ منی

هر کیم منیله قهر و عتاب ایله سه باخار
حسرت گوزیله چولقالیاندا کفن منی
مَنْ مَن دئدیم زبسکه بو خلق ایچره «موسوی»
سالدی آغیر بلالره بو لفظ من، منی

«فرخنده فال ایلر منی»

حلقه زلفون ز بس آشفته حال ایلر منی
 حقی وار هر کیمسه دیوانه خیال ایلر منی
 طوطی نطقوم گلر گفتاره گورجک صورتون
 سیرتون بس طرفه دُر و صفنده لال ایلر منی
 دام زلفون دانه خالونله ورمیش آل آله
 عاقبت بیر طایر فرخنده فال ایلر منی
 انتظاریم وار اولا قسمت منه فیض وصال
 عشقه باخ مُستغرقِ فکر محال ایلر منی
 دولت وصلون هارا ای راحت جان من هارا
 التفاتون آرزومند وصال ایلر منی
 ای صبا لطف ایله اظهار ات گوزل دلداریمه
 آند او گل رخساره هجرون پایمال ایلر منی
 بیر نظاره گوشه چشمونله اتسون گر منه
 بیل یقین تا واردیر عومروم بی ملال ایلر منی
 رشته قول و غزلده «موسوی» دُر و گهر
 نظمنه، آماده اول رعنا غزال ایلر منی

«سَرِّ مَکُو = سَرِّ قَدَر»

هر خامه‌ایکه لوح قضا و قدر یازیب
 هر نه یازبیدی یازدیقی معتبر یازیب
 اوز یازدیقی حقایقه مُهر اثر ویریب
 اوزگه یازان دقایقی چوخ بی‌اثر یازیب
 قدرتله صادر اُتدیگی احکامی بیربه‌بیر
 نافذ یازیب کسرلی یازیب پُر ثمر یازیب
 احکام لوح، عقلی تحیرده قویسادا
 اوز قدرتین بو مسئلهده جلوه‌گر یازیب
 بیر جسمی فرش اُتدیب ئیره با نام تیره خاک
 بیر جسمی گۆده شمس، و یا که قمر یازیب
 معیار قهر و لطفی نبات ایچره گوستریب
 حنظل یازیب بیرین بیرسین نیشکر یازیب
 سلطان جنگله که شرافتله عمر اُدر
 عزت وریب اونون آدنی شیر نر یازیب
 هر قطره که اوزون صدفه ایله‌یوب فدا
 قیمت قویوب او قطریه نام گهر یازیب
 گلشنده نازلی گل‌لری خندان بیتیرمگه
 بیر قطعه ابر تیره‌ده مین چشم تر یازیب
 عارف که خط مُبهمه سَرِّ مَکُو دی‌یر
 وار حقی چونکه اوندا درین نُکته‌لر یازیب

دریای حیرت ایچره اولور غرق هر حکیم
 فکر ایله بنده کون و مکاندا نلر یازیب
 بیر شخصی شهره خواجه زرین کلاه ادیب
 یوزلر او شخصه بنده زرین کمر یازیب
 وار عاقلی که عقلین ایدیئر اونا عقال
 وار جاهلی که خلقه اونی تاج سر یازیب
 صیاد آنده خسته مارال دستگیر اولوب
 داغلاردا سود امر بالاسین دربدر یازیب
 عمر کلاغ نحسی مفصل وریب رقم
 دوران عمر بلبلی چوخ مختصر یازیب
 هم شادمان ادیب آنیا نوجوان وریب
 هم اولدوروب اونی گنجه گوندوز ملر یازیب
 پروانه نین یازیب پری اوستونده یانماقی
 شمعی یازاندا قلبین اونون شعله ور یازیب
 معشوق مه جمالی ادوب نازله قرین
 عشق عالمنده عاشقی خونین جگر یازیب
 لعبت لرین دوداقلارینی لعله بنده دیب
 خوش خطله او لعله شهد و شکر یازیب
 وجهی نه در بیر عده اولوب خوار رزگار
 اما قلم او عده نی اهل هنر یازیب

یا للعجب که لفظ بَشْر یازدیقی زمان
 بائی بیر عدّه دن گوتوروب تکجه شر یازیب
 هر نه یازیب گوزل یازیب اول خامه ای حکیم
 عقلِ فضولی طرد اله چون دادگر یازیب
 بیر پاره مطلبی اَدیب آب روان کیمین
 ساده یازیب دگرلی یازیب بی نظر یازیب
 عُقبانی ثبت اَدنده دیوب منزل اَبَد
 دنیایِ بی وفانی محلّ گذر یازیب
 رندانِ خیرخواهه یازیب خیر، روی خیر
 بدخواه بددله ضرر اوستن ضرر یازیب
 آغاز اَدنده قصّه سیر و سیاحته
 انسان اوجون قاباقدا آغیر بیر سفر یازیب
 بیلمم نه جور سفر دُر او جان یان دیران سفر
 هر ئیرده طرح اَدیب اونی چوخ پُر خطر یازیب
 شادم بو مُژدیه که ولو کاتب اَزَل
 نار جهیمنن هامیا الحذر یازیب
 شمشیرِ قهرِ حضرتِ قَهّاره حشرده
 حُبّ علی و آل علینی سپر یازیب
 شکر ایله «موسوی» بو گلستان عشقده
 بلبل حساب اَدیب سنی شوریده سر یازیب

«نَهَنَه»

گندون آلدن إله دون قلبمی غمخانه، نه نه
گتمه صبر ایله اولوم شمعووه پروانه، نه نه
سنگه بیر عمر منه جانوی قربان دئوسن
هر باخاندا گوزومه گوزلری جیران دئوسن
دئیشم هر نه جوابده منه جان دئوسن
نیه بس ایندی اولوبسان منه بیگانه، نه نه
کیم دیوبدور سنه گئت غرقِ ملال ایله منی
سال غم و غصیه محرومِ وصال ایله منی
یوخ سوزوم گئت ولی لطفونله حلال ایله منی
سنی من تاپشیرورام خالقِ سبحانه، نه نه
یاز گلنده نه قدر باغری یانان لاله چیخار
یا گل اوستونده نه اندازه سحر ژاله چیخار
سینه دن یوزلر اولار جان غملن ناله چیخار
مین برابره دولار قلب پریشانه، نه نه
اولمادی حیف دیونجاق سنی دنیا ده گورم
بو امیدله خوشام تا صف عقباده گورم
آرزو ایله یورم کاش که رؤیاده گورم
چون سنی گورمک اولوبدور داخی افسانه، نه نه

کونلوم ایسدور گنه بیر راز و نیاز اتمگه گل
 اطاقون بوش قالب آلاهله راز اتمگه گل
 رو بقبله دایانیب حقه نماز اتمگه گل
 قیل وفا باغلا دیقون عهدله پیماننه، نه نه
 کیم دئدی قلبمی فرقتله خراب ات گنه ده
 بو جگر گوشه وی هجرونله کباب ات گنه ده
 گل یانان «موسوینی» طفل، حساب ات گنه ده
 غملی کاشاننده ویر زلفنه بیر شاننه، نه نه

«الیمین دلی»

شاعیر وار اول، وار اول یاشاسین وارلیقین سنین
شاد قال، جهاندا اولمیا بیر دارلیقین سنین
بیتسین اوجالسنین آمالیقین نارلیقین سنین

جان بسله ین عطیرلی گل اولسون چیچکلرین
گوچیچک گلین لره له چک اولسون ایچک لرین

شاعیر یازاندا، یاز گن اورکالر دارالماسین
ایل طایفامزدا قرمزی اوزلر سارالماسین
آغ بختی نازلی قیزلارینین هئچ قارالماسین

چایلارکیمین اوغول لاری شار، شار شاریلداسین
شوکتلری قزیل کیمی پار پار، پاریلداسین

شاعیر اورکلرین سنه چوخ واردی میلی، یاز
مجنونلارا یازوندا مارال گوزلی لیلی، یاز
اما منی بیر عده گوزه لدن گلیلی، یاز

ناز ایتدیلر اونوتدولار اول نازلی دیل لرین
احساسلی دل، عاشقلار آرا سازلی دیل لرین

اولکمه سؤیگی آنالار سسلنن سسی
سولماز سسی، یاشار سسی، یا یاسمن سسی
بیلدیرچینین قفسده وطن آخ وطن سسی

حوری سسی ملک سسی دُر غم یوکون یخار
سوتلن دولوبدی قلب اوینه جانلن چخار

شاعیر ائل اوغلی اولسا اگر ائل لر آیرسی
 شهلا گوز اوسته قاش بورین تل لر آیرسی
 یاز اولماسین همیشه شیرین دیل لر آیرسی
 اوز یارنی آتیب گئدیب اغیاری دوتماسین
 گلسین شرفلی یوردونی دائم اونوتماسین
 گورسون سحر گنه قوزولارلان چوبان گلر
 گاهدان گون اورتا داغلارا دادلی دومان گلر
 آخشام باشندا سُرمله لی قیزلار سودان گلر
 هر تک تکی داماقلی یاشار یوز صفاتلن
 هر بیرلری ماراقلی جوشار مین وفاتلن
 قیزلار نه قیز باخاندا باخارلار، مارال کیمین
 سوزلر سوزر دوداقلاری اوستونده، بال کیمین
 دینگیلده در جوانلاری سوزلر قوال، کیمین
 آله گوروم که بخته ور اولسونلار هام میسی
 شنه، مقامه، دولته دولسونلار هام میسی
 شاعیر قوتار بو سوزلری کئچ مطلب اوستونه
 سالمانظاره چوخدا لب و غبغ اوستونه
 چک سوزیله اورک سوزووی مشرب اوستونه
 شانلی، شرفلی، غملی بشردنده بیرجه ده
 هر سوز یازاندا خیریه شردنده بیرجه ده

بو درد اسیری غملى بشردن نلر ديوم؟
 قان ياشيني سارالمش اوز اوسته آلر ديوم
 آهو تكين قاچار يخیلار هي ملر ديوم
 هر نه ده سمده آز دئيمش چوخ بلاسى وار
 چوخ چوخ بلاسى وار غمى وار ماجراسى وار
 شاعير منى بو تاپماجا واللہى يانديرير
 دنيانى بيرجه سن ده منه كيم دولانديرير؟
 خلقه گهى ورير حرکت گه دايانديرير
 هر ملتى بيلور نئجه قورسون قيديخلاسين
 هر ميخى آنلايور نئجه ديواره ميخلاسين
 بير ملتى اسير ايله يوب عشق و شهوته
 بير قومى آشنا ايله يوب درد ذلته
 خلقى ساليب فلاكته اندوهه محنته
 ايسدير اوزون جلاليله شوكتله ساخلاسين
 تا وار دير اقتدارله قدرته ساخلاسين
 بير دسته نى اسير ايله يوب قيل و قالچيا
 عاشق اُدوب بير عده نى زورنا قاوالچيا
 ميدان و ثروب بير اولكه ده رَماله فالچيا
 تا اونلارى اوز علمنه محتاج اِده، بلى
 وار يوخلارين بو فندله تاراج اِده، بلى

دنیاده وار نه چوخ قارا بختیکه قان وِرر
فکر ایله یَر که یوردونا آمن و امان وِرر
باشچیل لاری آلیش وِریش ایلر او جان وِرر

آخ آخ بو ساده دل، اینانار هر یالان سوزّه
وای وای یالان سوزه بیزی درده سالان سوزّه

شاعیر بشر بیرین بیرینه باش امیر بیلر
مین لر آداملاری او امیره آسیر بیلر
منطق نیه؟ حقیقت انسانی بیر بیلر

حکمت ده شرح اُدیر بیزی توپراقدان اولمشوق
خِلقَت خولوندا بیر دانا یاپراقدان اولمشوق

گر بیز بیروک بو آیریلقین وار نه علّتی
کیمدیر وِرَن بو انسانا عزّتله ذلّتی
آیا نه اولدی آتدیق اودوزگون حقیقتی

منطق غلطدی؟ یاکه غلط بیزده دیر یقین
یوخ یوخ غلط بو کلمه بیز سیزده دیر یقین

بیز، سیز، آتلسا تکجه بیز، اولسا بهار اولار
اوندا هامی بشر لر اوچون بخت، یار اولار
ظلم اولماز اوندا عدل بوتون برقرار اولار

وای وای منیم سوزّمده خیالاته بنده دیر
صوفی دلنده شطحله طاماته بنده دیر

اوغلان قارا گئجه قارا پل لُر اسیر دو، یات
سن بیلموسن سنی قارا والله باسیر دو، یات
انسان که بیریرین اوجاداردان آسیر، دویات

انسان نه دیر حقیقته باخماق نه دیر گولوم
دوزلاق ئیره قزیل گلی تاخماق نه دیر گولوم

گه دل فسانه سیله ویریر بیریرین بشر
گه ائیل ترانه سیله جریر بیریرین بشر
گه بئل بهانه سیله قیریر بیریرین بشر

مذهب سوزیله مکتب آدیلا تورون قورور
صول بارماقی بئلینده ساغیلا بوغون بورور

کاش اولمیایدی انسانی قیرماق حکایتی
انسان قانئنا پنجه باتیرماق حکایتی
کل باش بشرلرین بو باغیرماق حکایتی

افسوس، اولوب اولورگنه، کاش کاش دا اولدی سوز؟

انسان یانیب یانیر گنه کلباشدا اولدی سوز؟

ذلت اودیلا هند بوتون یاندی آغلادی
خصمین بویوک اوزونده کیچیک ساندی آغلادی
«گاندی» ولیک دردی گوزهل قاندی آغلادی

قربان اولوم او آغلاماقا چونخدی قیمتی
نابود قیلدی ظالمی محو اتدی ظلمتی

چوخ درد چکدی مصر و مراکش جماعتی
 یا الجزائرین او بلاکش جماعتی
 پاکستانین یانیقی جفاکش جماعتی
 شیطان اِدو بدُر اَیندیده بیروته وسوسه
 طوفان سالیب فلسطینه بیت المقدسه
 شاعیر گل ایندی یاد اِله پاتریس لوموبادان
 شمیرین عزیز قارداشی اول موسی چومبادان
 ایکاش یوزمین اونلارا گلکسین سنین قادان
 اولدوردی مین جفائله پاتریس لومومبانی
 یاندیردی جورله بو شرافتلی انسانی
 زنداندا اولدی چومبهده آخ یانسن آی تاری
 واردیر اونون نه تایلاری اودلانسن آی تاری
 کیمدُر بو انتقاملاری بیر قانسن آی تاری
 استعمارین قارالسین اوزی گوردی قانمادی
 آرتردی ظلمنه یورولوب بیر اوصانمادی
 یاندیم الهی هرزگوین ماجراسنه
 بیکس قالان جماعته غم مُبتلاسنه
 لاپ اودلانیر اوره ک قاراباغ بینواسنه
 ظالم گره ک نه وقته کیمین ظلمین آرتیرا
 آیا بشر گره ک نه قَدَر بیربیرین قیرا

شاعیر اولار که عشق و محبت قازاندیلار
 خلقین ایچینده چوخلی شرافت قازاندیلار
 نکبت دیلر او دسته که نفرت قازاندیلار

تاریخه باخ که هر ایکی سین بیربه بیر یازیب
 تولکی یازاندا تولکی یازیب شیر یازیب
 ایل لردی گون گل اوسته پاریلدار شاخار گئدر
 چایلاردا شورله سو شاریلدار آخار گئدر
 چوخ غملی گوز آخار سویا مات مات باخار گئدر

قالماز گلن هامی گنده جک تکجه آد قالار
 اما محبتین اوی دائم آباد قالار

ایران منیم بو عزتیم، عزتلی توپراقیم
 توپراقلار ایچره شانلی شرافتلی توپراقیم
 دشمن گلنده میدانا قدرتلی توپراقیم

چوخ چوخ بلا و درد گوروب غرب و شرقدن
 خوفلانمایب اولاردا اولان زرق وبرقدن

غم لر یه یب او نازلی آذربایجانیم منیم
 طوفان گوروب آرازلی آذربایجانیم منیم
 نازلی آرازلی سالی آذربایجانیم منیم

بیر لحظه لیک بستر غفلتده یاتمایوب
 داغ تک دوروب شرافتین اغیاره ساتمایوب

عشق عالمنده یانماسا شاعر غزل دئمز
 گر یانماسا غزل دئسه ده بیل گوزل دئمز
 سوز قدینه اگیل دیر اما دوزل دئمز
 یانسا گوزل دیر قارانی تک، سیزیلدیار
 اود، دایانان اورک کیمی جیز، جیز جیزیلدیار
 الله بیلیر که سوز یازیرام منده یانمیشام
 حقی قویوب گوز اوستونه ناحقی دانمیشام
 فکر ایلورم که بیر بالاجا دردی قانمیشام
 گر قانماسامدا باغلامشام دل، قانانلارا
 جان قربان اتمیشم او اورکدن یانانلارا
 شاعیر هارایه سسله صداقتلی «ناظری»
 ایستکلی ایسدی قانلی شهامتلی «ناظری»
 سوز بسله مکده قوه لی قدرتلی «ناظری»
 «شهی سحر» ده «ماهلی چای» دا سوزون دئسین
 فخر زمان و شاعر دوران اوزون دئسین
 شاعیر یازاندا شوقله یاز دوزلر اولمه سین
 عشق اولکه سنده نازلی خمار گوزلر اولمه سین
 عاشقترین دیلینده شیرین سوزلر اولمه سین
 صدق و صفائیه یاشاسین «موسوین» سنین
 دنیا علاقه سین بوشاسین «موسوین» سنین

«انسانا، یانان انسان»

شانلی انسانلارین اولوم خبیری
 ایتی خنجر کیمین اوزر اوره گی
 شرفین افتخارین اولمه گینه
 هانسی بیر انسانین دوزر اوره گی

شانلی انسان او کیمسه دیرکه مدام
 یازیق انسانلارا یانار قلبی
 خالقنا ایله یر فدا اوزونی
 اونلارین دردلرین قانار، قلبی

شانلی انسانلارین همیشه اولار
 آلرینده آزادلیقین علمی
 هر بیرى تا بنده وار نفسی
 ایشلر آزادلیقا دلی قلمی

بویوک انساندیلیلار بولار سؤز یوخ
 اولسالار هر زماندا هر یاندا
 اوزلرینه شرفله عزتله
 یئر آچارلار اورکده هم جاندا

بویوک انسانلاری کیچیک سانما
 هر بیرى دهرنده چوخ ایری دُر
 «موسوی» انسانا یانان انسان
 اولمز اولمز همیشه لیک دیری دُر

«منیم دلبریم»

باخ بو پریشانه، منیم دلبریم
گوزلری گریانه، منیم دلبریم

دوتدی فراقوندا، دومان قلبیمی
دردون آلان، غملی قالان قلبیمی
رحم إله یاندرما، یانان قلبیمی

باخ دل سوزانه، منیم دلبریم
بی سر و سامانه، منیم دلبریم

هیچ بیلوسن، وار نه قدر قیمتون
هر یانا گئتدیم، اولونور صحبتون
گیت باغا، تا طعنه ویرا قامتون

سرو خرامانه، منیم دلبریم
کلمیه جولانه، منیم دلبریم

گر گوره بیلسیدی سنین قامتین
درک اده بیلسیدی شیرین صحبتین
دای باخا بیلمزدی زلیخا یقین

یوسف کنعانه، منیم دلبریم
گوزلری جیرانه، منیم دلبریم

قربان اولوم، اول قلم قدرته
ووردی بزک، سنده اولان صورته
کیمدی باخا، گئتسون اگر جتته

روضه رضوانه، منیم دلبریم
حوری و غلمانه، منیم دلبریم

قاشلارون، حیرتده قویوب ائل لری
 کپریگون، اوخ تک داغدیب دل لری
 تیلرون آخر بوتون عاقل لری

ایله دی دیوانه، منیم دلبریم

سالدی بیابانه، منیم دلبریم

بس دوداقون شهد و دلون قند اولوب
 چوخلی گوزلر سنه پابند^(۱) اولوب
 زلفووه مین لرجه، اوره ک بند^(۲) اولوب

ویرما اونا شانه، منیم دلبریم

عشق اله مهمانه، منیم دلبریم

شکر اولا آلاسه دل افروز^(۳) سان

قیقاجی باخماقدا جگرسوز سان

سن منه بیر شمع شب افروز سان

من سنه پروانه، منیم دلبریم

عاشق جانانه، منیم دلبریم

دوزدی گولوم، قیش سویوشار یاز گلر

باغلارا مین لرجه، گل ناز گلر

گلسه ده گل، سن کیمی گل آز گلر

صحن گلستانه، منیم دلبریم

باغلارا بستانه، منیم دلبریم

(۱) گرفتار

(۲) بسته

(۳) روشن کننده دل

من دیورم، گرچه سنه سوز دَیر
 گویچگه واضحدی نظر تَتر دَیر
 گوزله گوزل، گوزلرووه گوز دَیر

گَتمه سن، هر یانه، منیم دلبریم

میلِ اِله هجرانه، منیم دلبریم

هر چه عقیقِ یمنی گورموشم

دهرده دَرِ عَدَنی گورموشم

تکجه سنی، تکجه سنی، گورموشم

گوهرِ یکدانه، منیم دلبریم

بحرِ خروشانه، منیم دلبریم

بیر نظرون سِرچه نی شهbaz اِدر

چولده قرا قاراقالاری قاز اِدر

باخسون اگر «موسویه» ناز اِدر

تخت سلیمانَه، منیم دلبریم

مهرِ درخشانَه، منیم دلبریم

قربان اولوم سینّه نرگس ده کی

لاله و ریحانه منیم دلبریم

لوء لوء و مرجانه منیم دلبریم

«باکی شاعر لرینه»

ای صبا وئر بو پیامی باکی شاعر لرینه^(۱)
آدلی سانلی ائلمین اورداکلی شاعر لرینه

اؤزونو قاصد بو طرفه پیام ائيله گیلن
شعرا محضرینی اوردای مقام ائيله گیلن
اونلارا محترماً عرض سلام ائيله گیلن
سونرادان شوقله اظهار کلام ائيله گیلن

ائت اوره کلرده مکان اول سؤزه آماده، دانیش

چوخدا کئچمه درینه ساده سوروش ساده، دانیش

کیم گلیب فیکر ائله یردی بئله دورانی گؤره
بیرلشن اؤلکه لر ایچره بئله طوفانی گؤره
بؤلونن بیر نئچه سیزقین چایا دریانی گؤره
گئنه یعقوب باخار یوسف کنعانی گؤره

یاز گلر گوللر آچار بولبول شیدا خوش اولار

چاتار هجران باشا مجنونيله لایلا خوش اولار

(۱) نشریه (بول) کیهان هوانی سایه ۲۰ ص ۳۴

کیم دئیہ ردی بئله بیر «گون چیخانا» گون گله جک
 اولاجاق محو، دو مانلیق هاوایا گون گله جک
 آراز اوستن ایگیت اوغلان بیزه اوزگون^(۱) گله جک
 باش بیلنر هامیسی اورتایا دوزگون گله جک

بوتون اقرار ائده جکلر یولو دوز گئتمه میشیک

یئتمیش ایلدیر هله بیر درده دوا ائتمه میشیک

گون اوگون دورکی زامان عکسینه دو وار اولاجاق

حق محبتله سینق قلبله یار اولاجاق

باطلین نقشی گئدیب اهل ستم خوار اولاجاق

«گون باتان» دا^(۲) بئله بیر درده گرفتار اولاجاق

اولاجاق آند اولا آلاسه ولی گنج تیزی وار

قاری دونیادی بو مین مین دیلی مین مین اوزی وار

کلین ایندی او اصیل او لکه ده عزت توره دک

خالقیمیزدا چالیشاق شأن و شرافت توره دک

فیکرلرده ایچی بوش سؤزلره نفرت توره دک

آلیمیزدن نه قدر گلسه حقیقت توره دک

دوز دوراق دوز اوتوراق دوز ائشیدک دوز دانشاق

گنجه نی قاره گنجه گوندوزو گوندوز دانشاق

آی دوز ای دوز سنه قربان گول رعنا کیمی سن
 پارلاق اولماقدا دا لاپ لؤلؤ لالا کیمی سن
 تازا جان وئرمگه سن روح مسیحا کیمی سن
 حیف اولا تکجه آدین وار سنین عنقا کیمی سن

دوزلوک اولسایدی داخی دربه در اولمازدی بشر

مین غم ودرده دوشوب گول کیمی سولمازدی بشر

«موسوی» دوغرو مرامین تانی نار دال قاباغی
 بیر مرامیکه دایاقسیر^(۱) اولا، اولماز دایاقی^(۲)
 بیل که آخساق بیخیلار هاردا سوروشسه آیاقی
 وای او شخصه یثمیشه باش سایا تنبل قاباغی

قوپ قورو فیکری توتا مکتب اسلامی آتا

یوزلر ایل یول گئده هیهات کی مقصوده چاتا

بختیار و هاب زاده به اِتحاف

« آناجان »^(۱)

آناجان، ای آنا، دور گور هله لیک یوللار آچیلدی

باجی قارداشلا قوجاقلاشماق اوچون قوللار آچیلدی

یانیرام من سنه ایل لر بویی باخدین یولا، یاندین

دوشدون آغلار گوزوله غصه لی حالدان حالا، یاندین

یاتمادین سن گئجه لر هئی دئدین ای وای بالا، یاندین

ایندی دور گلدی بالان سؤیله اونا جان سنه قربان

نییه گئج گلدین اوغول قلب پریشان سنه قربان

شوکر اولا آلاها اؤز مرحمتین باشه یئتیردی

چرخ دؤوران دولانیب یولداشی، یولداشه یئتیردی

یئتمیش ایل آیری دوشن قارداشی، قارداشه یئتیردی

باجی کؤردی باجیسین سسله دی جان جان باجی گلدین

بیر اوتورسن دولانیم باشووه جئیران باجی گلدین

نه بلا گلدی نه لر اولدی کی، گئتدین بیزی آتدین؟

نه اوچون آی کیمی چیخدین؟ نییه بس گون کیمی باتدین؟

ایش هایاندان دوزه لیب سن گینه گلدین بیزه چاتدین؟

بورا خوش گلموسن ای جان، داها قال گئتمه آماندیر

فرقتین سوزی چتیندیر، آیریلیق دردی یاماندیر

(۱) نشریه (وارلیق) سال یازدهم زمستان ۱۳۶۸ ص ۳۲

اولین شعر است که بعد از فروپاشی شوروی سابق و باز شدن راه جمهوری آذربایجان سروده شده.

آنا یات قبرده آی غمله یانان قلبوه قربان
 بشرین جهلی ائدبیدیر آنا چوخ قلبی پریشان
 نه قَدهر وار بو جهالت قیراجاق انسانی انسان

چون، بو انسان یاشاییب دانقا، سؤزو ترسه قانیبیدیر
 تانریدان آیری دوشوب آغلینا تکجه اینانیبیدیر
 آغلی الله وئریب انسانلارا، حیواندان آلیب دیر
 وئریب آغلی ولی بیر یاندیریجی درده سالیبیدیر
 داغدا حیوان گئچینیر لیک بو آواره قالیبیدیر
 تکجه مغروردی بو الفاظه دئیر منده آغیل وار
 ای وای ای وای بونون آغلیندا نه چوخ غملی ناغیل وار
 گاه بیری دعوت ائدیر خلقی کی من بابِ نجاتم
 او گئدیر، آیرسی سؤیلور کی، من عالی دَرجاتم
 صوندان اوچ منجسی داد ائیلوری من آب حیاتم
 قرنلر کئچدی بو سؤزلرکی، دئیلدی بِنَلَه گئتدی
 نه دئیم سن ده بیلیرسن ائله گلدی بِنَلَه گئتدی
 گر فلاطون او زمان مَشْرَبِ اشراقیله گلدی
 یا ارسطو چالشیب مرکب قبراقله گلدی
 غربه بیر باخ بو زمان جُبَّةٔ بَرّاقیله گلدی
 هئچ بیری درده دوا ائتمه دی گون گئچدی گون اوسته
 بیردوگون گور آچیلیب؟ دوشدی دوگونلر دوگون اوسته

دوزدور ایمدی بشرین مینمه گه طیاره سی واردیر
 داغدا دشت و دره ده سورمه گه ستیاره سی واردیر
 لیک قلبنده ده یوزمین لریجه یاره سی واردیر
 وای او گوندن ائده لر بمب آتملارلا تباری
 بیل یقین ائیلیه جکلر اوزمان عالمی فانی
 آغیل اولسایدی تاپیلمازدی داخی هیتلر و چنگیز
 قلبی یاندرمازدی دال با دال اخبار غم انگیز
 اولور ای وای ائشیدنده آدامین توکلری بیز - بیز
 بئله بیر غملی ایشی اولمه دیک ایراندا گوردوک
 قم دا، قزوین ده ده تبریزده، ده تهراندا گوردوک
 اولمیوب جبهه اسلامداکی ایمانلی جوانلار
 گئدن آلاهله خوش - خوش گوروشه شانلی جوانلار
 اوزلری گوزلری دعواده قیزیل قانلی جوانلار
 حقه تاپشیردیلار اوز جانلارینی قان آراسیندا
 دؤشدولر سجده شکرانیه میدان آراسیندا
 هانسی الدیر او سینان ال کی محبتله اوزانمیر
 بو یانار اودلار ایچینده یانان انسانلارا یانمیر
 نه قدر ظلم ائله بیر هتج یورولوب بیرجه اوصانمیر
 گاه یازق انسانی طوفانه سالیر مذهب آدیلا
 گاه چکیر ذلته نابود ائله بیر مکتب آدیلا

باکی شهرینده بو طوفانه دوشن گوللره قوربان
 او جفائيله صولان سوسن و سونبوللره قوربان
 داغ گۆره ن لاله لره غملى قرنفیل لره قوربان
 بختیار تک. جان آلان نغمه لی بولبوللره قوربان
 قوی تغزل ده یازیم من او قارا تئللره قوربان
 او شیرین دیلله قوربان

اؤلمه سین بختیار اوندان بوتایا جان سسی گلدی
 یاشاسین عزتيله جان سسی ایمان سسی گلدی
 دادلی جانان سسی گلدی، ادلی قرآن سسی گلدی
 آناسیندان او گۆزه ل کسب ائله ییبدیر بو کمالی
 الله، الله آنادان امیدگی سود اولسون حلالی
 آناسین گۆر نه زمان قبله راز اوسته گۆروب دور
 گۆز آچاندان اونى محراب نماز اوسته گۆروب دور
 گنجهلر آلاهیله راز و نیاز اوسته گۆروب دور
 سود آمده آنانین درسی دولوب قلبینه قانلا
 درس اگر سودله دولا قلبه گره کدیر چیخا جانلا
 چوخ شرافت قازانار آلاهیلا یار اولار هر کیم
 باشی عرشه یثیشه ر حقه طرفدار اولار هر کیم
 یاشایار خفتيله عاشیق اغیار اولار هر کیم
 «موسوی» ختم کلام ائتگیله صون قوی سؤزون اوسته
 وطن عاشیق لری نین سن آیاغین قوی گۆزون اوسته

خروش

«پیچاق قیمه‌سی»

جان سنه قرباندى پیچاق قیمه‌سی

لاپ ديه‌سن جاندى پیچاق قیمه‌سی

من سنه جان سوئله‌یورم جان نه‌دی؟

قربان اولوم لعلووه مرجان نه‌دی؟

سن جان آلان یترده فسنگان نه‌دی؟

بیر قارا خورتاندى پیچاق قیمه‌سی

جان سنه قرباندى پیچاق قیمه‌سی

هر پیشیرنده سنی گلنار خانم

چرخله اتمز سنه آزار خانم

چونکه پیچاقلان سنی دوغرار خانم

هیکلون آدلاندى پیچاق قیمه‌سی

جان سنه قرباندى پیچاق قیمه‌سی

گر اتون اولسا قویونون آرکگی

اولماسا بیر ذره اونون شلپگی

اوندا اولار هر خوروشون گویچگی

لعل بدخشاندى پیچاق قیمه‌سی

لاپ ديه‌سن جاندى پیچاق قیمه‌سی

یاغدا گره ک اولمیا تورتون سنون
تی ات اولسا صولون اورتون سنون
صاف قالا اوستونده یومورتون سنون

تاجدیر او، سلطانندی پیچاق قیمه سی

لاپ دیه سن جاندی پیچاق قیمه سی

قوی اتون آزاد اولسا نم نم پیشه
قابلامیا بوغ دولا مُحکم پیشه
شرطی بوذر که بادامون کم پیشه

پیشمگون آساندی پیچاق قیمه سی

لاپ دیه سن جاندی پیچاق قیمه سی

گوزله سین اندازه گره ک دوز سالان
حدّ و حدودیله قیزار سین سوغان
اولسون اوزونده بزّه گون زعفران

صاحب چوخ شاندی پیچاق قیمه سی

لاپ دیه سن جاندی پیچاق قیمه سی

سن کیمی بیر دادلی خوروش مینده یوخ
یزد، ده تهراندا ورامینده یوخ
قال چینی بوشقابدا ملامینده یوخ

عمری آزالداندی پیچاق قیمه سی

اُستاسی شیطاندی پیچاق قیمه سی

جان سنه قرباندی پیچاق قیمه سی

وار یثری چوخ، چوخ سنی جانان یی یه
بیر تازا جان آلماق اوچون جان یی یه
کیم سنی گوندوزده دو یونجان یی یه

پیل گئجه طوفاندی پیچاق قیمه سی

دردلره درماندی پیچاق قیمه سی

حکمت لقماندی پیچاق قیمه سی

جان سنه قرباندی پیچاق قیمه سی

عمه سن الله دئمه دای آش یی یک

سُرمه لی پاخلا گنه گوماش یی یک

آت که او جوزدیر نیه بوزباش یی یک

هر نه دن ارزاندی پیچاق قیمه سی

لاپ قوری بُهتاندی پیچاق قیمه سی

نعمت سُبحاندی پیچاق قیمه سی

لاپ دیه سن جاندی پیچاق قیمه سی

حیف قارالدی ایشیغی پولسوزون

سنله بَلشمیر قاشیغی پولسوزون

آلچیدا دورسا آشیغی پولسوزون

آلچسی تو خاندی پیچاق قیمه سی

مفلس دوراندی پیچاق قیمه سی

جان سنه قرباندی پیچاق قیمه سی

	تَل لری	نازلی	خانم	هر	تُرْدَه
	اٹل لری	دعوت	ایده	پیشیره	گر
	ال لری	آغریماسین		اونون	الله
قیمه سی	پیچاق	مهماندی	عاشق		
قیمه سی	پیچاق	جیراندی	گوزلری		
قیمه سی	پیچاق	قرباندی	جان اونا		
قیمه سی	پیچاق	جاندی	لاپ دیه سن		
			اورا	دورتوله	کیمسه ده
			هی	سورتوله	دعوت
			قاپینی	اورتوله	قویما
قیمه سی	پیچاق	سوخولجاندی	سانکه		
قیمه سی	پیچاق	شایاندی	لعتنه		
قیمه سی	پیچاق	انساندی	قاتل		
			ایّصال	طبعیم	وای ده ده
قیمه سی	پیچاق	عصیاندی	عاشق		
قیمه سی	پیچاق	حیواندی	یرتجی		
			بوجور	هیوره	آخ نه
قیمه سی	پیچاق	ایراندی	تحفه		
قیمه سی	پیچاق	تهراندی	ساکن		
قیمه سی	پیچاق	مسلماندی	ننگ		
		اونون	آلندن	قلبی	«موسوینین»
قیمه سی	پیچاق	الواندی	قانیله		
قیمه سی	پیچاق	قرباندی	جان سنه		

«نیہ گلرم؟»

اُوزی دوز سوز، جیبی پولسوز
 بیرکیشی
 سیگارت چکمکدن، قارالمش
 دیشی
 صورتی ساپ ساری، چٹرباخیر
 گوزی
 نه گولر اوزی وار، نه شیرین
 سوزی
 یئتشدی بیر گویچک، جاهیل
 قادینا
 اولدی چوخلی، هایل مایل
 قادینا
 چیغیردی آی قادین، منه
 گلرسن؟
 گل لر کیمین منه، باخیب
 گولرسن
 قادین دئدی سنونکه چوخ
 پولون وار

یان یورونده اِشتکچون وار
 قولون وار
 آغ آتاق دیشلون شهلا
 گوزلرون
 گولر اوزون واردیر، شیرین
 سوزلرون
 سن تک گوزل بیّه نیّه
 گلّمرم
 لاپ دلی دیر هر کیم دیّه
 گلّمرم

«موسوی» گل بیزده دابان
 ناللیاق
 بیزه پین شیّه تاماح
 ساللیاق

علامه فقید آیة الله سید محمد حسین طباطبائی نین وفاتی مناسبتیلہ:

سقراط زمان

دئیله سقراط زمان خواجه قم رازہ چیخیدیر

روحی پروازہ چیخیدیر

سانکی جان بلبلو نہ قیش سو وشوب یازہ چیخیدیر

شوق آوازہ چیخیدیر

دئیلر اولدی دئدیم معنی ایمان اولہ بیلمز

اولسه لقمان دا اگر، حکمت لقمان اولہ بیلمز

نہ فقط حکمت لقمان، دئییرہم جان اولہ بیلمز

فضل سبحان اولہ بیلمز شرح قرآن اولہ بیلمز

شیخ اشراقہ دی: گل ناله یه چون گئندی فلاطون

ائدهن عاقللری مفتون

او، اسیرلرکه دئییرسیز اوتوروب غارده محزون

قید زنجیریلہ دلخون

بیری زنجیری قیریب قیددن آزاد اولوب ایندی

غار غم دن قوتولوب خاطری چوخ شاد اولوب ایندی

وصل شیرینه یئتیب حسرت فرهاد اولوب ایندی

بیزلره یاد اولوب ایندی ائوی آباد اولوب ایندی

سؤیله مشائی لره: همت ائدین اولدو ارسطو

سسله ییب شوقیلہ یاہو

قُوہ دَن فِعْلَه بو دُرْدَانَه یِتْتِیْب اولدی ثناگو

تلہ دن قاجدی بو آہو

بو هیولای جهانی و ثریب اغیاره گئیدیر
 صورت محضه چاتب یاریله دیداره گئیدیر
 دار قفسدهن قوتاریب گلشن دلداره گئیدیر
 چوخ گلیب زاره گئیدیر دل دولو یاره گئیدیر
 هاردا سیز پس بالام آی مکتب صدرا یه گئده نلر
 تاپین استادیزی ای وادی سینایه گئده نلر
 دئیلر علامه گئدیب مکتب دل باغلی قالیدیر
 سیر «اسفار» ده دای وادی حقه اوجالیدیر
 فلک اول خلقه «مشاعر» علمین الدن آلیدیر
 روحیمه لرزه سالیبیر قلبیمه نیزه چالیبیر
 او، «اشاراتله» دلمردهنی احیاء ائله ییردی
 مرض روجه «شفا» وئرمگه غوغا ائله ییردی
 ایاقیندان باشاجان عقلیدی، ایمان دی دئیهردین
 سفسطی فکره، جدل رسمینه برهان دی دئیهردین
 گؤزلی جفت پیاله می عرفان دی دئیهردین
 اؤزو بیرجان دی دئیهردین سؤزو میزان دی دئیهردین
 من ده بیرمدت او، سرو آردیجا چون سایه گزه ردیم
 جان قوشون چاندیرام اول سایه طوبایه گزه ردیم
 ایندی تهران توی توتموش گوزومی تارا ائله ییبیر
 جور- جو جوق فکری سیخیب قلبیمی بیمار ائله ییبیر
 قویودا ساخلا ییب، همصحب اغیار ائله ییبیر
 بئله لاپ خوار ائله ییبیر چوخ گرفتار ائله ییبیر

روحیلن آیه گئده نلر
 درس معنایه گئده نلر

جان مصفا ائله ییردی
 خوش تجلا ائله ییردی

نه که بیجایه گزه ردیم
 دئمه بیمایه گزه ردیم

آی ساوالان

(چاپ دوم)

دوقتور حمید نطقی

«حیدر بابا» دان «ساوالان» ۱

آی ساوالان منظومه سی نین چاپی مناسبتی ایله

ایلیک اولاراق، حجة الاسلام حاج آقا سید جعفر موسوی نی ستارخان خیوانینداکی ابوالفضل علیه السلام مسجدینده، مرحوم شاعیر ساهرین ماتم مجلسینده گۆردوم او خطابت قدرتی ایله بیر نئجه دقیقه ده دینله ن لری مسحور ائتدی. سؤیله دیگی نطق عادی بیر تذکر و خطابه دن آرتیق باشلی باشینا بیر ادبی اثر، ممتاز و دگرلی بیر آغیتلا ما ایدی بو تعبیری بیراز ایضاح ائده ک معلوم اولدوغو اوزه ره، ان قدیم زامانلاردا اینله یه رک یاش تۆکمک دئمکدی بو کلمه زامانیمیزدا سیبئریانین شرقینده یاشایان تورکلرین و قیرقیزلارین دیلیرینده واردیر فعل صورتی داها عمومی لشمیش و تورک دیلیرینده ایشلک کلمه لردن اولموشدور:

ایغلاماق یادا ییغلاماق اولاراق متن لرده صیخ - صیخ گنچر بو سۆز بیزیم منطقه نین دیلیرینده آغلاماق شکلینده دیر او یغور جادا بیغیت، آغلاما معناسینا دیر. نئجه کی ادبیاتدا آغیت (بعضاده آغی) مرثیه مفهومونا ایشله دیلیر و تورک عنعنه لرینه گۆره اجتماعی - ادبی دگری بؤیوکدور. بوتون بونلاردان مقصد آغیتلا ما سۆزونون زامانیمیزدا ادبیاتچیلار جا خطابت له مرثیه نی بیرلشدیرن بؤیوک فن اوچون اطلاق ائدیلمه سی نین ایضاحی ایدی. آغیتلا ما یادا فرانسیزلارین تعبیرینه گۆره یوخاریدا اشارت ائتدیگیمیز وجهله تورک عنعنه سینده اعتبارلی یئری واردیر نئجه کی اسلامیت دن قاباق کی دؤورلرده یعنی اورتا - آسیا چاغلاریندا بله تورکلر آراسیندا اولو اوچون تربیت ائدیلمه ماتم لر اجتماعی حیاتدا چوخ مهم یئر توتاردی. گۆک تورک و او یغورلار آراسیندا یاسچی لیق و یا آغیتچی لیق بیر محترم شغل ایدی بو عنعنه اسلامیتده ده بخصوص شیعه تورکلری آراسیندا داها دا قوت کسب

ائتدی. خلق ادبیاتی نین مهم بیر قسمی نی آغیتلار تشکیل ائدر. اولو اوچون اوخشامالار نوحه لر و مرثیه لرین ایران تورکلرینجه اهمیتی بو نظرین باشقا بیر دلیلی دیر.

بیزده نوحه لر و مرثیه لر اورتا آسیا چاغی نین آغیتلاری یا «ساقو» لاری و اوخشامالاری نین گئت - گنده چیچکله نن و انکشتاف ائتمیش اولان دوامی دیر. بو نوعدان ایلک نمونه لری (کاشغرلی محمودون ضبیطی ایله) آلپ ارتونقانی تاریخی - اساطیری دؤورونه قدهر چیخارماق ممکن دور.

بو عنعنه بیزده ایکی بؤیوک قولدا یادا ایکی جریان ایچینده یاشاییر بیر طرفدن دینی دوغولارلا یانغی لی و ایچدن نوحه لر یازیلیرکن او بیر یاندان دا گونده لیک حیاتدا ایگیدلرین قهرمانلارین، دگرلی اوغوللارین دالینجادا - اکثر آدسیز - مجهول شاعیرلر طرفیندن آغیتلار دئییلیر.

نوحه لرده آغیتلار منظوم مرثیه لردن عبارتدیر لکن بو درین تراژیک حس، نثرده فلسفی فیکیرلرله برابر گؤزله بیر دیل له افاده ائدیلیرسه اشاره ائدیگی میزیمی بونا ادبیاتدا آغیتلاما دئیریک.

حجة الاسلام موسوی، ساهرین ماتمینده بؤیوک مهارتله آغیتلاما نوعونون گؤزله بیر نمونه سی نی ارائه ائدی. او زامان بئله دوشونموشدوم گؤره سن، خطیب بو قبیلدن آغیتلامالارینی صونرا آنا دلیمیمزده کاغیذ اوستونه گتیریرمی؟ اگر بو ایشی گؤرورسه دئمک اولارکی دلیمیمزده ده بؤیوک خطیب فرانسیز Bossiet نین اثری نوعوندان بیر آغیتلامالار ترتیب اولونا بیلر.

بو اومودون نه زامان گئرجک له شه جه گینی بیلیمیرم، لکن نقداً اوزون مدت گئچمه دن آقا موسوی نین آی ساوالان آدلی شعر کتابی چاپدان چیخدی.

کتاب ساوالان داغی نین رنگلی تصویریله بزه‌نمیش (۱۶/۵ × ۲۳/۵ سانتی متر) ابعادیندا، ۱۱۴ صحیفه‌لیک، آقا سید محمد ریاضی نین خوش خطی ایله یازلمیش دیر مولف فارسجا مقدمه‌سینده باشدا ساوالان داغیندان دانیشر، صورنا تذکرات باییندا اوزو حقیقده معلومات وئریر. اونون اردبیلده دوغولدوغونو، قه‌دا تحصیل ائندیگینی عموماً عربجه و فارسجا شعرلر یازدیغینی، آنجاق آنا دیل محبتی سوق و شوق ایله اوز اوزونه آرادا بیر تورکجه‌ده شعر دئدیگی نی بو قسمدن اوگره‌نیریک. آی ساوالان، مؤلفین ده دئدیگی کیمی حیدر بابایا سلام سایاغیندا دیر. زمانیمیزدا اطرافلی و درین تأثیری اعتباریله حیدر بابایا سلام امتیازلی بیر دورومدا دیر.

حیدر بابا دا شهریار اوستالیقلا صمیمی افاده امکانی و دوغولارینی راحتجا بیان ائتمک اوچون، خلق ماهنی لاری نین ان سیال و ان آخیجی وزن و شکلی نی سئچیب دیر خلقیمیز عصرلردن بری اوز دردلرینی، آجیلارینی، حسرتلرینی، اومودلارینی بیر اولچولرله سؤله‌یب نه‌دن شاعیر سؤیله‌مه‌سین؟
بو نوع ماهنی / تورکولردن نمونه‌لر:

ایکی داغین آراسیندا قالمیشام
بولبول کیمی کۆلدان - کؤلا قونموشام
نه گون گوروب نه‌ده مراد آلمیشام

آنا منی بو ظالیم‌لر ووردولار
ووردولاردا آل قانلاردا قویدولار
(بیر آغیت‌دان)

قۆبون گلیر قوزوسونون آدی یۆخ
سورو- سورو قویونلارین سودو یۆخ
سن اولماسان بو یئرلرین دادی یۆخ

دون گل دون گل گۆزه‌ل دایانا ممیرام
گۆزوم غنلت توتوب اوپانا ممیرام
(باشقا بیر آغیت‌دان)

ایکی دُورنا گلیر آغلی قارالی
بیرین شاهین وورموش بیر یارالی
اؤ دورنادان صوروش اصلی هارالی

قاطار قاطار اولموش گلیر دورنالار
سوزه سوزه نه خوش گلیر دورنالار
(بیر ماهنی - تورکودن)

قورخورام من بو داغلارین قوردوندان
قویون گلدی قوزو گلمز آردیندان
من ده بیخدییم بو آنانین دردیندن

چوخ آغلاما قویون واز گئچ قوزوندان
چوخ آنالار آیری دوشر قیزیندان
(بیر ماهنی - تورکودن)

شهریار کیمی بیر شاعرین بو اولچو و شکلی سئجیب و امثالسیز موقیتله
حیدر بابا نی یاراتماسی بو شکله یئنی بیر رواج وئردی. اونون سسیندن صایسیز
عکس - صدالار دوغدو شاعیرلرین یوره لرینده کی داغلارا و یئرلره دقتلری
چکیلدی و اونلارا خطابلار یازیلدی: حیدر بابا بو صورته داغلارین باباسی اولدو
حالبو کی مرحوم صائبی نین (گننه حیدر بابا یا نظیره اولراق یازدیغی بیر
منظومه سینده) دئدیگی کیمی:

حیدر بابا بیر دئمه لی سؤزوم وار
آدلانیدردی سنی اوغلون شهریار
خوشبخت آتا اولادیلن آد تاپار

اونون سؤزو سنی سالدی دیللره
باشی داشلی بیر داغ ایدین هئی وره
(محمد علی صائبی مرحومون منظومه سیندن)

نه ایسه، حیدر بابا دان صونرا داغلارا سسله نلر چوخ اولدو طبیعی ایدی کی، «ساوالان» ادا سسله نلر اولاجاقدی. ۴ ایل ایچینه بیر دگیل ایکی «آی ساوالان»^(۱) بو انتظارا نهایت وئر میش اولدو.

ایمیزده اولان معلوماتا گوره حیدر بابا نظیره چیلریندن شاعیر محمد مصدق بوزگوش اسله ننده حسرتلرین دیله گتیر میشدیر:

بوزگوش سنین داغ داشینی گزئیدیم
یا شیل باش تک سولاریندا اوزئیدیم
سوسن، سونیول، بنفشه دن اوزئیدیم

بیر گورئیدیم نه اوزولوب نه قالیب
ائل ایچینه آیریلیقی کیم صالیب؟
(شهریار و حیدر بابا ص ۸۳)

آردینجا شاعیر زردابی بو دفعه اوزاقلاردان گئنه حیدر بابایا خطاب ائدیر
قیصا ونیسگیللی:

قارداشیمین اوچ یاشیندا اوغلو وار
اونون قویدوق بیز آدینی شهریار
بو کورپه میز نه وقت تاپار اختیار؟

بیر صاریلسین شهریارین بوینونا
بیر صیغینسین آنا تبریز قوینونا
(عثنی اثر، ص ۱۹)

(۱) - آقا بختیار علی مرادی موغان اوغلو بوندان ۱۰ ایل اول «آی ساوالان» ادلی «حیدر بابا»

سیاغیندا بیر منظومه یازمیش دیر.

(منظومه ۱۳۶۱ ده تبریزده چاپ اولموشدور)

شاعیر دوشگون ده حیدر بابانین سحرینه توتولوب اوشاقلیق عالمینده گزمگه
چیخیر:

من توتاردیم باجیم اینهک ساغاردی
ممه سیندن سؤد سنل کیمی آخاردی
بوزوو غضبله نیب ترس باخاردی

قباغینا بیر دسته اوت آتاردیق
صونرا دؤنوب خرمن لره چاپاردیق
(عئینی اثر، ص ۹۴)

شهریارین تأثیرله، آرازین اوتاییندا! شاعیر خیرالله مریموف دا اؤز یان یوره سینده کی
«قازان کؤشکو» نه سسلنمکدن اؤزونو آلاممیر:

«قازان کؤشکو» سحر گونش دوغاندا
یارپاقلارین قیزیل رنگه چالاندا
قوشلار بوداقلاردا هارای سالاندا

گوزه للیگین معناسینی دویموشام
شیرین - شیرین خیالارا اویموشام
(عئینی اثر، ص ۱۱۴)

حیدر بابا شاعیر «حسرت» ی ده اوشاقلیق عالمینه آپاریر:

میر کریمین «تاریخ معجم» کتابی
ملا علی نین اونا شیرین جوابی
اوشاق ایدیک اوخویوردوق نصابی

بایرام پایی بوشتابالارا گلردی
ایگده - یتدیش گوللر کیمی گلردی
(عئینی اثر، ص ۱۳۳)

«پیر کوزن» داغینا خطاب ائدن شاعیر امیرپوردا او داغین تپه سینده کی اوجاغا اشارتله دئمشدیر

نه گۆزه لدیر باشیندا کی اوطاغون
مجرب دیر نیاز وئرن اوجاغون
آنا تکین لذتلی دیر قوجاغون

ائلر گوجو، سئل قاباغی آلینماز
شکار قوشو آسان طورا صالینماز
(یادی از حیدر بابا ص ۱۰۴)

شاعیر بیگدلی ده دوغما کندی کهله به خطاب ائدرو کهله به سلام دئیر. منظومه بیر سفرنامه کیمی باشلار او قارداشی ایله (کی اونون دا آدی شهریار دیر) یولا چیخارلار.

شهریارلا تهراندان یولا دوشدوک
ایکیندی ایدی بیز قئیدارا یئتیشدیک
اوردا دوروب دینجلدیک، یئدیک، ایچدیک

بیز قیداردا خسرو خانلا گوروشدوک
یوز باشیندا قوجایلا برک اوپوشدوک
(کهله به سلام ص ۸)

شاعیر بو گونکو کهله ده گئچمیشین خاطیره لری ایله گزیر و دوشو نجه به دالیر و حیات ماجرالارینی آنلادیر و دئیر:

بوتون قبرستانی گزدیم دولاندیم
نئی کیمی صیزلادیم، شمع کیمی یاندیم
نهایت بو سرّی کشف ائدیب قاندیم

دونیا کاروانسرا، عؤمور هدر دیر
انسانلار قوناقدیر، گلدی گئدیردیر
(عئینی اثر، ص ۵۹)

مرحوم ساهرده، بو یولو آدیملا ییبیدیر:
 آخشام اوستو داغلار بنه ک بنه کدیر
 هر یئر گۆی اوت هر یئر گولدور چیچکدیر
 طوز قوپاران یولدا قویون اینه کدیر

بیر چوپان دیر دره لرده نئی چالان
 داغی داشی دیلندیرن، سس سالان

شاعیر موغان اوغلو «آی ساوالان» پندا قدیم خاطره لره دالیر و منظومه سی نین

مقدمه سینده بئله دئیر:

قوی ساغالسین یارام، اوزون آغ اولسون
 یایاقلارین گول - چیچکلی باغ اولسون
 جومردلرین، ایگیتلرین ساغ اولسون

یاراقلانیب بیر چیخاندا سئیرانا
 شهرتلی ایشیق صالسین هر یانا
 (آی ساوالان ص ۸)

ساهر تصویر ایشینده کی مهارتیندن فایدالانیر و سۆزه بئله دوام ائدیر:

گونش، قیزیل ایشیق صالیر یاماچا
 کوله ک اسیر، اوزاقلاردان آستاچا
 دوخونورکن هر بوداغا، آغاچا

گول یارپاغی سولار اوسته اله نیر
 باتیر گونش سولار قانا بله نیر

بیر اینجه قیز گئدیر بولاق باشینا
 چاتمیش بو ایل اون دؤرد - اون بئش یاشینا
 کیم وورولماز گۆزلرینه قاشینا؟

بو یئرلرین اودور گۆزهل به گی
 چمنلرین یئنی آچمیش چیچه گی

دئمک بو دا حیدر بابا سلسله سی نین رعاوی اؤرنگی، بادا پاستورال چئشیدی دیر.

شاعیر «ساوالان»، آپاردی ستلر سارانی منظومه سینده بو اولچودن ملی داستان و خلقیمیزین زنگین فولکلوروندان (دده قورقودون تعبیری ایله) سوی سویلائییب، بوی بویلاماق اوچون فایدالامیشدیر:

آذربایجان سنین اوجادیر باشین
تاریخله برابر باشلانیب یاشین
گئچمیشدن سؤز آچیر هر داغین، داشین

چوخ صابین تاریخه مالک تورپاغین
هر درهن، هر دوزون، هر چایین باغین
(آپاردی ستلر سارانی ص ۸)

حماسی ائپیک نوع دا دا حیدر بابا دان الهام آراق، شاعیر نیازی ییلدیریم گنج عثمان اوغلونون تورکیه ده یاراتدیغی دده قورقوددان سالور قازان داستانی منظومه سینده بیر اشاره ایله وصون سطیرلرینی نقل ائتمگله کنایتله نیریک:

چاتسین الین چاره سیزه دوشگونه
قادیر تانری دؤندر مه سین چاشقینا
آدی گؤزه ل محمدین عشقینه

بیس گؤزلردن تورک ائلینی قوروسون
هم ائلینی، هم دیلی نی قوروسون
(سالور قازان داستان کیچیک دگیشمه لرله ص ۱۵۷)

حیدر بابایا سلام ین باشقا عکس - صدا لاریندان آرتیق سؤز آچما ییریق. آی ساوالان بو سلسله نین گونوموزه قدهر صون حلتیه سیدیر. گرچی، منظومه یه مؤننین

اشاره سینه گۆره ۲۶ - اپیل بوندان اول باشلانیمیشدیر.

بو نظیره نین سجیه وی طرفی حس لره خطاب ائتمکدن آرتیق عمومیتله تعلیمی - دیداقتیک اولوشودور بورادا بیر آز ایضاحا لزوم وار منظومه لر وزن و قافیه خصوصیتلری اوزوندن سۆزلری حافیظه ده توتماغا ال وئریشلی دیرلر. بو جهتدن منظومه لر ایلك گوندن تعلیمی دیداقتیک مقصدلر اوچون مناسیب گۆرولموشلر بو تورک منظومه سینه خاص دگیلدیر. عرب و فارسجادا دا بئله اولموشدور.

نئجه کی شاعیرلر، ایلكین، خصوصی ایله قصیده ده تعلیم اوچون گئیش ساحه تاپدیلار. حتی دئمک اولار کی قصیده نین وجودا گلمه سینه باشلیجا قصدلردن بیرسی ده موعظه و حکمت اوچون امکان یاراتماقمیش. مثنوی نوعوندا تعلیم مقصدینه او یغوندور. زیرا قافیه لری، آنجاق جوت - جوت گتیرمک کیمی نسبتاً آسان شرط، اونو دیوان ادبیاتیندا اوزون و اولدوقجا سربست افاده یه ال وئریشلی قیلیمیشدیر. فارسجادا فردوسی نین شاهنامه سی، سنائی نین حدیقه سی، نظامی نین خمسه سی، مولانانین مثنوی سی، بو نوعون ان مهملریندندیر.

پروفه سور فواد کۆپرولونون دئیگی کیمی قدیم تورک شعرلری آراسیندا تعلیمی دیداقتیک اثرلر اولدوقجا گئیش بیر یئر توتار نئجه کی الیمیزده کی اؤرنه کلر آراسیندا حیاتدار هبر اولایله جک دستورلار، اخلاقی نکته لر آزدگیلدیر. قسما آتالار سۆزو ماهیتی نی داشیبان بو پارچالار عنعنه وی تورک اخلاقی نین دایاندیغی اساسلاری گۆستریمک باخیمیندان دا چوخ وقته دگر.

«مختلف وزن و شکیللرله یازیلان بو پارچالاردا خسیسلیگین و گنجیک یین پیسلیگی، جوانمردلیکله ائل آراسیندا شهرت قازانمین لزومو قهرمانلیغین گۆزه للیگی، آله یین بؤیوکلوگو، بؤیوکلری و آنا بابانی صاییب اونلارا اطاعت ائتمک ضرورتی، دونیانین مشقتلرینه قاتلانماق احتیاجی، خلاصه بیزیم روحوموزدا بوگون

بئله یاشایان اخلاقی تلقی لر، چوخ ساده، و جیز بیر افاده ایله بیان ائدیلیلر. بونلار دان سوای تورکلر آراسیندا بیر چوخ قدیم ضرب المثللر ده واردیر کی، وزنلی و قافیله اولمالاری باخیمیندان، اونلاری بیر صیرا کؤهنه و اونودولموش منظومه لردن قالما صایماق هئج ده یانلیش بیر فکیر دگیلدیر»

قوتا دغو بیلیک و عتبه الحقایق اسلام دؤورونده کی تعلیمی دیداقتیک اثرلر سلسه سی نین باشیندا گللمکده دیرلر.

مثلاً عتبه الحقایق کؤپرولونون دئدیگینه گؤره فردی اخلاق حقیقده تامامیله دینی بیر گؤروشه گؤره یازیلیمیش تعلیمی بیر اثر بیر نصیحتنامه دیر.

«مؤلفین اسلامی علملره مثلاً تفسیر و حدیثه، صنورا عرب دیلینه وقوفو، یعنی قلاسیک بیر مدرسه مکتب تحصیلی گؤرموش اولدوغو در حال آنلاشیلیر. کتابیندا آیتلره و حدیثلره دایما تلمیحلر واردیر، حتی اونلاری نقل ائده ره ک بیر تاخیم تفسیرلر و نصیحتلردن ده گئری دورماز خواجه احمد یسوی نین حکمتلری ده، گئنه بو قبیلدندیر»

بو عنعنه دئمک ضعیفله مه دن دوام ائتمکده دیر، نجه کی بوگون، حجة الاسلام موسوی نین آی ساوالانی نین تعلیمی دیداقتیک خصوصوندان بحث ائتمک ایسترسک فواد کؤپرولونون عتبه الحقایق حقیقده دئیگی و بوخاریدا یازدیغیمیز سؤزلری تکرار ائله مه گیمیزگه که جکدیر دئمک اولار کی، آی ساوالان یین اساس هدفی دینی اخلاقی مئساژلاری یئتیرمکدیر. اونا گؤره کتاب دا یئری گلدیکجه قرآن دان آیتلر، پیغمبر و اماملاردان بول - بول حدیث و وجیزه لر گتیرمیشدیر.

بو منظومه ده ایشله نن دیلین خلق آغزینا یاخینلیغی و سؤزون ساده اولماسینا قایغی گؤسته ریلمه سی، اونون دیلیمیزین زنگین و رنگین تعبیرلری ایله دؤلوب داشماسی کیمی مسعود بیر نتیجه وئریمیشدیر.

کتابداکی بو سۆزلردن بیر نئچه نمونه وئرهک: (مثاللارین آلتینداکی رقم

بئشلیکلرین صیرا نومره لریدر)

صبر ائله ریک حالوا پیشر قورادان

توت یارپاغی اطلس اولار صورادان (۱۵)

افسوس اولسون قابان محبت قانماز

خوش مثلدیر کور توتدوغون بوراخماز (۵۴)

قالمایا لار تایدان - توشدان دالی یا (۶۷)

بیر عده وار هر اویونون آشیغی

بیلووون کفگیری، آشین قاشیغی

مسجد اذانچی سی، طویون عاشیغی (۸۰)

یامان گونون عومرو دئیلر (دیرلر) آز اولار

دوغرو سۆزدور قیشین دالی یاز اولار

صبر ایله سیز حالیز صوراساز اولار (۹۰)

ایت یاخشی دیر حق بیلمه یین آدامدان

آریا خوشدور ایچی آجی بادامدان (۱۱۳)

دای آتیلار محبتین داشینی

ایتیریلر کلفچه نین باشینی (۱۵۱)

اما گولوم بیرین اثشیت بیرین دی (۱۵۷)

چۆره کچی یم کوته گئدیر یاپدیغیم (۱۶۱)

ماهنی دئییب فنديقجا چالماقلاری

روح دیریلدر قئیقاجی باخماقلاری (۱۷۱)

اؤزگه نه جور اؤزگه لره یانا جاق

چوخ گۆرسه نیب برک آیا قدا داناجاق

اشاره یله گئچک، قانان قانا جاق

قوردان چوبان، قارغادان بولبول اولماز

- دوزلاق یئرده سونبول اولماز، گول اولماز (۱۹۶)
- امان الله کال آدامین الیندن
- یوز وئرنده یئر تیتیر یئلیندن (۲۰۳)
- دای سؤیله مز هوی آدیمدیر حنیفه
- بوردا منم باغداددا کور خلیفه (۲۴۰)
- شیرین شیرین دئیب گولوب دئسه لر
- خوش یاشارلار یاوان چۆره ک یئسه لر (۲۴۲)
- یارا اوستدن یارا ووران نامرددیر
- مرض اوستدن مرض یامان بیر درددیر (۲۷۶)
- قباغیزا آغیر شئیلر چیخاجاق
- دوینا سیزی اووکه له ییب، صیخاجاق (۲۸۰)
- دین اولماسا پارا نه دیر، پول نه دیر
- شرف گئتسه جبه نه دیر، چول نه دیر (۳۰۰)
- اوضاع بوجور گلیب بالام نئيله یک
- عؤمرو گره ک ساقتمیز کیمی چئینه یک (۳۰۹)
- او آدام کیم باشا دوشدون قانماز دیر
- بو شلا گئتسین دونقوز کیمی دانقاز دیر (۳۱۱)
- چک اؤزگه دن گولوم طاماح دیشینی
- همت ائيله اؤزون آشیر ایشینی (۳۲۹)
- هر کس دوروب اؤز اکدیگین بیچه جک
- هر کیم آشنا اؤز تۆکدوگون ایچه جک (۳۶۵)
- هر شههرین یاخشی سی وار، پیسی وار
- چیراغین دا ایشیغی وار، هسی وار (۳۸۳)
- بو مصر علرده کی گئچن سؤزلرده دقتیمیزی چکدی
- گورولدار دین کولفه لی تندیر کیمی (۲۸)

- بو اودلو سۆزلره شورته صالحمیشام (۳۸)
- ناخیر دیشره چیخیب چوبان شیشنده (۱۳۸)
- چو خدور سنن شرافتین عزتین
- آز سۆز ایلن توکنمه بیر صحبتین (۲۰۸)
- آغیر گزر یونگوللوکدن اوشونر
- هر بیر یترده وظیفه سین دوشونر (۲۳۴)
- گیره جکلر شادلیق ایله گرده گه (۲۳۵)
- سۆزلریمیزه حسن ختام قصدی ایله، کتابدان سئچدیگیمیز بیر نئچه ایماژ و خوش تعبیر و نمونه لرله صون وئریریک:
- آی ساوالان گون سفره سین ییغاندا
- قارا گنجه آغ گوندوزو بوغاندا
- آی گۆیه دیرماشیب اولدوز دوغاندا (۵)
- آی ساوالان اوجالارین اوجاسی (۱۸)
- گون یاییلیب یاری یولدا شاخاندا
- مئه بؤیلانیب داغان اونا باخاندا (۱۹)
- گلن گئتدی، چیخان باتدی، آد قالدی (۸)
- آی ساوالان ...
- چوخ داغ گۆردون اودور آدین داغ قالدی
- چوخ غم یئدین اودور باشین آغ قالدی (۹)
- خوشلوق گنچدی سیم قیریلدی ساز قالدی (۵۸)
- یاشیل سونبول یار تئلی تک صاللانسن (۳۶۸)
- مجنون ایستر چکه لیلی نازینی
- فرهاد ایستر چالا شیرین سازینی (۴۴۸)
- آلماکیمی قیپ - قیرمیزی یاناقلار
- آغ سینهلر صاج آلتیندا جان آلا

- آغ بالیقدير تور ایچینده چابالار (۱۱۷)
 هر نه گوردوم یار گوزومه توخوندو
 مئشه گوردوم دنیز گوردوم داغ گوردوم
 یاشیل گوردوم قارا گوردوم آغ گوردوم (۲۶)
 آی ساوالان اسر یازین نسیمی
 بویلو ائدر آغاجلاری اسیمی (۴۵)
 آی ساوالان گئچیب عشقین چیراغی
 قورویوبدور محبتین بولاغی (۵۷)
 تورکون دیلی ایلديریمدیر شاخاندا
 سودور یانان اوره کلرده آخاندا (۴۵۴)
 صون اولاراق:

لایلای دئیم سس بوروسون قلامی
 یوخو توتسون بو گوزلری آلامی
 آله آما مندن منیم بالامی

لایلای لایلای منیم نازلی امگیم
 سنه قوریان ایکی گوزوم بیه گیم

بنام خدا

لطفاً پیش از خواندن اشعار این مقدمه را بخوانید

آیا جای آن دارد که درباره خاقانی شروانی، سراینده نام آور، که در تاریخ ۵۹۵ هجری گذشته کُنْجکاو گشته پیرسیم افزونتر از هشتصد سال پیش از کوه سبلان چه چیزها میدانسته که گفته است:

قُلَّةُ اقبال قُلَّةُ سبلان دان

کوز شرف کعبه دار قطب کمال است؟

آری نگرش بسیار اندک، در نوشته تاریخ نگاران، این راز را برگشوده و پاسخگوی این پرسش میگردد. مورّخین گویند: سبلان بفتح سین و باء یا سیلان - ساوالان - سولان کوهیست نزدیکی اردبیل که مُرتاضین در آنجا ساکن میشدند، و مَجوس آن کوه را محترم می‌شمارند. ژبیدی در: تاج العروس فی شرح القاموس نگاشته:

«آن کوه از معالم صالحین و اماکن متبرّکه و مزارات است و سبلان لقب عده‌ای از محدّثین از آن جمله سالم و ابراهیم بن زیاد، خالد بن عبدالله و خالد بن دهقان میباشد»

ابو اسحق ابراهیم بن محمد فارسی اصطخری معروف به کرخی در کتاب مسالک الممالک طبع لیدن مطبعه بریل در سنه ۱۹۷ ص ۱۸۱ گوید: «فَأَمَّا أذربایجان فإِنَّ أَكْبَرُ مَدِينَةٍ بِهَا أَرْدَبِيلُ»

اما آذربایجان همانا بزرگترین شهرش اردبیل است در آنجا لشگرگاه و دارالحکومه وجود دارد و آن شهری است که دو سوم فرسخ در دو سوم فرسخ مساحت دارد و قلعه‌ای دارد دارای سه درب و اکثر ساختمانهایش گلی است و آن شهریست که خانه‌هایش از چوب ساخته شده و ارزانی است و دارای روستاها و بخشهاست و در دو فرسخی آن کوهی است بزرگ و بلند بنام سبلان و در تابستان و زمستان از یخ

تهی نمیشود و ساختمانی نیز در آن کوه نیست منتهی الأرب گوید: «سبلان صولان و آن کوهی است عظیم و بلند در حوالی اردبیل و بشرافت مشهور و بسیاری از اهل الله در آن کوه عبادت گزیده و ریاضت کشیده‌اند

از معجم البلدان چنین نقل میگردد: سبلان کوهی است از کوههای آذربایجان دارای (۴۸۱۲) گز ارتفاع است و با آنکه از دوره‌های تاریخی آتش فشانهایی در این کوه دیده نشده معذک دانه‌های آتش فشانی متعدد و چشمه‌های آب گرم فراوان موجود است. جغرافیای غرب ایران در ص ۳۴ با این عبارت نقل میکند:

کوه سبلان در آذربایجان از جبال مشهور است و بلاد اردبیل، سراب، خیاو در پای آن کوه افتاده است کوهی سخت بلند و از پنجاه فرسنگ دیدار میدهد، دورش سی فرسخ میباشد و قلّه آن هرگز از برف خالی نبوده و بر آنجا چشمه‌ایست اکثر اوقات آب او یخ بسته بود از غلبه سرما.

در عجائب المخلوقات از رسول ﷺ مرویست: کسی که بخواند «قُسْبِحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمَسُونَ وَ حِينَ تُصَبِّحُونَ وَ لَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ عَشِيًّا وَ حِينَ تَظْهَرُونَ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ» بعدد آنچه بخوانند بنویسد.

خدایتعالی برای او حسنات به مقدار برفی که بر کوه سبلان بریزد گفتند یا رسول الله سبلان چیست؟ «فرمود کوهی است بین ارمنیه و آذربایجان بر آن چشمه‌ایست از چشمه‌های بهشت و در آن قبری است از قبور انبیاء»

برای آنکه مطلب به درازا نیانجامد در بیان اهمیت کوه سبلان و پیدا کردن رمز بیت خاقانی به همین اندازه از مطالب بسنده کرده و نکاتی را بطور فشرده زیر عنوان تذکرات یاد آور میشویم:

تذکرات

۱- هر فردی که به پندار خود با یک آرمان پسندیده حرکت میکند مصون از اشتباه نخواهد بود، تنها مرده است که اشتباه نمیکند چون حرکت ندارد. این اثر نیز بطور مسلم بدون اشتباه نیست آنانیکه این اثر را جدی تلقی کرده و از نظر بگذرانند بشرط دارا بودن موقعیت انتقاد منطقی و باگریز از هرگونه تنگ نظریهای اعتقادی و اجتماعی و مهمتر از همه با در نظر داشتن موقعیت سراینده از جهات گوناگون هر نظریه انتقادی و اصلاحی ارائه دهند گذشته از اینکه موجب سربلندی است بدیده منت نیز پذیرا خواهیم بود.

۲- کمال مطلق در آفریده شده‌ها هرگز نبوده و نیست و حدّ اعلای کمال اینست که کسی بکوشد کار خود را کاملتر از پیشینیان انجام بدهد و اگر نواقصی را گوشزد کردند بدون عناد ورزی قبول نماید.

۳- من شعر زیادی نه سروده‌ام و خیال ادامه دادن نیز ندارم و اگرگاهی مطالبی را در قالب قافیه ریخته‌ام جز ابیات معدودی که به عربی و محلی (آذربایجانی) است همه‌اش بزبان فارسی میباشد که نوعاً به ۲۵ سال قبل برمیگردد در دوران فراغت خاطر و آزادی فکر بوده و اطلاعاتم از ادبیات زبان مادری‌ام با گزارش اندک از خصوصیات زندگانیم معلوم میگردد.

من در شهرستان اردبیل متولد شده و در شانزده سالگی برای ادامه تحصیل به حوزه علمیه قم رفته‌ام چنانچه آشنایان میدانند مباحثات و روابطم بیشتر با فارسها بوده است و از تاریخ (۱۳۴۳) ساکن تهران شده‌ام و پرداخت بخدمات شغلی‌ام نیز با زبان فارسی انجام گردیده طبیعی است تسلط من بزبان فارسی و احیاناً ادبیاتش قویتر از زبان محلی آذربایجانی خواهد بود پس ساختن اثری همچون ابیات، ساوالان با آن واژه‌ها و تمثیلات محلی تنها مربوط به استعداد بوده و از نظر دیگر از

نارساییها و کمبودها نیز بی نصیب نخواهد بود.

۴ - اشعاری را که با خطاب «آی ساوالان» ملاحظه میفرمائید با الهام گرفتن از اثر معروف استاد شهریار «حیدر بابایه سلام» حدود بیست و هفت سال پیش سروده شده است با اینکه اساتید این فنّ حتی خود استاد شهریار در ایّام عید نوروز ۱۳۳۹ مقداری از اشعار را شنیده و قطعه‌ای با خط خود به عنوان یادگاری در آن تاریخ نوشتند از جهاتی مورد تمجید قرار داده‌اند و بعضی در راه نسخه برداری، چاپ و یا نشر در روزنامه و ماهنامه تعقیب کرده‌اند اما من شایسته ستایشش خواننده و بدون تعارف در خور بزم ادیبانش ندانسته‌ام و همواره این بیت امیر خسرو دارائی برهان السّلطنه را که در منظومه کلّیله و دمنه بنام (شگرستان) سروده از دل خطور داده‌ام.

از آن ترسم که ز آوازِ کلاغم

برنجد خاطر مرغان باغم

و بدین جهت جز چند نسخه که به بعضی از آشنایان نزدیک تقدیم شده نسخه‌ای در اختیار کسی قرار نگرفته و از آنها سپاسگزارم که نیکو امانت داری کرده‌اند.

اخیراً تنی چند از آقایانی که استاد این رشته‌اند همه و یا قسمتی از اشعار سیلان را دیدند و از تشویق بچاپ و نشر کردنشان معلوم گردید که بدشان نیامده ما نیز بخاطر اینکه در جنب آثار مطبوع و غیر مطبوع خودمان که به فارسی نوشته‌ایم خواستیم این اثر منظوم نیز به زبان محلی از ما یادگار بماند شاید مضمونی از مضامین آن در دل کسی اثر اخلاقی و ... بگذارد و از این طریق اجری برده باشیم لذا ابیاتی چند که مشخص می‌باشد بدان افزوده و اقدام به چاپ کردیم.

از اساتید محترم انتظار دارد بر ما منت نهاده نقد و اصلاحشان را بنگارند تا در چاپهای بعدی، نظریات اصلاحیشان منعکس گردد.

یکی از مشکلات ما املاء صحیح این اثر بود، من بدون اینکه نام بېرم الحق از الطاف آقایانی که در این فن واردند تشکر میکنم زیرا با داشتن اشتغالات گوناگون در راه نوشتن املاء صحیح اعلام آمادگی کرده و حتی چندین بار تعقیب نمودند اما من به زحمت آنها راضی نشده و این افتخار را یکی از سراینندگان محترم زبان آذربایجانی که در اشعار خود بهمین کوه شریف و بلند پایه تکیه داده و «ساوالان» تخلص میکنند یعنی آقای حسن مجیدزاده بما مرحمت فرمودند و با نهایت شوق و علاقه در اندک مدتی نیز انجام پذیرفت.

لذا اگر هنگام خواندن بجای واژه‌های مشهور، یا یاق کندی و امثال اینها «یاناق» «کندلی» و غیره بخوانید حمل بر غلط چاپی نکرده و نگارش صحیح تلفی فرمایید و گاهی لغات اصلی، حتی هجا شعری را نیز مورد تهدید قرار میدهد اگر به چنین موردی برخوردید در تلفظ همان تلفظ مشهور خودتان را بخوانید تا لطمه بر اوزان وارد نیاید و اگر باز در نگارش این اثر سهوالقلم و اشتباهی رخ داده از ناحیت ما میباشد نه جناب مجیدزاده، و بنده به سهم خودم اگر بهتر از این میتوانستم بسرایم و نه سروده‌ام بقول همشهریها «شوقریبیمه فالسین»

۵- طرز خواندن اشعار در بهره‌برداری و بهره دادن خیلی مؤثر است لذا اشعار ترکی بویژه این سبک از اشعار را هر چه با سنگینی بخوانند بطوریکه یک لفظ از لفظ دیگر کاملاً مشخص بگردد نتیجه بهتری خواهد داد

۶- از آنجائیکه مطالب اشعار سبلان به همدیگر پیوستگی دارند لازم است از آغاز هر موضوع خوانده شود که نوعاً با خطاب «آی ساوالان» شروع میگردد و بدیپی است اگر از وسط خوانده شود گنگ و احیاناً نامفهوم خواهد شد.

۷- بعضیها اصلاً آذربایجانی اند و بزبان آذربایجانی نیز صحبت میکنند اما بخواندن نوشته‌های آن زبان تسلط ندارند اگر اندکی با تأمل و دقت بخوانند و یا یک مخمس

را دوبار تکرار کنند در انتقال بمطلب کمک مؤثری خواهد بود

۸- چنانچه میدانیم یکی از کارهای نامطلوب تحمیل عقیده و نسنجیدن موقعیت و شرایط زندگی اشخاص است، شاید بعضیها بر اساس آرمان و یا موقعیت خودشان بگویند اگر فلان مطلب را نمیگفت بهتر بود دومی نیز مطلب دیگر و همینطور سومی و چهارمی و پنجمی مطالب دیگر را ناپسند شمارند، تصدیق میفرمائید اگر اینگونه اندیشه‌ها پائیده گردد سرانجام منتهی میشود بر اینکه اگر اصلاً این اثر نبود بهتر بود، پس نباید تحمیل عقیده کرد و همینطور نباید هر عقیده را نیز صائب تلقی نمود

مطالب اشعار: در اشعار سبلان نخست آنچه از نظر گردش طبیعی عالم میگذرد و کوه سبلان نیز با آن مواجه است از قبیل صبح، ظهر، شب، فصول چهارگانه، زبان تکوینی آن و مطالب دیگر منعکس شده و از همه آنها بهره برداریهای دینی، اخلاقی، اجتماعی و عاطفی گردیده که ملاحظه خواهید فرمود و چند شعر نیز به اول کتاب افزوده شده.

۱- شعر مستزاد که بمناسبت ارتحال استاد بزرگوارم آیت الله علامه طباطبائی سروده شده و از مجله وارلیق استفاده شده است.

۲- قطعه بحر بیکران که در آخر مجموعه نفیس «گنجینه عرفان» چاپ گردیده و هر دو از سروده‌های ما است.

۳- قطعه سیمرغ و مگس با خط استاد شهریار که تا حدودی منعکس کننده تاریخ سروده شدن شعر سبلان میباشد

در خاتمه موفقیت خوانندگان گرامی را از خدایتعالی خواسته و در انتظار نتد و اصلاح تشویق آمیزشان چه در داخل و چه در خارج کشور باشند، میباشیم.

دهم اردیبهشت ۱۳۶۵ سید جعفر موسوی (صفوی زاده)

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

آی ساوالان گئجه قوشی قاچاندا

گوندوز قوشی باغلاروندا اوچاندا

گون یئرلرده قزیل سفره آچاندا

سالام اولسون او کسه که چالیشار

گون چیخمامیش آلاهنان دانیشار

چالیشار دیریلدر اوره ک صفاسین

دانیشار آرتیرار خالقا وفاسین

هرکیم دانیشیب آرتیرسا جفاسین

قوردا بنذر گیه قویون دریسین

بو دانیشان گوروم اولسون اریسین

گون یایلیب یاری یولدا شاخاندا

مه بویلائیب داغدان اونا باخاندا

گونی بوغوب گوزدن یاشی آخاندا

دینه نیه گون قاباغین باغلورسان

باغلاجاغین تر تۆکورسن آغلورسان

گون همشه قالماز مهون دالیندا

مهده قالماق فرق ایله مز حالیندا

هر کیمسه نین هر نه واردور فالیندا

دونیا دگسه بیر بیرینه گوره جک

قضو قدر آتین مینیب سوره جک

آی ساوالان گون سفره سین ییغاندا
 قارا گئجه آغ گوندوزی بوغاندا
 آی گوگه دیرماشیب اولدوز دوغاندا
 سویله آیا نوردان ایراق گتمه سین
 آغ اوزون عالمده قارا اتمه سین
 آی فلکده گونسوز گهزه قارالار
 گتدی کجن ایشیق لیغی دارالار
 هر کیم یولون ایشیق لیقدا آرالار
 قارانلغین قویوسوندا باغیرار
 ایشیق لیقدا اولانلاری چاغیرار

پرسی از سبلان و گزارش احوال بر آن

آی ساوالان یان دیریرسان یاخیرسان
 سنده یانیب سو اولورسان آخیرسان
 قارتال^(۱) کیمین مات مات دوروب باخیرسان
 ایل لر کئچر کپی ریگوی چالمازسان
 ائل لریوی سن گوزوندن سالمازسان
 آی ساوالان آلا گوزلر نئج اولدی؟
 ائل لرونده شیرین سوزلر نئج اولدی؟
 اگریلر هاردادیر دوزلر نئج اولدی؟
 گلن گئتدی چیخان باتدی آد قالدی
 هانسی اوبا^(۲) همشه آباد قالدی؟

۱- عقاب، کوه ساوالان از اردبیل مانند عقاب دیده می شود.

۲- چادر، خانه

آی ساوالان غم قلنجین سولادی
 آجل گلدی تورون قوردی تولادی
 ائل لریوی کسدی بیچدی اوولادی

چوخ داغ گوردون اودیر آدون داغ قالدی
 چوخ غم یه دون اودیر باشون آغ قالدی

آی ساوالان سنبل لری یولدیلار
 باغدا گل لر آچیل جاغین سولدیلار
 اوره کله یانیدیلار غمله دولدیلار

داغ داغ اوستن اوره کله چکیلدی
 چمنلر یانیدیلار باغلار بیچیلدی

آی ساوالان شافاق قارالدی گندی
 باغچالاردا گل لر سارالدی گندی
 چوخ اوره کله غمدن دارالدی گندی

جیران قاشدی طرلان اوشدی سن قالدون
 غملر جوشدی باشدان آشدی سن قالدون

آی ساوالان چوخ هیکله دولورسان
 گل لر کیمین آچیلورسان سولورسان
 ژانویه ده شاخدا بابا^(۱) اولورسان

پای وثریرسن، سنون پایون چوخ اولسون
 اوشاقلارون قوی پای آلسین توخ اولسون

آی ساوالان باخ کئچ میشده یاشووا
گورنه چوخلی بلا گلیب باشووا
اوخلار دگیب اندامووا قاشووا

صبر ائدوبسن امیدلن قالب سان
هر نه مننه ایسته یب سن آلوسان

آی ساوالان سنه باخان سیخیل ماز
مین مین بلا گۆرسه دورار یخیل ماز
مُحنتلن قالب یانب یاخیل ماز

مُحکم قالار شرافت لن یاشیار
ذلت پاسبین اوره گیندن قاشیار

آی ساوالان امید کسن ناکسدی
اومید وئرن سس نه گۆزل بیر سسدی
سندن بیزه صبرین نسیمی آسدی

صبر ائله روک «حالوا پیشر قورادان»
توت یاپراغی اطلس اولار صورادان

آی ساوالان چوخ آرزیا چاتمیشوق
گون چیخانی گون باتانی آتمیشوق
ایسدی سوتی آغ شکره قاتمیشوق

ملت قالخیب قاریشیدیر اُمته
احسن دیه ک بیر بئلنچی همته

اسلام آدی وطنیمنن گئتمه سین
قرآن سوزی آغیزلاردان ایتمه سین
هئچ گل علی دئمه ینجک بیتمه سین

پیغمبرین درسی اولسون بس لری

کسیلمه سین «حسین حسین» سس لری

مُرتاضین

آی ساوالان اوجالارین^(۱) اوجاسی

سنده قویوپدو معرفت باجاسی^(۲)

سن سن بیزه طریقتین قوجاسی

همّت و ثریب «نادعلی» دیه رسن

آل توتارسان سنینجلی دیه رسن

یاهو دئدون چوخ آغیزلار دادلاندی

هو حق دئدی ناحقله یادلاندی

بیر قانادون حرم داغی آدلاندی

الحق اورا سالک لره حرمدر

گزدیکلری مولای ذوالکرمدر

عشقین اودون اورکلرده یاپدیلا

عرفان آتین اوزاقلاردان چاپدیلا

گزدیکلرین گلیب اوردا تاپدیلا

بیر گوزگی گؤردولر که چوخ جلی دیر

او گوزگوده حق اوزی^(۳) منجلی دیر

(۱) اشاره است به ریاضت سالکین. (۲) لغت باجا به معنی روزنه است، نه سوراخ. (۳) صورت

بیر دسته سسلر «ایلیا» آدینان

بیر عدّه لرده «شنطیا» آدینان

بیزده «علی مرتضی» آدینان

«طاهایه» قارداش بسلیوب یارادان

ایکی بؤلؤب بیر آلمانی^(۱) آرادان

چوخلار گلیب سندن همّت آلیب لار

چله دوتوب دامنونده قالیب لار

هوهو دیوب حق قاپوسین چالیب لار

حقدن جواب گلیب که سن بیزدن سن

اردیلدن و یاکه تبریزدن سن

قانادیوون بیریسنده یاد آلیب

اودیر اورا جنواردان آد آلیب

محراب داشی داد چککیدور داد آلیب^(۲)

باش طرفدن که وادی ایمن سن

قنادلاردان یزدان و اهریمن سن؟^(*)

۱- گویند که نام حضرت علی عَلِيٍّ در پیش یهود «ایلیا» و در پیش مسیحیان «شَنطِیا» می باشد و

درباره برادری آن حضرت با پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ این عبارت زیاد وارد شده: «یا علی أَنْتَ أَخِي» ابن

مغازلی شافعی در مناقب خیلی مفصل و صحیفه الابرار حجة الاسلام ص ۱۶۲ به طور مختصر از

قول پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ - نقل می کند که فرمود: خَلَقَ اللهُ نُوراً فَتَسَمَّهُ نَصْفَيْنِ فَخَلَقْتَنِي مِنْ نَصْفِهِ وَ

خَلَقَ عَلِيّاً مِنَ النِّصْفِ الْآخِرِ.

۲- داد اول به معنی فریاد است و دومی به معنی کمک است. (*) توضیح در صفحه بعد

سن دیورسن عالمده نه دیری وار
اولانلاردان^(۱) بالاجا یا ایری وار
دوز باخیلسا بیر یونخدور بیر یار

گلن قالمیر گئدیر اونون یانی نا

جانین قربان الیر ألمز جانی نا

جان اونوندور گرک اونا جان وئرمک

جمالینه جانلاری قربان وئرمک

نه گئج نه تیئر ایسته دیگی آن، وئرمک

هر یترده یوک شیرین سوزون آختاراق

جنت ده یارین اوزون آختاراق

کیمدور دیه سنون خبر یوخوندی

منیم یاریم مندن منه یوخوندی

هر نه گوردوم یار گوزومه توخوندی

میشه گوردوم دهر گوردوم داغ گوردوم

یاشیل گوردوم، قارا گوردوم آغ گوردوم

(*) (توضیح صفحه قبل) - سیلان سه قله دارد اول: قله بزرگ که قابل صعود نیست و جای زخم

آتشفشان را هنوز هم دارد. دوم: قله وسطی که اسمش را «حرم داغی» گویند. سوم: قله کم ارتفاع که آن

را «جَنَوَار داغی» یعنی کوه گرگ گویند و در سینه اش محلی وجود دارد که آن را «محراب داشی»

یعنی سنگ محراب گویند، البته سابقه قرون و اعصار دارد و این اسامی تازه نیست. در اینجا

مظهریت آنها مورد توجه قرار گرفته و در قطعه بعدی ثنویت مردود شناخته شده است.

سن اولموسان مُحَدِّث لِر لَقْبِی
 اوجالیدیسان چوخلی چوخلی نَسَبِی
 بو یودوبسن نسلبرله حَسَبِی

ایکی خالد اوچومجوسی سالم دیر
 دورد منجیسی جناب ابراهیم دیر

یادی از دوران آتش فشان و استمداد از سبلان

آی ساوالان آلوانان گونلرون
 خالقا باخیب باخیب یانان گونلرون
 جهلی سئچیب دردی قانان گونلرون

یادوندادور چیم خیراردون شیر کیمین
 گورولدردون کولفله لی تندیر کیمین؟

سن یورولدون جهل آتی قیبراق قالدی
 سن اوتلاندون، خالقا فیریلداق قالدی
 گوردون سنه تکجهده یانماق قالدی

دای یانمادون، قار، اگلشدی باشووا
 قیرو چیخدی گوزلریوه قاشووا

آی ساوالان ایندی دورماق وقتی دُر
 دردلی قاندیریپ قانماق وقتی دُر
 یانیقلی انسانا، یانماق وقتی دُر

بوشلا گوره ک لیسه^(۱) ویرمیش باغلاری
 چاغیر گیلن، یانار، یانماز، داغلاری

سسله داخی «آراراتی» «سهندی»
 هارایلا بیر «دماوندی» «الوندی»
 «البرزه» ده آت اول بوروق کمندی

بیخ بیر یِتره نه داغ واردیر ایراندا
 دوزدور صفه صاحلا گیلن بیر یاندا

بایداغی ویتر «دالامیر» ین الینه
 نه یوکون وار چات «زاگروسون» بلینه
 شعاری قوی «آلموت» ون دیلینه

دشمنلره آلموت آلموت او دئسین
 قودوزلارین جیگرلرین اویئه سین

فارسدان دوروب بیر ترپنسین «ارسنجان»
 دئینه گلسین سیستاندان «پلنگان»
 خراساندان «آهنگران» «ملیکان»

«آلاه اکبر» ین داغی بَسَلَنسین
 تکبیر دِئسین داغلار بوتون سَسَلَنسین

گیلاندا آی «دیلیمان» لان «طالقان»
 سیزون که وار اوردا «تاخت سلیمان»
 گلون سیزی ائلچی اتسون «ساوالان»

گئدون «آلیا» طرف دیتون «پیرنه» یه
 آغیر آغیر قالب باخیرسوز نه یه؟

«قارا قوروم» «پامیر» «کاسکید» «آلاسکا»
 گون چیخاندا آی «آلتائی» «کامجاتکا»
 بیر ترپنون گوره ک یاتیب سوز هاردا؟

گئدون دئیون «همالیا» داغینا
 باخسین خالقین صولموش یانمیش باغینا
 دوربون قویسون «اورست»^(۱) ین باشندا
 اوجالانسین چوخ چوخ قوجا یاشیندا
 بو دونیانین قوروسوندا یاشیندا

باخسین گؤرسون هاردا مظلوم چابالار
 قوشون چکر قودورغونلار قابالار
 حوکوم وئرسین سیزده گئدون چالیشون
 جاندا کئچمیش آداملارا قاریشون
 باشدان دیبه بوس بوتونوز آلیشون

دونیا قاریشدیرانلاری قاندیرون
 گئندن باخان شیطانلاری یاندیرون
 آی ساوالان صانما ایش سیز قالمیشام
 ایش سیز لیکدن آله قلم آلمیشام
 بو اودلی سوزلره شورّه^(۲) سالمیشام

والآه بالله یانیر جوشقون اوره گیم
 درد آغیرلیر جوت قات اولور کوره گیم

۱- کوههای خارجی به ترتیب در: کشمیر = تَبَّتْ، کانادا = آلاسکا، آلپ = فرانسه، پیرنه = اسپانیا

همالیا = هند نپال، بلندترین قله اش «اورست» است و ۸۸۸۴ متر ارتفاع دارد و بام دنیا گویند.

بو انسانا مگر یانان تاپلمیر؟
 انسانی حُرمتلی صانان تاپلمیر
 بو خسته نین دردین قانان تاپلمیر؟
 درمانی تکجه یاندریب قیرماقدیر؟
 بئینن آزیب آل قولون سیندیرماقدیر؟
 بیرجه دئیون دنیا شیریرلرینه
 ویرماسونلار عالمی بیر بیرینه
 آجی ایشدن سوروشسونلر شیرینه
 منه بیر باخ ائیلاننان بال ایستیرم
 سؤیوتدن نار، بایقوشدان حال ایستیرم
 قورخی صیخیب بوغوب آغی قره‌نی
 صانکی بوغار آجمیش تولکی قره‌نی
 لاپ دیهرسن مغزه چکیر آره‌نی
 او آدام که دئیر دنیا قصه‌سین^(۱)
 صاییر ملت‌لرین دردین غُصه‌سین
 دنیا اوزی مه دومانلان بورونور
 یازیق انسان باشی اوسته سورونور
 گلن گونلر بوندان دا پیس گورونور
 مگر آلاه لیلک‌لری ایتیره
 قیچین کسه قوش حدینه یئتیره^(۲)

۱- گویندگان اخبار، رادیو و تلویزیون.

۲- گویند کسی حاجی لک‌لک را گرفت هر دو پایش را از وسط برید و گفت: اکنون به‌خُد مرغ رسیدی، قدرتهای ستمگر منظور است.

آی ساوالان یولون بیزه یوخوندی
ایشیق لاندی هر گۆز سنه توخوندی
باغرو^(۱) تکین گزنتی لیک یوخوندی

أوز ایوینده قالدون اوزون آغ اولسون
هر بیر یثرون چمن اولسون باغ اولسون
سنی گۆرمک آیدین ليقدور گۆزومه
سنده گزَمک افتخاردور اوزومه
سنون آدون بیر بَزْکدور سؤزومه

إجازه وئر قِصه لریم باشلانسن
غم لریم قیئنه سین دردیم داشلانسن

بهار

آی ساوالان آسر یازین نسیمی
بویلو ائدر آغاجلاری آسیمی
قولاغینا یئتیر منیم سسیمی

گل لر کیمین بو سوزلری بیتیرسین
بو دونیادا اولانلارا یئتیرسین
یاز یه تیشر یاشیل سفره آلینده
سالار یئرده داغ اوستونده بیلینده
مسیحادان دم وار اونون یئلینده

شوخوم یئیره ده یَر توخوم اوجالار
اما حیف اوجالتدیغی قوجالار

۳- باغرو: سلسله البرز را که در اردبیل و روبروی سبلان واقع شده گویند.

گُل لَر آچار چمنلرده داغلاردا
 بُلبل اوخور چه چه ویرار باغلاردا
 قویون قوزو گذر صولدا صاغلاردا
 چوپان یاتار گۆوه باخار صورتی
 دیل لندیرر نئی اوخور بویاتی
 عزیزیم آی قیش سوؤشدی یاز گلدی
 منه یانماق گۆزه لیمه ناز گلدی
 چوخ یالواردیم مُحبته آز گلدی
 دای اولورم آنام توتسون عزامی
 تاری آلسین مارالیمنان جزامی
 عزیزیم آی سنی شادلیق بله سین
 من نئی چالیم قویون قوزو مله سین
 گۆزوم قان یاش سینم اوسته آله سین
 یاندیم تاری هامی دئییر اود غمی
 بیر طرف یار بیر طرفدن قورد غمی
 عزیزیم آی ، مندن قوردا دیه سن
 جانون یانسین داراشیب سان نیه سن
 داغ دَرده قویون قوزو بیه سن
 باجاریرسان گت شَهَره توتسونلار
 ایکی قیچلی قوردلار سنی اوتسونلار

شَهر قوردی داغی یخار توکینن
 یوز تولکونی بیر، بیر جوکک جوکینن
 مین دَوَه‌نی کوششکی نَن یوکینن
 بئله اوتار دوداقلاری ترینمز
 اوچار گؤوه ایاقلاری ترینمز
 یازین ئیلی، ایشیت گیلن بولاری
 مَلت‌لرین گوزدن آخار سولاری
 باش قُدرت‌لر اؤلوب دیریلد اولاری
 اولماسونلار تشنه آدام قانی نا
 دوشمه سونلر بیر بیرینین جانی نا
 بیر باخسونلار یتیم‌لرین اوزونه
 آرسیز قالان آروادلارین گوزونه
 اوغلی اولن آنالارین سؤزونه
 قولاق وئریب بلکه قاندان دویالار
 انسان قیرماق سؤزون یوخدا قویالار
 کاش دونیادا انسان قیرماق اولموردی
 چرخ فلک بیتیردیگین یولموردی
 بو غُصّه‌دن اُورَک قانلا دولموردی
 افسوس اولسون قابان محبّت قانماز
 خوش مَثَل دیر کور توتدوغون بوراخماز

«آنِشْتینه» سویله درده چوکه سن
درس اوخودون بو دنیانی سؤکه سن
فکر إله دون انسان قانی توکه سن؟

کاش یانیردی بو درسوزون کاغذی
اود توتوردی اُستادوزون آغیزی

«آنِشْتِنین» کشفی تاری قُدرتین
گورستَمَگه بویوک نشاندور یقین
میر غَضَبَلَر بیلمه دیلر قیمتین

جواهری چوخ چوخ اوجوز ساندیلار
قان توکمه گه اونی سبب قاندیلار

آی ساوالان کئچوب عشقین چراغی
قورئپ دور محبتین بولاغی
دوניה اولوب حیوانلارین یطاغی

خزان گُلب صارالپ دُر یارپاقلار
قان رنگینه دؤنوب قارا تورپاقلار

یاز توکْنیب گُل لر بوتون صولوبلار
باغلار قارا قارقا ایله دولوبلار
آلاه او شیدا بُلْبُل لر نولوبلار

بُلْبُل گندی «اوردک اولدی غاز قالدی»

خوشلوق کئچدی «سیم قیریلدی ساز قالدی»

تابستان

آی ساوالان، یای چکَنده جارینی
 آریدَنده داغلاروئون قارینی
 گون سَپنده یئر اوزونه شارینی
 سفارش ائت اودون آرتیق یاغدیرسین
 بو دونیانین شیطانلارین یاندیرسین
 یاز نسیمی توخوملاری بی تیره
 یای ایسدیسی بیتن لری پتیره
 پائیز ییلى یئتن لری ایتره
 بو دونیانین قایداسیدور دوغدورماق
 دوغدورانان صوراً سیخیب بوغدورماق
 کیمدور گۆره بو دونیانین وفاسین؟
 چوخلار گۆروب اینجیتمه گین جفاسین
 بَلش دیریب دَرده غمه صفاسین
 بیتیردیگین اؤراغیلان بیچیردیب
 سُقراطلارا زندان دا زهر ایچیردیب
 گؤو آلتندا چوخلاری زهر ایچه جک
 بعضیلرده بیتن لری بیچه جک
 بو دونیانی نه جور توتسان کئچه جک

«ابله اودیر بو دنیا دا غم ییه»

«تاری بیلور کیم قازانا کیم ییه»

دو نیا هامی اوره کلری داغلاب
 هامی گوزلر ایشلریندن آغلاب
 هئچ گوروبسن گلی گله باغلاب؟

چولقاشدیریب تیکانایلا گل لری
 اوخوشدوروب قارقایلا بلبل لری

پائیز

آی ساوالان یئر پائیزا دولاندا
 آقاجلارین یارپاقلاری سولاندا
 مَشهده کتدیله زوار اولاندا

دی اولارا زیارته گت سینلر
 پیس ایشلرین توبه سینی ائت سینلر

زوار اولان گره ک آلاه تانیا
 حرام ایشدن اوزون چکه یانیا
 حرمت ائده آتاسینا آنیا

قاییداندان صورا شنه قاب میا
 ائل طایفانین اوز گوزونی چاپ میا

غرق اتمیه مظلوملارین گمی سین
 اوتارمیا اوزگه لرین زمی سین
 قونشیلارین، دائیلارین، عمی سین

آغزین آچیب دانیشاندا سؤیمه یه
 آتا، آنا، آرواد، اوشاق دؤیمه یه

گئجه گوندوز الله شرلر آتالار
 تا یانمیا غم اودونا بالالار
 چوخلی چوخلی زحمت چکر آتالار
 اوره ک یاغین یئدیردرلر بالیا
 قالمیلار تایدان توشدان دالیا
 کور انصافدور بولار یاددان چیخالار
 یا اوغول لار بو گل لری سیخالار
 کمرلین سیندیرالار ییخالار
 آلاه بیلر بوجور اولاد شاد اولماز
 قیزدیر، اوغلان دای آغزیندا داد اولماز
 اولاردا چوخ زور دئمه سون بالیا
 زور دئسه لر ایشلر دوشر دالیا
 کیمدور مندن دییه کولگزر خالیا
 آج قورد کیمین گلین لری اوتماسین
 جانلارینی «گؤ آسگیه» توتماسین
 نه یاخشیدیر اخلاقان یاشیاق
 پیس اخلاقی «اوج طلاقلا» بوشیاق
 قلب ائوینه صفا یوکی داشیاق
 خوش یاشیار کیمسه بئله گئچینه
 گوله، گوله، گیره آدام ایچینه

بودور بیزیم پیغمبرین دئیشی
 اخلاق اوجالتماغا اولوب گلئیشی^(۱)
 مسلمانین بو ایشلرله نه ایشی

من گورورم او بوینوندان آتوری
 اؤزگه بیزدن آلیب بیزه ساتوری

چوخدا بوجور دئیل که من یازیرام
 مسلمانی ریشه سیندن قازیرام
 هامیلارین بئله دئسم آزیرام

چوخلاری وار اخلاقلاری لاپ بالدی
 بسدور کئچک سؤز اوستونه سوز قالدی

بعضی لری وار یوخلارین ساتارلار
 اوشاقلارین لوت لوت ائوده آتارلار
 اؤزلرینی زوارلارا قاتارلار

کربالیا، خراسانا کئدرلر
 آرواد اوشاقلارین یازیق ائدرلر

هر کیم گوره اماملارین اوزونی
 یاتیرتمیا اوره گینده سؤزونی
 قیاماتدا چیخاردارلار گؤزونی

گر اولماسا زوارلاردا قاناچاق
 اونی بیلسین جهنمده یاناچاق

۱- رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: **إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ**: همانا برانگیخته شدم تا مکارم

زمستان

آی ساوالان قارقالار، قار دینده
داغلار بوتون قاردان کفن گینده
قوردلار قیزیب کند اوشاقین یینده

بوغ قوردلاری سوخ دره نین دینه

دوشمه سونلر کتدیلمین ائوینه

قوردلار نیه قوزولاری یارالار؟

قویونلارین قویروقلارین پارالار

چوبانلارین باغیرلاری قارالار

دوغری سؤزدور قدیم کیلر دیرلر

قوردلار إله قویونلاری ییرلر

آی آداملار قوردا قویون اولمایون

قورد گۆرجه گین گل لر کیمین صولمایون

آغلاماغا بولوت کیمین دولمایون

یاخشی بودور باخون هر بیر اویونا

قوردلارا، قورد، قویون اولون قویونا

بعضی قوردلار گئی یر قویون دریسین

ایستر فقط سنی منی سَریسین

ایشین گۆرسون یاواشجالی آریسین

دقت ائدون بو قوردلاری تانیون

صایمالی دا ده ئیل دئیم صانیون

هر صنف اولاً بو قوردلاردان واریدی
 آهیل جاهل یا که قوجا قاریدی
 اوره کلری بیلن تکجه تاریدی

بیزلر ائله سوز ائشیدئیپ اوزگورروک
 دای بیل مروک آگری گورروک دوزگورروک

بیر عده وار هر اویونون آشیغی
 پیلوین کف گیری آشین قاشیغی
 مسجد اذانچی سی طویون عاشیغی

گولمه لیدیر بولار بیزه دیهرلر
 سیز اولماسوز بیزی قوردلار بیه رلر

آی ساوالان دی باغلارین یثلینه
 گدی کلرین ده وه بیخان یثلینه
 چایلاریون کند آپاران سئلینه

پیس ریشه لر یئر اوزوندن محو اولسون
 بئل چیخار تسین یئل آپار سین سئل بوغسون^(۱)

گل ریشه سی یئر اوزوندن اوزولوب
 غنچه لرده آچیل مامیش بوزولوب
 تیکان چیخیب قاش کیپر یکه دوزولوب

قاش کیپر یگله ایندی تیکان آتیرلار
 او تیکانلار اوره کلره باتیرلار

آی ساوالان گۆز ویرانین گوزوندن
 قاش آتانین یولداشیندان اوزوندن
 ایکی دیلی آداملارین سؤزوندن
 دای اوره گیم درده گلور پارتلایور
 قلبیم یانور، بینیم باشیم چارتلایور
 یاندیردیلار منی ایکی اوزلولر
 اوزده گؤلوب، دالدا دوداق بوزدولر
 بالیق کیمین بوردان، اورا سوزدولر
 کوسدوردولر قارداشی قارداشیندان
 آیردیلار، یولداشی یولداشیندان

زبان تکوینی سبلان

گئدون باخون ساوالانین اوزونه
 گئجه گوندوز آغلار قالان گۆزونه
 قولاق وئرین شیرین شیرین سؤزونه
 او سؤزلی، آنلاقلیلار بیلرلر
 قولقلارین ایشیدمگه سیلرلر
 بیله دئیرکه بوزکیمین دونمیون
 دوشونمه میش آلوانیب سونمیون
 هر ئیل آسدی اونا ساری دونمیون
 منیم کیمین بیر یئر اوسته دایانون
 چوخ یاتمیون چاپیلما میش اویانون

گۆرون منیم داملاریمی باجامی

دانشدیرون جاوانیمی قوجامی

یاخشی گزۆن آلچاقیمی اوجامی

بو دونیادا آلچاق اوجا چوخ اولار

توخ آج اولار، آج دا دؤنر توخ اولار

توخ اولجاقین دابانلیقدان چیخمایین

محببتین بنالرین یخمایین

تاپدیقوزی فقط ئوزوز تیخمایین

ساغ سولوزی چیخارتمایون یادوزدان

یاخشی لیقی پوزدورمایون آدوزدان

آجدا اولسوز اوتوزمایون اوزوزی

شاخ دانشون ایتیرمایون سوزوزی

ماتم دوتوب آغلتمایون گوزوزی

ایش دالیجان دورون ائدون حرکت

آلاه قویوب حرکت ده برکت

یامان گونون عُمری دئیلر آز اولار

دوغرو سوزدور قیشین دالی یاز اولار

صبر ایله سوز حالوز سورا ساز اولار

هر ایشوزده صبروز اولسون آماندی

تئر تولوغون گلّه جه گی یاماندى

حیران اولدوم بو دونیانین حالیندان
 باش آچمادیم قاباقیندان دالیندان
 بونی بیلدیم زهر چیخار بالیندان
 بیرده منه بو مطلبی قاندریر
 هر کسه نی بیر دردیله یاندریر
 بیر عدّه نی بوغوب پولون چوخلوقی
 دای یورولوب حسرت چگر یوخلوقی
 بیر عدّه ده آرزی ایدر توخلوقی
 بیر کس اولماز هر طرفدن خوش اولا
 بیر طرفدن گره ک آلی بوش اولا
 بیری آغلور دئیر یاندی های جانیم
 چوخ دوغمیشام آلدن گئدیب دای جانیم
 بیری سؤیلر صونسوز جانیم وای جانیم
 هر کس بیر جور غم تولوغون چالخیری
 اوره ک قانین یئیب یاتیب قالخیری
 بیری اوغلان دوغار قیزا حسرت دور
 بیرینه ده اوغولسوزلوق مُحنت دور
 بعضی دیره هر نه اولسا نعمت دور
 بو آداما گوروم اولسون بخت، یار
 چون بیلیم دور اوندا یوخدور اختیار

هر طرفدن خوش اولماغین دادی وار
خوشلوق اولسا انسانین هر زادی وار
افسوس اونون عَنقنا کیمین آدی وار

هر کیم اونی چوخ آختارا آز تاپار
کیمدور مَکَر اون ایکی آی یاز تاپار؟

ایکی طایفا بو دونیادا خوش یاشار
بیری اودیر که کَلَه سی بوش یاشار
ایکینجی سی کیم تارینان خوش لاشار

بودا گَننه بیهر اوزگه غمینی
دونیا توتار تکجه آخماق دَمینی

آخماقین چوخ یاخشی پیشر چوره گی
آرواد اوشاق قانماز اونون اوره گی
فقط اؤز آغزینا ایشلر بیله گی

جان قورباندير ساوالانین گؤزونه
داها قولاق وئرك اونون سؤزونه

چمنلری ساخلامیشام الیمده
حیوانلارا بَشم وئره رم دلیمده
قویون قوزو مین مین گزه ر بئلمده

هیچ بیرینه دؤنوب آگری باخمارام
یاخاسینا مَنت گولون تاخمارام

ناخوش گلر منه ساری گرمگه
ایسدی صویوق سولاریمدا اوزمگه
مشغول اولار باش قولاغیم ازمگه

من نئيله رم؟ دردین الیندن آل لام
یاناغلارین قینر اردیب یولا سال لام

طیب لرده من تک نفس سالسونلار
اول گئدیپ وجدان درسی آلسونلار
صوندان گلیب محکمه ده قالسونلار

او طیب که مریض آلوب ساتاندیر
انسانلغین داشین دیدن آتاندیر

یازیق مریض درد اوديله یانوری
گونلرینین ثانیه سین سانوری
حکیم باشی دردین آگری تانوری

تعجب دیر پولی نیئه دوز تانیر
هشتاد دا یوخ دوخسان دا یوز یوز تانیر

بعضیلری طیب ده گیل کلک دیر
بیر عده سی لاپ دیه رسن ملک دیر
یاخشی پیسه باعث اولان فلک دیر؟

بونه سؤزدور گو یلون ایس دیر آش پیشیر
قوزو پلو و یا که بوز باش پیشیر

آی ساوالان یاخشی طیب‌لرین وار
 بو بابتدن لاپ دولو جیب‌لرین وار
 اصیل اصیل نازلی نجیب‌لرین وار
 گوروم آلاه دكتور «زهتاب»^(۱) اولمه‌سین
 دونیا غمی دوز کمرین بؤلمه‌سین

اوچ بالاما یثیب اونون خدمتی
 دونیا بوئی منه واردور متتی
 هر یترده سه چوخ اولونور صحبتی
 آدی گل جک هامی دیتر ساغ اولسون
 یاخشیلارین توی تاری آغ اولسون

قسمتی از آبهای معدنی سبلان

او یترده که آخار ایسدی بولاغیم
 گلن گئدن دنگ ائله‌یر قولاغیم
 اوزاق اوزاق یولدان گلیر قوناغیم
 هر بیر سویا، بیر آد قویوب باتارلار
 چیمب چخیب نهار ییئوب یاتارلار
 قوطور سویو یووار دری یاراسین
 سانکه یووار نوئوت اوزون قاراسین
 آی چیمنلر سو جانوزا یاراسین
 سیزی تاری منی‌ده بیر یاد ائدون
 اوزاق یترده اوره‌گیمی شاد ائدون

(۱) در سال ۱۳۷۸ به رحمت خدا رفت

اولار که چوخ کوکوردایسین دویارلار
 گيجلله نیب ایسدی سودا اویارلار
 آیلماغا صویوق سودا یوارلار
 آیلدسایدیق مست اولانون هامسین
 اوچورتمازدیق دین ائوینین قاپیسین
 آوردان چیخیب بیر داغی دیرماشارسین
 داغ دیرماشیب «شابل» ساری آشارسین
 دوز یثریون بیردن یولو چاشارسین
 یول چاشانی ایتلر توتوب قاپارلار
 یول چاشانی چاپوچیلار چاپارلار
 دوز یثری یین یولون آزامز ایتیرمز
 دوزلوک یولو غم تیکانی بیتیرمز
 آگری گئدن منزل باشا یئتیرمز
 یاری بولدا قیچی صینار یاوالار
 سودان چیخمیش بالیق کیمین چاپالار
 شاهسونلر یایلاقلارا چیخاندا
 دوه لری ایسدی سودا ییخاندا
 گورمه لی بیر حال توره در، باخاندا
 دوه لرین کوششکلری بانقیرار
 کندلیرین ائششکلری آنقیرار

بیر کندلینی گۆردوم یوئور اولاغین
اولاغ صونجوق آتیر قیسیر قولاغین
آنلامایور منفعتین، یوماغین

إش شَک اولان یاخشی لیقی دوشونمز
سونجوق آتار هئچ بیر شیئدن اوشونمز

آدام اوغلی یاخشی لیغی دانماز که
آزدا اولسا گننه کیچیک صانماز که
آما حیوان بو ایشلری قانماز که

نئجه قانماز من گۆرورم قانیری
پس نیه ایت یاخشی لیغی تانیری؟

ایت یاخشیدیر حق بیلمه یَن آدامدان
آرپا خوشدور ایچی آجی بادامدان
کۆر آروادی باش توت اگری مادامدان

أوزی گۆزهل خائن اولا آرینه
بوراخ سۆزی دای چوخ کئچمه دَرینه

«سرداوا» دا ساری لیغی آپارار
قان جیگرین تنبل لیگین قوتارار
«جان خانیم لی» داغدا قویون اوتارار

صفالیدیر «شومشور» خانان طرفی
بهشت ای سی وئره ر داغین عَلفی

«سرعینین» آخار ایسدی سولاری
 إله بیل که اود قاینادیر اولاری
 یویونانلار اوخوسونلار بولاری
 گؤلوم ایستیر «گامیشلارین گؤلونده»
 بو سؤز گله چمنلرین دیلینده
 گامیش گولو گئنه گامیش گولوسن؟
 سنکه دیللی ساوالانین دؤلوسن
 دیل لَن، دانیش گیلن یوخسا اؤلوسن
 دینه گیلن ایندی انسان گؤلوم
 آلا گوزلو، دلی جیران گؤلوم
 ایندی گزهر سنده گوموش آیاقلار
 نرگس گوزلر، لعله بنزهر دوداقلار
 آلما کیمین قیپ قیرمیزی یاناقلار
 آغ سینهلر، صاچ آلتیندا جان آلار
 آغ بالیقدير تور ایچینده چابالار
 او گونلرده گونده قدم آتمايور
 تتر تتر گئدیب گون باتانا باتمايور
 کپریک چالیب گوزون یوموب یاتمايور
 نیه یاتسین منده اولسام یاتمارام
 هی آخسارام اوز یوردوما چاتمارام

آی ساوالان سانما یولو آزمیشام
 بو سۆزلر که پولاد اوسته قازمیشام
 هر کسه نین آنلاغیجان یازمیشام
 پیسلر گتدی اَسدی غیرت نسیمی
 گۆروم داخی کسيلمه سین اَسیمی
 غیرت لیلر دئیر گتدیب لاپ گتسین
 آت قیبراقدیر دایاندیرما چاپ گتسین
 اینه نی سوخ دالسینجا ساپ گتسین
 قادینلارا تیکسین عفت لباسین
 قیرما سۆزی تیز توت سۆزون قافاسین
 هر کیم گتده «په ینی» ده یوونا
 گره ک چیخا «یارانالا» سوونا
 اوردان قالخا «اوست قهوه» نون سوونا
 تا یئتیشه «گوزسوی» نون یانی نا
 ایسدی چایلا صفا وئره جانی نا
 بیز گتدنده «سرعینه» یوونجاق
 «ویله دَره» یولون چیخاردیق قیپجان
 سودان چخیب قالین پالتار گینجاق
 قهوه چیه ناھار جوجه دیتهدوک
 چیمیب چیخیب شیرین ناھار بیهردوک

واریدی بیر نئچه نفر یولداشیم
یولداش دئمه هامیلاری قارداشیم
قوربان اولسون اولارا جانیم باشیم
اردیلدن گئتدیک اورا گزمنگه
غم غصه نین باش قولاغین آزمگه
بو دونیادا تاپیل میان کیمیا
او کیمسه دیر یولداش اولا بی ریا
ایندیکی لر یولداش اولور حالوییا
حالوا اولسا پیشیک کیمین بوزولر
قوتار جاغین یاواشجالی سوزولر

ایلات

یای گلنده مغان ایسدی اولاندا
زمیلری رنگین آتیب صولاندا
ایو ایشیکلر میلچک ایله دولاندا
ائل لریمیز یایلاقلارا چیخارلار
قوناق گلسه املیک یثره بیخارلار
داغلار اوسته آلاچیققلار قورولار
صاف اوره کلر بولاق تکین دورولار
آتلارینین قویروقلاری بورولار
ائلدن ائله مینیب قوناق گئده رلر
بیریرلرین داغدا صوراق ائده رلر

چو خالارینین قویونچولوق ایشی دیر
 آرواتلاری غیرت ده باش کیشی دیر
 یرتجی قورد اولار اوچون پیشی دیر^(۱)

قینرلارینی سیرتیک گؤرمز ائل لری
 یایلیق آلتدا گیزلین قالار تئل لری

آی ساوالان بیغ باشووا خانلاری
 بیگلری، ائل طایفالی انسانلاری
 ده اولارا قارالماسین قانلاری

پوزماسونلار ضعیفلرین حالینی
 یشمه سونلر فاغیرلارین مالینی

فاغیرلاردا هامپالاری سیخماسین
 پول لاشجاغین وظیفه دن چیخماسین
 وظیفه دن چیخیب ائوین بیخماسین

وظیفه دن چیخانلاری ویرارلار
 باشین آزیب توپوقلارین قیرارلار

ملت اگر گؤزون یاخشی سیلسیدی
 افراط، تفریط ایشین ترکین قیلیدی
 هر کسن اوز وظیفه سین بیلیدی

بؤیوک کیچیک بیر بیرینه دگمزدی^۳
 قوجالارین آغزین اوشاق آگمزدی^۲

دهاتی‌ها

گئدون باخون کندیلیرین طویونا
اوغلان قیزین قاریج یاریم بویونا
قینر وئررلر پولا، مالا، قویونا

جوانلاری کؤشنده آت چاپیشار

آتلار قیزیب بیربیرینن چاپیشار

تندیرلرین قیشدا چوخلی قالارلار

آهل جاهل تندیر باشین آلارلار

«اصلی کرم» سؤزون ایشه سالارلار

نه گؤزلدیر اصلی کرم ناغیلی

ایشیده‌نین غم غصه‌سی داغیلی

اٹو اهلینین سماوری جیزیلدار

اٹله‌بیل که قارا، ئئیدیر سیزیلدار

اوندا گؤردن ناغیل دیهن میزیلدار

«کرم ویردی کره‌لیگی سیندیردی»

«اصلی اونون پارالارین یاندیردی»

بیر چای ایچیپ بوغازلارین یاغلارلار

صوندان ناغیل دئیب اوره‌ک داغلارلار

بعضیلری هوککولده‌یبب آغلارلار

جاوانلارین عشق اودونا یانانی

آغلاماقدان آلدن گئدر آمانی

بَگ اوغلانلار باش باجادان سوخورلار
 گلین قیزلار بَگ جورابین توخورلار
 بشیکلرده سوت آمرلر اوخورلار

«یاخشی جوجه یومورتادا جوک گیلدر»

اصیل چپیش کِئچی کیمین بَک گیلدر

ساوالانین آلچاق اوجا داغلاری
 کندلرینین آما اوزوم باغلاری
 بایدالاردا اینک قویون یاغلاری

گزمه لیدیر، گۆرمه لیدیر، یشمه لی^(۱)

دوروب گلیب گۆرمیه نه دِئمه لی

هر کیمسه نین وار کتده بیر باغچاسی
 یایدا دولار یشمه لین طاقچاسی
 آلماسی وار اوزومی وار آلچاسی

چوخ یاخشیدیر کتده گزیب دولانماق

بعضی بعضی ایشلریندن باش آچماق

دان سؤکولوب کاروان یولا دوشنده
 سوتلر قینریب قازانلاردا پیشنده
 ناخیر دیشره چیخیب چوبان شیشنده

ایتلر قاجیب بیربیریه گوله شر

مال بؤگورر قویون قوزو مله شر

توسدی باسار باجالاردان ایشیگه
 ایت قارنی اوستونده یاتارکشیگه
 بیردن دوروب یوگورنده پیشیگه
 پیشیک قالخار آغاج اوسته چالیشار
 میو میو سالار ایتله دانیشار
 دیهر ایته آی کسيلمیش قولاغی
 قیش گئجهسی قورد یتهنده بالاغی
 نیه قاجیب منزل اُتدون قالاغی؟
 بئش آی کچیب ایندی فرصت تاپیرسان
 منی ضعیف گؤروب دوروب قاپیرسان؟
 ضعیف قاپان آدام ایتدن دالیدی
 آدام دئمه اوزون قولاق نالیدی
 افسوس بو حال چوخلارینین حالیدی
 قوی گورجک یارپاق کیمین اسرلر
 ضعیفلرین نسلین دیدن کترلر
 چوخ کندلرده سحر بیر سس اوزانی
 او سس نه دیر؟ آذانچی نین آذانی
 دوز یولا چاغیرار یولدان آزانی
 او سس دیهر بالام دورون یاتمایین
 او سس دیهر سویو سوته قاتمایین

آذان سسی دور، دور دِیهر یاتانا
 خطر زنگین ویرار حوققا ساتانا
 آغ کره یه آغ لوییا قاتانا

دِیهر بالام مُسلمانلیق بئله دیر؟
 حَتَّى عَلٰی خَیْرِ الْعَمَلِ بِهِ نَهْ دِیْر؟

سولار آخار دره لرده شاق قیلدار
 کهلک چیخیب داغ باشیندا قاق قیلدار
 اووچولارین قوش تُفنگی تاق قیلدار

قوشلار اوچوب بیربرینه قاریشار
 بعضیلری قان ایچینده چالیشار

رحمی اولان ویرماز دِیهر حیواندی
 هر نهدن ده شیرین حیوانا جاندی
 داش قلب اولانلارین شِعارِی قاندی

کهلک ده یوخ انسانلاری ویرارلار
 اوشاقلارین یان دیرارلار قیرارلار

دای یورولوب ایشلرین ترک اتمز لر
 ازل گوندن یاخشلیق لا بیتمز لر
 هر نه اولسا گنه اوزدن گِتمز لر

هی دیرلر انسان بیزوک شک مک یوخ
 قارقا، دِیهر اوز بالامان گؤیچک یوخ

کندیلیرین دَری آتیب دیزلری
ایشله یورلر توخ ساخلورلار بیزلری
وارلی تاری سین سیتمه سین سیزلری

من ایستهرم بولاقلاروز سئل اولسون
بوغدوز چیخسون تاخیلوز تئل تئل اولسون

گوله گوله یه بین کندین نعمتین
حلال اولسون اگر بیلسوز قیمتین
آز ائیله بین تهران مهران صحبتین

اوزی گؤیچک، ایچهریسی بدگیلدیر
غمسیز اوره ک بوردا تاپماق مشکلدیر

بیر ائیل کئچر قارداش گورمز باجیسین
قینر تانیماز آتایلا شاه باجیسین
کیمدر قانا بو ایشلرین آجیسین؟

قانان چوخدر چاره یوخدر، یانیرلار
قانمیانلار بو سوزلری دانیرلار

روح مرضی کسب خالقین نَفَسین
چوخلار یانیر آمما چیخارتمیر سه سین
بولبول اولوب بَرّهیلر قفسین

اوره ک یانیر آغلاتمورلار گؤزلرین
سیلی ووروب قیزاردیرلار اوزلرین

آنا، بالا، بیر بیرینی دانیرلار
 غرب اودیلا آلولانیب یانیرلار^(۱)
 یاواش یاواش اؤزلریده قانیرلار
 دای آتیلار محبتین داشینی
 ایتیرپیلر کلفچه نین باشینی
 تحویل آلون منیم جانلی سسیمی
 سؤز ایشیدون سوزون واردیر کسیمی
 روحسوز تمدنون آزجا نسیمی
 بوردا ده گیب گن اوره کله دارالیب
 گونش باتیب گندیب گوندوز قارالیب^(۲)
 کاش هر کسین اؤز یوردوندا چؤره گی
 پیشیلیردی آچیلیردی اوره گی
 غربت یترده اگیل میردی کوره گی
 اؤز ائوینده اؤز یوردوندا یاشیردی
 عومور داغین دیرماشیردی، آشیردی
 گلمه داداش بو تهراندا یاشاما
 گلسونده، بیر، ناھارا گل یا، شاما
 بوردا بوتون قاییرمادیر یاشاما^(۳)
 بوردا جاوان تتر قوجالیب قارتوری
 هر کیمسدنه اوز دنینی دارتوری

(۱) و (۲) مربوط به شرایط رژیم سابق می باشد. (۳) جناس

بورولغانلی، سووا، گمی سالماین
توفانلیقدا لامپا اله آلماین
باجاردیقجان شولوغ یترده قالماین

خلوت یترده آدام راحت یاشی یار

اوره گینه چوخ صفا داشی یار

دوز دئیرسن اوزون نیه قالیب سان؟

قالماقدا یوخ بلکه میتل سالیب سان

نه ویریب سن خالقا، نه لر آلیب سان؟

آلت انگوی هی بوش قویوب دئیرسن

آلتدان آلتدان خیمی خیمی یه ییرسن

سنة قوربان سؤزی بئله شیرین ده

چیپانیمی دئشدین قان ده ایرین ده

آمما، گولوم بیرین آشیت بیرین ده

تهراندا قالماغیم نه بی حکمت دیر

اینانمیشام منه بورا قسمت دیر

اوکه دئدین بوردا میتیل سالمیشام

دوز دئیرسن چوخ دا محکم قالمیشام

سانما بالام آرتیق بیر شی آلمیشام

تریلی تک منده اوتوز دنده وار^(۱)

یوم جدید رزق جدید منده وار

او آدم که «کافا» دِیهر «الف» دِیر
 الیفیده اوخوماقی گولوف دِیر
 لاتینی جاق دئیم سوزی بولوف دِیر^(۱)

بیر امضایلا میلیون میلیون قازانیر

تعطیل اولجاق ویلا سیندا اوزانیر

منه تعطیل گونی تحصیل گونی دِیر
 هئج قانمیرام هاچان تعطیل گونی دِیر
 ایلده بیل لم بیگون تحویل گونی دِیر

اونی دا، سن دئمه قلیم حال لانار

خرج آلیندن قولاق لاریم سال لانار

من دئمورم جالینوسام، سُقراطام
 افلاطونم، ارسطویم، بقراطام
 خاقانی،م، فرزدقم، وطواطام

چوره ک چییم کوله گئدیر یاپدیغیم

اوجوز اوجوز آلدن چیخیر تاپدیغیم

منیم فکریم یای گونی تک شاخاردی
 دونموش سوزی آریدردی یاخاردی
 چوخلار منه حسرتیله باخاردی

باخ گور نئجه ایشله دیرم قارپوزدا

بیر مئل وار ایلانیا یارپوزدا

۱- بلف زدن: لاف زدن، چاخان کردن، توپ خالی زدن، دروغ گفتن، یکدستی زدن، بلف، بلف

فرهنگ مُعین صفحات ۵۶۹ و ۵۷۶ ج ۱ = بلف **BLUFF** - توپ و تشر: توپ میان تهی فرهنگ عمید

بیز مۇللار باش ساخلاساق ھارادا
 بوز بوز باخار بیزه، آغدا قارادا
 لاپ اولموشوق فوتبال توپی آرادا
 اوتوزاندا ویرار بیزی اوتان دا
 آتانلاردا آزر بیزی، توتان دا
 دونیا یامان سالیب منی کله که
 «قارا باغی» «حصار» ائدیب ملکه
 اودیر «نوام» گئدیر «نیشابوره که»
 «یتیم» کیمین «شکسته» دل یاتارام
 «دشتی» گریب دای «عشاقا» چاتارام

نصیحت به دهاتیها

آی کندلیلر جاوانلاری ویرماین
 دونیا گۆرموش قوجالاری قیرماین
 بیرلیگیزین قباله سین جیرماین
 قونشولاری آیرماین اؤزوزدن
 بیر بیروزی چوخ ایسته یون گۆزوزدن
 شیطان چوخدیر بیردن سیزی قورارلار
 ساواشدیریب بیر بیروزه ویرارلار
 گئنده قالب تاماشایا دورارلار
 آنلامایب قارداشوزی ویرارسوز
 ائیل طایفوزی یولداشوزی قیرارسوز

درس اوخویوب ایندی ساوادلانیرسوز
یاخشی لیقلا دونیادا آدلانیرسوز
ظلم ائله یین آلره یادلانیرسوز

سیزه یانان اوره ک گوروم یانماسین

انسان گره ک یاخشی لیغی دانماسین

ساوادلیلار کند ایچینده قالاندا

ائله بیل لم یوسف قالب زنداندا

آی، نئجه بوغولار مهده دوماندا

بیل دیکلری کند ایچینده بوغولار

هر گون نئچه دفعه اوئر دوغولار

زحمت کشیدن زنان و پیام دختران دهاتی

بیچین اوستی ساوالانین دوشینه

چیخون باخون کندیلیرین ایشینه

آروادلاری جانین آلا دیشینه

آخشاماچاق چولده باش شاق ائده رلر

آخشام اولچاق کنده ساری گئده رلر

زاهمی آرواد ایشله مکدن ساپ ساری

بعضیلری دئیر یاندیم آی تاری

آی کندیلیر اینجیتمه یین اولاری

مظلوم ائتسز دونیادا بیر آدمی

خیرین گورسز آلون منیم قادمی

مارال کیمین آلا گۆزلو ناز قیزلار
 وفاسی چوخ حیلهلری آز قیزلار
 صف باغلابیب اوخورلار آواز قیزلار
 ماهنی دئیب فیندیقجا چالماقلاری
 روح دیریلدر قیقاجی باخماقلاری
 بعضیلری اوخویاندا دیهرلر
 بیز ایشله روک تهرانلی لار ییهلر
 قیزلاری چوخ گۆزل پالتار گییهلر
 هی دیهرلر تمدن سیز کتدیله
 گورون نئجه بیزی دیله کتدیله
 دئین دوزدیر اوزون تومان گییهریک
 گیزلین یئرده تیرینگه نی دییهریک
 بویوک گۆرچک اوره ک قانین ییهریک
 دئمه سینلر بولار آرلیک اولوبلار
 حیاسیزلار آر فکرینه دولوبلار
 سیز گزیرسیز خیابانلار اوزونی
 گۆرسه دیرسیز قوردا آملیک قوزونی
 آپارورسوز وآله قیزلیق دوزونی
 تیر بویونلار سیزین گولور اوزوزه
 زوال گلکین تمدنلی گۆنوزه

بیزلر سحر قوری چوره ک دیشله ریک
 آخشاما جاق دام، کوشنده ایشله ریک
 اینه ک ساغیب طویوقلاری کیشله ریک

سیز لوت اولوب بزه ک له نیب گزه رسیز
 جاوانلارین روحون پوزوب آزه رسیز

شهوَت سیلی بوندا دا چوخ داشاجاق
 بوجور گتتسنز لاپ باشوزدان آشاجاق
 قیزلا، اوغلان یولدا قوجا قلاشاجاق

تمدونون نِکبَت لی صوقاتلاری
 صوندان گلیب زهر ائدر اوقاتلاری

بیز بیلی روک چوخوز نجیب زاده سوز
 درس اوخوموش ایشوزده آزاده سوز
 هر نه اولسوز بیلون گینه ساده سوز

گوزتله یون سورو شمه سون ایاقوز
 قوروماسون کوکدن خولوز بوداقوز^(۱)

قویماسینلار ذلت بورکی باشوزا
 یاخماسینلار مُحنت رنگی قاشوزا
 قاتماسینلار صویوق سو، داغ آشوزا

چوخ قلبده محبت دن خبر یوخ
 چوخ اوره کده عاطفه دن اثر یوخ

۱- این مطلب به طور کلی سابق سروده شده و ناظر بر وضع اجتماعی دوره قبل است.

هر کیمسه سوز طوپراغیزی ساتماین
بیر مُد اوسته دین داشینی آتماین
تولکی لرین لایلائِیلا یاتماین

لایلای چالماق اولار اوچون عادت دیر
اوره ک یانماق اولاردان بیر صحبت دیر

آل لانماین تمدونون آدینا
بیر تام سینیب یاخشی باخون دادینا
چوخ آداملار گئدیب اونون بادینا

بو تمدون آییقلاری مست ائدیب
بو تمدون عزیزلری پست ائدیب

بو تمدون آنالاری مَله دیب
گوز یاشلارین یاغیش کیمین آله دیب
جاوانلاری قیزیل قانا بله دیب

اوشاقلاری حسرت قویوب دَه دِییه
بو نِکبته آدام گره ک نه دِییه

بو تمدون دربدرلیک گتیریب
محبّتی اوره کلردن ایترب
آیریلیق توخومون یاخشی بیتیریب

اوزاق دوشوب آنالاردان بالالار
بو غُصّه لر انسان قلبین یارالار

بو تمدون صفا گولون صولدوروب
وفا ریحانلارین بوتون یولدوروب
اوره کلری وحشت ایله دولدوروب

هام می ملت نگراندیر حیراندیر

هر کس بی جور سفیل قالیب ویلاندیر

آتا قاچیر بالاسیندان قوتارا

بالا ایسدیر تک اوز قارنین اوتارا

قارداش گودور قارداش آبرین آپارا

آنا قیزین قیز آناسین بوغوری

بو تمدون گورنه شیپلر دوغوری

آی ساوالان قادا بالا سوشدی

آلاه سۆزی اوره کلره یووشدی

ایندی بیزه بو نسبتلر سۆیوشدی

یازدوق گلن بیل سین بولار واریمیش

چوخ قلبلر بو ایشلردن داریمیش

وطن ورزمندگان اسلام

منه دئیلر سنین فیکرین گوده دیر

دوشونمورم بو نه سۆزدیر بو نه دیر

دئیین گؤروم اوجا فیکیر نده دیر

بوندا دیر که داخمامیزا دولسونلار

آنامیزین آغ ساچلارین یولسونلار؟

وطن اوسته من واریمان گئچهرم
 دشمنلرین قانین توتوب ایچهرم
 اوراغ ایله ایاقلارین بیچهرم
 آباد اولسون وطنیمین توپراغی
 سارالماسین باغلارینین یاپراغی
 آی ساوالان باخ بیر دسته حیوانا
 اوتوز دولار آل لاندیلار شیطانا
 یوگوردیلر تپیل دیلر ایرانا
 یاندیردیلار اؤلدوردولر اوتدیلار
 آدلی ملت قاباقلارین توتدیلار
 شغی دیلار شیطانلارا شیر کیمین
 سوخولدولار گوزلرینه تیر کیمین
 امیدلرین کسدیله شمشیر کیمین
 پئردن، گؤودن سو اوستوندن ویردیلار
 کسب بیچیب اولدوردولر قیردیلار
 بیر عدّه گتدیلر شهید اولدولار
 رتبه ده والا و سعید اولدولار
 بیزلره جتت ده امید اولدولار
 شهدالر جاواندیر یا قوجادیر
 مقاملاری فلکدن ده اوجادیر

آی ساوالان داغدا قاچان جوانلار
 «مین» اوستوندن مین یول آچان جوانلار
 قارتال کیمی گوئده اوچان جوانلار
 اؤلمه ییبیلر آلاه دئیر اؤلمز لر^(۱)
 صولت لرین اوره کلردن سیلمز لر
 تاریخ لرده چوخ دوز قالدی بئل لری
 دین یولوندا یاددان چیخدی ائیل لری
 آلا گؤزه قان آخیتدی تئل لری
 بیر ال یئرده بیر آل اوره کک باشیندا
 جان وئردیلر اون دوردا، اون بش یاشیندا
 اولار گئدیپ قانلا پیمان یازدی لار
 جان وئردیلر ملته جان یازدی لار
 جانلار اوسته ایمان ایمان یازدی لار
 پیمانلاری عزت اولسون بیزلره
 ایمانلاری عبرت الوسون بیزلره
 سالام اولسون سیزه چوخدیر عزتوز
 یاددان چیخماز شهامتوز همتوز
 دشمنی یاندیردی سیزین غیرتوز
 گئیجه گوندوز جبهه لرده یاتمادوز
 هو حق دئدیز ایمانوزی ساتمادوز

۱- وَلَا تَحْسَبِ الَّذِیْنَ قُتِلُوا فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ اَمْواتًا بَلْ اَحْیاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ یُرِزُّوْنَ.

بیر عدّه دوشان کیمین یاتیبلار
 آتا یوردون اوزگه لره ساتیبلار
 یوردلارینین دیدن داشین آتیبلار
 یوردلارینا دال چویریب قاچورلار
 اوزگه یوردا قوشلار کیمین اوچورلار
 بیر ملت که کیچیک باخا اوزونه
 اوز دیواری آلچاق گهله گؤزونه
 اوزگه ملت قیمت قویماز سؤزونه
 قویون کیمین دولاندیریب ساتارلار
 آتین یهیب سوموکلرین آتارلار
 اوزگه نه جور اوزگه لره یاناچاق؟
 چوخ گورسه نیب برک آیاقداناناچاق
 اشارئله^(۱) کئچک قانان قاناچاق
 قورتدان چوبان قارقادان بولبول اولماز
 دوزلاق یئرده سنبیل اولماز گول اولماز

رفتن آپولو به کره ماه^(۲)

آی ساوالان ایشر تغییر ائله دی
 بشر گتدی آیی تسخیر ائله دی
 هرکس اونی بیر جور تفسیر ائله دی
 من ده دئدیم علمین ئوزی آغ اولسون
 اوره ک مولکون تسخیر ائدن ساغ اولسون

۱- خداوند را شکر که اکنون آزاد و بدون پروا می گوئیم. ۲- در گرماگرم رفتن آپولو به ماه سروده شده.

بیز دئمیریک انسان گویه چیخماسین
 جهالت قوردونون بوینون سیخماسین
 چیخسون آماوره ک مولکون ییخماسین

کاش گؤیلرده صفا مْهری قازالار

آیدا گئدیب وفا خطین یازالار

علم و صنعت تازا گوللر بیتیری

بشر گئدیب آیا دا آل یتیری

ایراندا دا چوخلار اوزون ایتیری

اولار گئدیب آیدا انجیل اوخودی

بولار دینسیزلیگه کوینک توخودی

آمریکادا آغ داخمانین آغاسی

یالواردی تاریا گلدی صاداسی

حیران ائتدی منی اونون اداسی

حیران اولما ایش دوشنده پُرچیمه

هاممی دوشر آلاهنان هیم جیمه

بعضیلرین چوخ خام دوغوب ننهسی

آجی چیخیب میوه سینین دنهسی

هئچ ترپن مز یاخشی سؤزه چنهسی

هر نه گؤرسه آگری گؤره دار گوره

آیدین گونی قارا گؤره تار گوره

آمان آلاه کال آدامین آلیندن
پوز وئرنده پر تیره یئلیندن
دانشاندا زهر چیخار دیلیندن

من من دیهر هئچ دوشونمز نه دئیر
بیر شئی یئر، من دئمیرم نه یئر

ایکی دردی هئچ کیم گره ک دانمیا
بیر کیمسنه اونی کیچیک سانمیا
بیری بودور طرف سوزی قانمیا

ایکین جیسی او سؤز دیه قاناسان
قانما قولا آلوانیب یاناسان

عسل سبلان

آی ساوالان یای گونلری دالووا
هر کیم چیخار حیران اولار حالووا
قوربان اولوم سنون دوزگون بالووا

سالام اولسون او بال لاری پیه نه
خالقینه شکر و ثنا دیه نه

تهرانلی لار او باللارین حسرتین
چوخ چکیلرلر ائیله بیرلر صحبتین
چوخ ییه نلر بیلمز اونون قیمتین

نعمت چوخ اولسا قیمتلی بیلین مز
پالتار چوخ اولسا دای تۆزی سیلین مز

آی بالچی لار بالی بالا قاتماین
 بال آدینان خالقا شکر ساتماین
 تقلبون باتلاقینا باتماین

بوшла اوغلان بودور سوزون دوغروسی

ملت اولوب بیریرینین اوغروسی

قبر پیغمبر و چشمه

آی ساوالان چالیب خالقین قولاغی
 وار سنده بیر پیغمبرین یاتاغی
 سنده آخار بیرجه بهشت بولاغی

چوخذو سنون شرافتون عزتون

آز سؤزین توکنمیور صُحبتون

او پیغمبر نیه اوردا یاتیب دیر؟
 یولداشغی توپراغینان قاتیب دیر
 داغ باشینا چیخیب خالق آتیب دیر

من بیلهنی امت اونون سؤزونو

اُشیدمه ییب ایراق کب اؤزونو

حق آداملار حق سؤزلرین دیره لر

عوضینده اوره ک قانی پیه لر

اٹله بیل که تیکان کؤینک گیه لر

خالق اولارا دل تیکانی باتورار

اولار گئدیب خلوت یثرده اوتورار

بیر عدّه وار حقیقتی آتیب‌لار
 ایشلرینی مجازایله قاتیب‌لار
 جماعته ذلت یوکون چاتیب‌لار

هر یانا سورسه‌لر بولار دایانماز
 مین ایل یاتار بیر یوخودان اوینماز^(۱)

آغام علی کهنه پالتار، گیه‌ردی
 گئجه گوندوز اسلام غمین ییه‌ردی
 دردین گندیب قویولارا دیه‌ردی

من ده داغا اوره‌ک داغین دیشورم
 اوره‌ک داغین دئیب یاغین پیورم

لالائی بچه‌ها

آی ساوالان ایولرده لایلی سسی
 اوشاقلاردا تورهر یاتماق هوسی
 بئشیک اولار شیدا بولبول قفسی

آنا لایلی دیهر لایلی سؤزوندن
 گاهدان اولدوز سوزهر شهلا گؤزوندن

دیهر بالا لایلی دئیم یاتاسان
 خمارلانیب قیزیل گوله باتاسان
 بؤیوننده بؤیوک یثره چاتاسان

آجل سنی چیچک‌لیکده درمه‌سین
 فلک سنه ماتم شالی سرمه‌سین

۱- در تاریخی که این مضامین سروده شده وضع اینطور بود، خدا را شکر که انقلاب دگرگون کرد.

لایلای دِئیم سس بوروسون قلامی
 یوخو دوتسون بو گۆزلری آلامی
 آلاه آلما مَندن منیم بالامی

لایلای، لایلای منیم نازلی اَمگیم
 سنه قوربان ایکی گۆزوم به به گیم

لایلای لایلای گولدا نئمدا گول لایلای
 لایلای لایلای باغیمدا بولبول لایلای
 لایلای دِئیم منه بیر باخ گول لایلای

لایلای لایلای منیم خولوم بوداغیم
 لایلای قویوم دوداغووه دوداغیم

لایلای دِئیم بالا راحت اولارسان
 بوی آتارسان نازلی لُعبت اولارسان
 هئچ بیلمورم کیمه قسمت اولارسان

لایلای لایلای بالاما جان دیره رم
 یورغون جانی سنه قوربان دیره رم

لایلای دِئیب آرتیرارام یاشووا
 جان وئرهرم سنین قلم قاشووا
 گله جکده نه لر گلر باشووا

من بیلرم بو سؤزلری آماندی
 بونی بیللم گؤیون اوزی دوماندی

لایلائی دِئیم آلاه سنه یار اولسون
 یابین ایسدی قیشین^(۱) دولو قار اولسون
 سیزی قیرانلارا چوخلو عار اولسون

یازیق بالا، نه دیر سیزین گناهیز؟

دیل آچمامیش باخا، باخا یاناسیز

لایلائی سسین گولوم یاخشی قانیرسان
 یاواش، یاواش دای منی ده تانیرسان
 جواب وئریب گاهدان قیغیل دانیرسان

سؤز دئیرسن تازالیرسان نفسی

بیلدیم لالین دیلین بیلر نه نه سی

سن دئیرسن گوئیده قوش وار یاھی وار
 یانانلارین یاندیریجی آھی وار
 مظلوملارین گورونمز آلاهی وار

مظلوم سسی آنا آلاه سسی دیر

او سس ائله ظالمترین بسی دیر

من اوشاغام سنکه دونیا گوروب سن
 آز عمرونده چوخ ماجرا گوروب سن
 ظالمترین اوزون قارا گوروب سن

ظلم اوخو ظالمین ده یر گوزونه

قویی قازان بیلمز قازار اوزونه

۱- حضرت امام چهارم علیه السلام در صحیفه دعا می‌کند: اللَّهُمَّ اجْعَلْ شَيْئَانَا شَيْئَانًا وَصَيْفَنَا صَيْفًا:

بار خدایا زمستان ما را زمستان و تابستان ما را تابستان قرار بده.

آلاه قویسا بیزلر جوان یاشاریق
 چتین لیگین داغین چیخیب آشاریق
 ظالمیری بیر بیرینه قوشاریق
 یاندیراریق بی رحم اولان جانلارین
 دیریلده ریک عزیزلرین قانلارین

صُحبت با بچه‌های خوب

آی ساوالان گؤگلوب ایسدر چالیشام
 ائولرده بیر اوشاقلارا قاریشام
 اوشاقلارلا اوشاق دیلی دانیشام
 اغیزلارین سؤز بالی نان بال لیم
 اولار ییه من انگیمی نال لیم
 ایندیکی دوشمور اوزومه اوزلری
 باخمیر منه خمار خمار گؤزلری
 من دانیشیم اشدرلر اوزلری
 اشدنلر بوتون گوزی آلا دی
 من ده دیم کیملر یاخشی بالادی
 یاخشی بالا پرویزدی یا سورودی
 سحر دورجاق گؤرر یتری قورودی
 بیر سؤز اونا لاپ سو کیمین دورودی
 اوزون یووار آغزین آچماز یامانا
 سالام وئرر آتاسینا مامانا

یاخشی بالا پالتارلارین گینده
صوندان گلیب چای چۆره گین یینده
آنا هرنه گیئمه یئمه دیینده

ألین قویار گۆزلرین قاش اوسته
آدب ایله دیرر آنا باش اوسته

یاخشی بالا، برق، اولا یا قاز اولا
اینه کبریت بسته اولا باز اولا
طاقچا دا پول چوخلی اولا آز اولا

هئچ بیرینه اجازه سیز آل ویرماز
آت چرخینه بارماقلارین سالدیرماز

یاخشی بالا قوناق گلدی شاد اولار
سالام وئرهر قوهوم اولار یاد اولار
ألین ویرماز قاباقدا هر زاد اولار

دای شیتله نیب دئمز آنا مَنده
شیرینی ده وئر شربت ده وئر دَنده

یاخشی بالا هر نه گوردی آل ویرماز
استکانی نلبه کینی سیندیرماز
زیریلداییب میریلداییب قیشقیرماز

سوز اشیت سه اوزون اوپر آناسی
تازا پالتار آلار اونا آناسی

قوناق گیتسه هیچ اینجیتمز آناسین
 شی آماقدا تنگه سالماز آتاسین
 مدرسه یه گیدر کسمز آراسین

مشقین یازار درسین قشنگ اوخویار
 اوز باشینا شرف بورکی طوخویار

یاخشی بالا معلمین حرمتین
 اوله نه جن ساخالار بیلر عزتین
 ساخلاماسا گله جکده ذلتین

زهرین توکوب اوره گینه ایچه جک
 اؤز اولچوسو اونا پالتار بیچه جک

معلمده دئسه درسین هاراسین
 سوزون زلفون گره ک تمیز داراسین
 اوز بالاسی بیلسین خالقین بالاسین

انصاق ائدیب جان یاندرسین اولارا
 سؤز ایچینده سؤز قاندرسین اولارا

یاخشی بالا جاوانلیقدا جان اولار
 جیران اولار دردلره درمان اولار
 قیزسا اوغلان پیس ایشلردن یان اولار

آغیر گه زر یونگوللوکدن اوشونر
 هر بیر یترده وظیفه سین دوشونر

یاخشی بالا قیزسا، گلین اولاجاق
 اوغلانسا بی پالتارینا دولاجاق
 هر تک تکی غم تیکانین یولاجاق

گیره جک لر شادلیق ایله گرده یه
 ائده جک لر آل قاپیله پرده یه

یاخشی بالا گلین اولدو بال اولار
 ایاغیندان باشا کیمین حال اولار
 من دئمیرم هئچ دانیشماز لال اولار

أر ائوینده اخلاقنان دانیشار
 گوله گوله، ائو اهلینه قاریشار

پئددی گوندن صورا تازا قیز گلین
 یتمیش ایل لیک آروادلارین هیکلین
 توتسا کسر شیرین لیکدن آللرین

تازا گلین گره ک به یه ناز اولا
 اول ایله آغیر ایشی آز اولا

تازا گلین غم غصه نی ایتیره
 اوره کلرده شادلیق گولو بیتیره
 یاخشیلاردان یاخشی مدلار گو توره

بو شرط ایله عقله یاتا غرضی
 دای توتمیا مددان دوشدی مرضی

گول پری نین دوخسان آلتی چادراسی
 مددان دوشوب لاپ آگیلیب آرخاسی
 چادرا، دِئمه سیچانلارین پاخلاسی

یول گوزله یور قایت سینلار حاجیلار
 بیر تازاسین اورتسون گؤرسون باجیلار

یاخشی بالا بیگ اولاندا آی کیمین
 ایشیق سالار داخی شیشمز تای کیمین
 آخار باخار دَجله کیمین جای کیمین

دای سویله مز هوی آدیمدیر حنیفه
 بوردا منم باغداددا کور خلیفه

ذوقی اولسا تازا گلین صُحبتین
 آلدن وئرمز یاخشی بیلر قیمتین
 قویماز بیغا خان باجیسی مُحنتین

اونون گول تک اوره گینه دولدورا
 یاریم گونده نرگس گولون صولدورا

بیگ گلی نین آرخاسیدیر ائلیدیر
 قاشلاریدیر گوزلریدیر ته لیدیر
 گلنین عشقی بیگین شیرین دیلیدیر

شیرین شیرین دئیپ گولوب دِئسه لر
 خوش یاشارلار، یاوان چوره ک یئسه لر

یاغلی یئمک آجی لیقلا زهر اولار
 آجی لیقدا قهر اوستوندن قهر اولار
 بو دردایله کند ایچی یا شهر اولار

هر یئر اولسا جهنمین قاپوسی
 او یئردن آچیلار یانار هاموسی

قاینانا لازیمدی گلین نازینی
 آرتیق چکه چوخ بيله آزینی
 گلینده واجیبیدیر اونون یازینی

پائیزا دونده ریب غمه سالمیا
 اووصونلیب اوغلون اوندان آلمیا

قایناتانین ائو ایچینده نفسی
 گره ک کسه جنگه قوروشموش سسی
 صفائیلن صلحه اولا هوسی

دای دئیمیه قاسمقلی ویر گلدیم
 اوغلان اونون طوپوقلارین قیر گلدیم

چند کلمه سخن با جوانان عزیز

آی ساوالان جوانلارلا دانشماق
 چوخ چتین دیر علی الخصوص دوروشماق
 توکل آلاها گره ک قاریشماق

بو شرط ایله خوشلوقیلا سؤز دیه ک
 هر یان اولدی حُرمتلرین گؤزلیه ک

مامیز یاران وقته جوان جان اولار
لیاقته معدن اولار کان اولار
قیزسا، اوغلان بینی دولو قان اولار

اودیر که من دال لاریجان قاجیرام
سلام وئریب سؤزون باشین آچیرام

آی جاوانلار ائلدن دالی قالماین
درسی تکجه یئمک اوچون آلماین
آیری یوردا گئدیب کؤلگه سالماین

قاجین گلین وطنیزه ایشلهیین
آجنبی نین جوجه لرین کیشلهیین

وطنیزین گول قیزلارین آتماین
بو گوللری تیکانلارا ساتماین
ایران نسلین اوزگه نسله قاتماین

قات سوزدا سیز ملیت و دینوزی
اوتوز ماین قارالتماین گونوزی

مامان قیزلار، مارال قیزلار، گول قیزلار
قاشدان کمان ساچلاری سونبول قیزلار
گوزدن جیران اوخوشدا بولبول قیزلار

افسوس چوخو، آر ساخلاماق بیلمز لر
آر قلبیندن غم طئوزونو سیلمز لر

آرلرین ده بیر پاراسی پارتانندی
 سۆز دئمه گئی دانیشماغی تارتانندی
 انسان ده گیل لاپ دیره رسن خورتانندی

هئچ دوشونمز دلبر نهدی یار نهدی
 هئچ آناماز ناموس نهدی عار نهدی

آلداتماسین سیزی ماتان خانیملار
 قاش کیپر یگیله تور، آتان خانیملار
 اوزلرینی اوجوز ساتان خانیملار

أوزون ساتان اوزگه نی پیس ساتاجاق
 خام مال تاپسا سیزی فوری آتاجاق

أشیتمه بین اومید کسن سؤزلری
 حاق بیلمه بین هر آغلیان گؤزلری
 یاخشی سئچین آگریلری دوزلری

أوز باشوزا عزت بؤرکی طوخویون
 قاریشقادان همت درسین اوخویون

یای گلجه گین قایناسارلار داشارلار
 اوجا، اوجا دیوارا دیرماشارلار
 بیربیرله یولدا پیچیل داشارلار

من أشیتدیم دئیلر گره ک آل له شک
 همت ایله بو دونیادا، بل له شک

کاسب اولون حبیب اولون تاریا
 دوزلوگیله آیاق قویون آریا
 آگری گت سوز یتیش سوزده هاریا
 آخر بیلین آلیز بوشا چیخاجاق
 دنیا سیزی بادالاغلا ییخاجاق
 اشدیریم بو ملتین بازاری
 چوخ پیس توتوب یالان دیمک آزاری
 ایندی دئیلر دوز یول گئدن آزاری
 واجب دونوب حرام اولوب ماشالله
 ایشلریمیز دای دوزه لر انشالله
 میز دالیندا چوخ اوزوزی توتماين
 ضعیفلرین مالین قاپیب اوتماين
 دانشاندا قیرجانیب بورجوتماين
 چوخ آداملار قیریلدادی قیر گندی
 چوخ کیشی لر قیریلدادی قیر گندی
 خدمت ائدین وطنیزه ائلیزه
 فارابینی چوخ گتیرین دیلیزه
 ابن سینا بیر قوتدیر بیلیزه
 سیندیرماين کمریزین قوه تین
 اونوتماين خواجه نصیر صحبتین

اولار گئندی دای بوش قالدی یورتلاری
گئسه لرده سسدن دوشمز سوتلاری
سبز قویمایین یورتلارینا قورتلاری

یاخشی اوغلان ده که یوردون بوش قویماز
داخماسینا ایلان قویماز چوش^(۱) قویماز

من ایستیره م جهلین داشین آتاسیز
سیزده گئدیپ یثردن گویه چاتاسیز
نه که اؤزگه چاتا سیزلر یاتاسیز

اویانسوزدا بیربیریزی ییه سیز
اؤزگه لره باخیب به به دییه سیز

اکمه سز باغیزدا آنلاق دَنه سی
سالماساز دونیادا دوشونمک سسی
اولاجاقسیز یوموروقلار کیسه سی

آتدیقوز اوخ قایداجاق اوزوزه
دوز گیره جک اوره گوزه گؤزوزه

چوخ چالیشین قلبیز علمه بورونسون
جهلین قاری اوره گیزدن کورونسون
اوزگه ملت دال لاریزجان سورونسون

مملکتی علم آپارار قاباغا
چوره ک اولسا اللر گئندر طاباغا

گون شاخماسا گول آچیلماز باغ گولمز
سوت اولماسا، سفیره لرده یاغ گولمز
علم اولماسا قارا گولمز آغ گولمز

دُونیا نُوزون قارانقولوق دولدورار
سَرَسَر یئلی آچان گولی صولدورار

علمینده تک لیکده یوخدُر صفاسی
محبت دور اونون اصیل مایاسی
محبت اولماسا علمین بلاسی

یثری، گوگی چَکر سالار میحنته
نَجه ایندی دُونیا دوشوب نکبته

دورون گئدین کوسدوگوزله باریشین
شیرین شیرین دئین گولون دانیشین
بیربیریزه قارداش کیمی قاریشین

بیرلیگ اولسا عزتيله یاشارسیز
سیزده داخی باش باشلارا قوشارسیز

قول سیناندا هئچ ایش باشا یترمز
خول آیرلسا داخی میوه گتیرمز
آرواد آرسیز اولار رستم بیتیرمز

انسان گره ک بیربیرینه قاریشا
چتین، چتین ایشلریله دوروشا

فرقی بودور هر کس بیر جور ایشله یَر
بیری طویوق توتار بیری کیشله یَر
بیری آتی دوغرار بیری شیشله یَر

بیری ییهَر دِیهَر آلدیم آرزینی
بیری دِیهَر آچ جیبیوین آغزینی

آداملاردان یان چکمه بین اوزوزی
قورخوتمایین بؤیوکلردن گؤزوزی
هر مقامسا گئدین دئین سؤزوزی

سؤز دئمکده نتیجه وار اثر وار
دانیشیقدا شمشیر کیمین کسر وار

گؤز تیکمه بین اونون بونون مالینا
غم یئمه بین حاللی لارین حالینا
آخ دوشمه بین هر ناکسین دالینا

ناکس اولان یولداش اولماز یار اولماز
تیکانلیقدا هیوا اولماز نار اولماز

اوره گؤزده وفا گولی بیتیرین
جفا کولون ریشه سیندن ایتیرین
یاخشی یاخشی یولداش آله گتیرین

آی نه سؤزدور یولداشیوی باب إله
گندن دوروب باخان دئسین ها بئله

یولداش لیقدا چوخ دَرینه کِیچمه یین
اندازه سیز اَلْت سویون ایچمه یین
دشمنه پیس پیس حَدَقه بیچ مه یین

جوابلاریز لادی و یا بلادی

اندازه ده چیخسا باشا بلادی

بیر بیروزه وعده لروز دوز اولسون
انسان اودور که سوزلری سوز اولسون
ایاقدان باشاجاق، جسموز گۆز اولسون

یاخشی باخون گوزه تله یین اوزوزی

گۆز باغلیجی باغلاماسین گۆزوزی

بعضیلری گۆزهل بورکلر طوخورلار
خام باشلارا اونو یاواش صوخورلار
طرف بیلیمیر آل چالیرلار اوخورلار

آی بیرینین باشیندا هل لاسی وار^(۱)

طوی توکه نیب قاباقدا چوخ یاسی وار

بیرسی نین شانی گُتتسه یوخاری
چوخالماسین دای بینوزون بُخاری
ایچه ریدن ایسدی وئرر بُخاری

دورون آلیب ال چکرلر قاشینا

لوله لری قالخار دامین باشینا

۱- یکی از بازی بچه هاست که در اردبیل رایج بود.

بویوک اولماق دئمه یون بی حکمت دیر
 بؤیوک لیگه بویوک شیلر علت دیر
 بعضنین که ده سوز یالان صحبت دیر

غم یئمه یین قلب استکان چارتدیار
 قوؤوخ کیمین شیشر شیشر پارتدیار

جوت یولداشین یولداشلغین قیرمایین
 قوشا پیلته چیراغدی سیندیرمایین
 یخیلانی تپیک له یب ویرمایین

یارا اوستن یارا وئران نامرددی
 مرض اوستن مرض یامان بیر درددی

بیر آدمی پیسله سهر دالدا
 تئر وئرمه یین ایمانوزی سیز بادا
 اینانمایین هر نسبته هر زادا

گئدین اؤزوز او آداملا قاریشین
 حقی بیلین کؤسؤن و یا باریشین

ایسته یه سیز آرتیق اولاجالیز
 ایش اؤرگه نیز ایشده اولسون کمالیز
 اگر بوجور گؤیچک اولاجمالیز

جان وئره لرلر گؤزلرؤزه قاشوزا
 هر یئرده سیز دولانارلار باشوزا

سو اولماسا باغدا طراوت اولماز
پول اولماسا آلدۀ سخاوت اولماز
گۆز اولماسا اوزده ملاحت اولماز

چوخ آله‌شین قالینلادین مایانی
سئل گَکنده آپارماسین پایانی

قباغیزا آغیر شیئر چیخاجاق
دونیا سیزی اُوکۀ له‌یب سیخاجاق
بعضی قارداش اُوژ قارداشین یخاجاق

دانشاندا یولداشیله، یاديله
آدلانارسیز عجیب غریب آديله

دال دئجه‌گین اولاجاقسوز دمیِرچی
کاف سویله‌سوز آدلانارسوز کومیِرچی
شین دینده دای اولاسوز شومیِرچی

بو دردلردن چوخ وار بالا اوت گلکسین
هر طرفین برک بولورسن توت گلکسین^(۱)

بیر عدۀ وار یاخشی لیغی پوزارلار
اُوژلرینه دَرین قویو قازارلار
شیرین شیرین دانشدیرسوز آزارلار

شیرنی نی چوخ یی‌ن آرتار بُخاری
صفراسی قاینایار قالخار یوخاری

۱- اصطلاحی است که تخم مرغ‌بازها در چهارشنبه سوری به هم می‌گویند.

یوک آلتیندا فشار دوشسه بئلیزه
 ات بی ینده سوموگ گیرسه دیلیزه
 گول درنده تیکان باتسا آلیزه

غم یمه یین گوللر تیکانسیز اولماز
 بو دونیانین اوزی دومانسیز اولماز

هر کیمسه نین یاخشی گۆردوز سۆزونی
 گیزلتمه یین دین سوزون دوزونی
 دئمه سزده سۆز گۆرسه در اوزونی

گون پارلیار ایشیق لانا آرالیق
 قالار سیزه تکجه اوزی قارالیق

گوگولوم ایستیر آرتیق اولاهممتیز
 گه لن نسله خوش یتیشه خدمتیز
 خدمت اولسا عرشه چیخار عزتیز

آدیز صانیز شرقه غربه یتیشر
 اوندا سینیق سوموگ لریز بیتیشر

سلام بر پیرها

آی ساوالان قوجالارین اللرین
 من اؤپورم داراقلیرام تئلرین
 گۆزهل تاریم چوخ آگمه سین بئلرین

بیزده اوره کلرین غمه سالمیاق
 یاشا سینلار تا بؤیوک سیز قالمیاق

آدامین که عومری کئچر قوجالار
 اوشاق تکین تئز کوسمه گه آجالار
 مرض آچار بدنندن باجالار
 آزدا یشسه هضم ایله مز گه یئرر
 دانیساندا طوق کیمین سه یئرر^(۱)
 یول یئری یئر تنگه دوشر نیققیلدار
 اوزاناندا درد آلیندن زیققیلدار
 جوان باخار اونا گولر پیققیلدار
 خیال ایدر چوخ یاشاسا قوجالماز
 طوخ فکر ایلر عومرونده هئچ آجالماز
 قوجالاندا آدام گره ک اخلاقین
 یوموشالدا تئد اتمیه باخماقین
 غضبله نیب قالخیزمایا توخماقین
 قوجالیقلا بد اخلاق لبق وای ده ده
 تبریزی لر دیهر باشین باس گده
 قوجا گره ک پیس اخلاقدان اوشونه
 اوزو باخا اوز تکلیفین دوشونه
 بوجور سؤزلر اگر دوشمز دوشونه
 جان اونوندیر جهنم ده تاری نین
 بال یمه سین زهرین دادسین آرنین

۱- سه یری یرو در متنهای قدیم، سگری یو ضبط شده است. ساوالان.

جاوانلاردا خدمت لرین توت سینلار
 بعضی بعضی آجیلیغی اوتسینلار
 بیرجه باخیش گلن گونه آتسینلار
 او، دیه رلر هر نه توکسن آشووا
 قاشیقووا چیخار گلر باشووا

پیومن

آی ساوالان چوخ یاشیان کیشی لر
 بئین لردن پاس قاشیان کیشی لر
 آنلاغی یوک یوک داشیان کیشی لر
 باشند دینه عاغیلدی لار اوزلری
 اویالدان دیر دیریلدن دیر سؤزلری
 بختیم دوردی بیرین منه یئتیردی
 غصه لری اوره گیمدن ایتیردی
 غم یورغونون یاخشی حالا گتیردی
 اول کیچیک باخدیم دئدیم بوکیم دیر
 دانیسجاغین گؤردوم بو یوک حکیم دیر
 آلین اویدوم دئدیم منیم سروریم
 سنه قوربان اولای یکی گوزلریم
 سن سن منیم یول گؤسته رن دیلبریم
 بیر تانیت دیر منه ساغلان صولومو
 قورخوم بودیر آزام دوزگون یولومو

بیر آه چکیب مات مات باخدی اوزومه
قولاق وئردی دقت ایله سؤزومه
گوزون تیکدی حسرت قالان گوزومه

صوندان سؤزه گلدی دئدی بالالیم

یاخشی ایشیت بو سؤزلری مارالیم

سنین که یول گوسته ره نین تاریندی

آیدین عاغلین، یولداشیندی یاریندی

اون دورد نفر^(۱) الدن توتان واریندی

بونلا بئله یولدان آزان وای سنه

بو دونیادا بوغما اولسون پای سنه

گنه سنه چوخدان بیر آز دئیرم

آزدا اولسا معناده ساز دئیرم

ساز سؤزلری اوره کده یاز دئیرم

جانلی سؤزلر گره ک جاندا یازیلین

سوموکده نقش اولوب قاندا یازیلین

۱- شیعه دوازده امامی چهارده نفر را معصوم می داند: یکی پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و دیگری دخترش فاطمه زهرا عَلَيْهَا السَّلَام و دوازده تن امام برحق، چنانچه مرحوم صدوق با اسنادش از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَام از پدرانش نقل میکند: که حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام گفت پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: اِنَّ عَشْرًا مِنْ اَهْلِ بَيْتِي اَعْطَاهُمُ اللهُ فَهْمِي وَ عِلْمِي وَ حِكْمَتِي وَ خَلَقَهُمْ مِنْ طِينَتِي، فَوَيْلٌ لِلْمُتَكَبِّرِينَ عَلَيْهِمْ مِنْ بَعْدِي الْقَاطِعِينَ فِيهِمْ صَلَاتِي مَا لَهُمْ لَّا اَنَالَهُمُ اللهُ شَفَاعَتِي. کلمات مکتونه فیض ص ۱۷۱.

ایسته یه سن نَفْسین سنی سیخماسین
 ایاغوی سورو شدوروب یخماسین
 هئج یترده آلاه یادیندان چیخماسین

ساده دئیم او چوخ بویوک کیشی دیر
 گؤرمک، بیلیمک، جزا و ئرمک ایشی دیر

مایل اولسان اونلا آفت قاتماغی
 آرزیلاسون یار وصلینه چاتماغی
 بوشلیاسان گره ک یهیب یاتماغی

اونون دا چوخ چوخدیر سنه رغبتی
 دوستلارینا وار بیر دادلی شربتی^(۱)

اول گره ک او شربتدن ایچه سن
 کئفله نه سن نَفْسین قیچین بیچه سن
 سؤینه سن چوخ شادلیغا کئچه سن

هر پیس لیکدن گره ک تمیز اولاسان
 آرییه سن یارا عزیز اولاسان

۱- ابن جمهور احسانی از حضرت علی علیه السلام نقل می کند که فرمود: **إِنَّ لِلَّهِ شَرَابًا لَاؤَلِيَاءَهُ، إِذَا شَرِبُوا سَكَرُوا وَإِذَا سَكَرُوا طَرِبُوا وَإِذَا طَرِبُوا طَابُوا وَإِذَا طَابُوا طَابُوا وَإِذَا ذَابُوا خَلَصُوا وَإِذَا خَلَصُوا طَلَبُوا وَإِذَا طَلَبُوا وَجَدُوا وَإِذَا وَجَدُوا وَصَلُوا وَإِذَا وَصَلُوا اتَّصَلُوا وَإِذَا اتَّصَلُوا لَأَفْرَقَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ حَبِيْبِهِمْ.** کلمات مکنونه فیض ص ۷۵.

«بیا ای شیخ در حُمنخانه ما شرابی خور که در کوثر نباشد»

اگرچه بعضی در حدیث یادشده گرفتار تردیدند اما اگر تحلیلی گردد فزوتتر از مدلول حدیث قدسی معروف «عَبْدِي أَطْعَمَنِي حَتَّى أَجْعَلَكَ مِثْلِي أَوْ...» چیزی ندارد.

آریندن صورا صافا چیخارسان
 گزيب سيمرغ تک قافا چیخارسان
 کُن لفظينه يه تيب کافا چیخارسان

حاقا چاتيب اوزگه لری آتارسان

اوندا داخی یار وصلينه چاتارسان

بوجور اولسان دای باخمازسان اوزووه
 بویوک دونیا کیچیک گلر گوزووه
 سلمان کیمین داش قُم باخار سوزووه

چتین چتین دوگونلری آچارسان

اوجا، اوجا یئرلرده سن اوچارسان

توکلون تکجه اولسون تاریا
 تنبل اولما ایشینه چیخ آریا
 دین له شرافتی ساتما پاریا

دین اولماسا پارا نه دی پول نه دی

شرف گیتسه جبه نه دی چول نه دی

آل لانما دونیا به دئمه جی جی دیر

قوجا دونیا لاپ بیجلرین بیجی دیر

سن اوشاقسان اونون ایشی بیجی دیر

قاققا وئریب آل لاداجاق باشیوی

چؤروده جک آز عومریوی باشیوی

باجاردیقجا کوسنلری باریشدير
 آداملاری بیریریله تانیشدير
 هر کیمسه نی اؤز دیلله دانیشدير
 ای لندیرمه اخلاقیوین فضاسین
 آلدن وئرمه آلاهیوین رضاسین
 هر اوزووہ گولن گوردون حال لانما
 هر مخلصم مخلصمه آل لانما
 بو ایپلره بئل باغلاب سال لانما
 تئز قیریلار گورولتیه گئدرسن
 فیریلدایب گویده طوفان ائدرسن
 آداملاردان قلبووه قان دولماسین
 او قیرمیزی یاناقلارین صولماسین
 انتظارین حددن آرتیق اولماسین
 باخما خالقین شاپکاسینا، گورکونه
 درین یئتیش اذربایجان تورکونه
 حرمت ائندنه قولتوغون شیشمه سین
 ائتمه ینده صاف اوره گون پیشمه سین
 کیمدیر بو جور دادسیز آشی ایشمه سین
 سوتله گلیب جانلا چیخار داریخما
 حضرتیوی گؤزله، آیرما، چیخما

سَنده اِئله او دسته نین تایی سان
کیچیک ده یوخ، بلکه بویوک پایی سان
اولار بالیق اولسادا سن چایی سان

اوضاع بوجور گَلیب بالام نئینه یک

عۆمری گره ک ساق قیز کیمین چئینه یک

آذربایجان بالالاری شیردیلر

ذلت باشین کسمه ده شمشیردیلر

هاممی بیلیر غیرته لاپ بیردیلر

حسرت اولسون غیرته بیر چیخماغا

رستم دیلر بیربیرلرین ییخماغا

هر کیمسه نی گۆردون ادبه باشدیر

اونلا قاریش ایستکلی بیر یولداشدیر

بوجور یولداش انسانا باش قارداشدیر

او آدام که باشا دوشدون قانمازدی

بوشلا گیت سین دونقوز کیمین دانقازدی

سن یانوا قویما او دانقاز گلکین

گلسه گۆزله دانیشماغا آز گلکین

میسدیر یغین سال لا گیلن واز گلکین

بیر حال صوروش قادا بالا صووشسون

دای ایسته مه گلکین سنه یووشسون

فکر اتمه‌میش خالقا دٔمه نوکرم
یاکه ایتیل گٔت قارنووی سؤکرم
دوشونمه‌میش نه اصلی اول نه کرم
هر یاخشیا قویما آغزون سولانسین
آلین چاتمیر گوگلون نییه بولانسین
بو دونیانین دوشمه بوغان سٔلینه
قلبوی ؤرمه یاندران یٔلینه
تاپشیرما، عقلیوی عاوام آینه
بیرگون دیر حسین کیمین بیرکس سن
دٔنسه دیر سنان ابن انس سن
دینه بوتون ضربه ویران عاوامدی
فیفیلداسا سنین ایشین تامامدی
قرآن دیر اونلاری، کالانعامدی
مستحق دیر تاو ابا یوخ، قاپازا
گرچه گٔدر چوخ یوگورر نامازا
هی زور باسار «عَلَيْهِمْ» ین عینینه
غیرل دٔسه قاف سویلیه‌ر غینینه
سؤز یثریمز کله‌سینه پینینه
کله دٔمه «قزوین» ایاق داشی سی
بٔیین دٔمه بنزین سینیق شاسی سی

صانما عاوام پئنَجک شالوار گیندی
 عاغلی دانیب جَهله یاشا دیندی
 فرق ایله مز هر جور گئییب ییندی

من دئمیرم پیغمبرین سوزی دیر
 بو سؤزلری دیهن اونون اؤزی دیر^(۱)

کسمه بالام خلقین سویون چوره گین
 سیندیرماسن یازیقلا رین کوره گین
 قان ایله مه مظلوملا رین اوره گین

قان ائده نلر گرگدی قان ایچهلر
 یئل اکنلر گره ک طوفان بیچهلر

پاخیل اولما خالقی بوتون طوخ ایسته
 طوخ گورنده طوخلوغو لاپ چوخ ایسته
 یوخلوغو ایسته مه، یوخی یوخ ایسته

آلاه گناه آرتیب ثاواب قالمایب
 پاخیلدادا حساب کتاب قالمایب

۱- و فی الحدیث عن ابن عمران - النَّبِيُّ ﷺ قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَكُونُ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ وَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ وَالصَّيَامِ وَ مِمَّنْ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَ مَا يُجْزَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَعْلَى قَدْرَ عَقْلِهِ. پیغمبر ﷺ فرمود: البتة آدمی می تواند اهل جهاد، نماز، روزه، امر بمعروف و نهی از منکر کننده باشد ولیکن در روز قیامت کیفر (مُزد) داده نمی شود مگر به اندازه عقلش. و عن انس بن مالک: قال: أَتْنِي قَوْمٌ عَلَى رَجُلٍ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كَيْفَ عَقَلَ الرَّجُلُ؟ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَنْخَبِرُكَ عَنْ اجْتِهَادِهِ فِي الْعِبَادَةِ وَ اصْنَافِ الْخَيْرِ وَ تَسْأَلُنَا عَنْ عَقْلِهِ؟ فَقَالَ: إِنَّ الْأَحْمَقَ يُصِيبُ بِحُفْمِهِ أَعْظَمَ مِنْ نُجُورِ الْفَاجِرِ. وَ إِنَّمَا يُرْتَفَعُ الْعِبَادَةُ عَدَا فِي الدَّرَجَاتِ وَ يَنَالُونَ الرُّلْفَى مِنْ رَبِّهِمْ عَلَى قَدْرِ عَقُولِهِمْ. تفسیر مجمع البیان طبرسی «ره» سورة ملک ذیل آیه لو کُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ - خلاصه اش این است که مزد عبادت به اندازه عقل است و آدم احمق گرفتار بدتراز هرزگی نابکار میشود

بَهَبَه ديسک حَريرچيه حَريره
 نه داخلي وار دَميرچيه، دَميره
 پاخيل ليقدان دوداقلارين گَميره

أحسن ديسن شَبه چنين سؤزونه
 قور توکولور قَه ليچنين گؤزونه

بيري دوگی آکيز بيچير بابل ده
 مخالفی سيزيل داير زابل ده
 پاخيل تاپسون تهراندا يا کابل ده

قاش جانووی قوتار اونلا دانيشما
 گؤردون کوسوب نه عمرون وار باريشما

هر کيم دئسه صلاحووی بير کلمه
 توستوله ييب آلولا ييب کوکلمه
 ليغ تک باتيب گول ديينه چوکلمه

گمی تکين دوش دهنزه گير سيئله
 لپه لرله گولش تپيک ويرئيله

زمان کئچير سرعتيله دور گؤره ک
 هر يانا آت سورمه لپين سور گؤره ک
 نه جور بساط قورماليسان قور گؤره ک

هی دئمه قوی سوو شدوروم بو قيشی
 تتر دور هله صوراً گورره م بو ایشی

کلمات قصار از چهارده معصوم

اون دورد دانا آل دوتانون سؤزلی

آیدین ائلر حسرت قالان گؤزلی

بیر بالا سؤز ایندی دئیئر اؤزلی

سؤزلی قان دَرین دَرین معنادن

بیر قطره دور قورتارمیان دریادن

بیری گئده زحمت چکه قازانا

بیرسیده مُفته بییه اوزانا

قوربان اولوم دوزون دئییب یازانا

یاز بو سوزی بویوک سؤزه او یغوندی^(۱)

کیمسه بوجور اولسا دِئِنن ملعوندی^(۲)

پاخیل لاردا عیشله عشرت اولماز

شاهلار دادا رسم مودّت اولماز

یالان چیدا رحم و مروّت اولماز

نازلی بالا یول یولاجاق قان دولان

بو جورلری گؤرسون اگر یان دولان^(۳)

۱- مطابق ۲- پیغمبر اسلام ﷺ فرمود: مُنْعُونٌ مِّنَ الْفِي كَلِّهِ عَلَى النَّاسِ - ملعون است آنکه

سربار مردم گردد. تحف العقول ص ۳۶.

۳- حضرت امام علی علیه السلام فرمود: لِأَعْيَشَ لِحُسُودٍ وَلَا مَوَدَّةَ لِمُلُوكٍ وَلَا مَرُوءَةَ لِكُدُوبٍ. تحف العقول

ص ۲۱۵ چاپ اسلامیة - حسود را خوشی، ملوک را دوستی و درغگو را مردانگی نیست.

ایسده گیلن ظلمون اوزی قارالسن
 ظالمترین باغچالاری سارالسن
 اوره کلری غمله دولوب دارالسن
 آلاه اوزی عدالتی بی تیریب
 اوره کلره راحت چئلیق یئتریب^(۱)
 گئچیک لره مرحمتون چوخ اولسون
 بؤیوک لرله مصلحتون چوخ اولسون
 ایشلرینده مشوره تین چوخ اولسون
 او ملت که مشوره ته قاتیلار
 حاقی تاپار چوخ قاباغا آتیلار^(۲)
 نه یاخشی دیر اوره کلری آلاسان
 محبت کؤلگه سین خالقا سالاسان
 ایسته یه سن عزتیلن قالاسان
 چک اؤزگه دن گولوم طاماح دیشوی
 همت ائله اؤزون آشیر ایشوی^(۳)

۱- حضرت زهرا علیها السلام فرمود جَعَلَ اللهُ الْعَدْلَ تَنْسِيقًا لِلْقُلُوبِ - خداوند دادگری را باعث آرامش دل‌ها قرار داده است. (از خطبه حضرت زهرا علیها السلام)

۲- امام دوم حضرت حسن علیه السلام فرمود: مَا تَشَاوَرَ قَوْمٌ إِلَّا هُدُوا إِلَى رُشْدِهِمْ - هیچ مردمی باهم مشورت نکند جز اینکه به درستی رهبری شوند «تحف العقول ص ۲۳۶».

۳- امام سوم حضرت حسین علیه السلام فرمود: عُرِّمَتْ إِسْتِفْنَائُهُ عَنِ النَّاسِ - عزت آدمی در بی‌نیازی اوست از مردم. (رباعیات فارسی و انگلیسی ابوالقاسم حالت).

پیس لريله يولداس اولوب چالیش ما
 اوشاق کیمین تئز تئز کوسوب باریش ما
 آخماق آداملارا گئدیپ قاریش ما
 - آخماق ایستر خیر ویرا دوشونمز

ضرر اوستن شرر ویرار اوشونمز^(۱)

علمه دایان چوخدور اونون عزتی
 عالم اولان عالمه وار متتی
 یتسه اگر خالقا اونون خدمتی

او عالمی ایستکلو قارداش تانی

یتمیش مین عابدن اونی باش تانی^(۲)

اوج شئی سنین دوشمنیوی چوخ ائلر
 مُحکم چَگر بیخار ییره یوخ ائلر
 اوره گووی نشانه اوخ ائلر

بیری اودیر خالقا نفاق سالاسان

ایکینجی سی ظلمه طیبیل چالاسان

۱- امام چهارم حضرت علی بن الحسین علیه السلام فرمود: فَاخْذِرِ الْأَحْمَقَ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُنْفَعَكَ فَيَضْرِبَكَ

پس از احمق دوری گزین زیرا او اگر بخواهد سودت رساند ضررت می‌رساند. (از سلسله سخنان

کوتاه از پیشوایان دینی شماره «۶» هادی فقهی)

۲- امام پنجم حضرت امام باقر علیه السلام فرمود: عَالِمٌ يُنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ أَلْفَ غَابِدٍ

دانشمندی که از دانش‌اش استفاده شود بهتر از هفتاد هزار غابد است. «تحف العقول ص ۳۰۳».

اوچومجوسو تک باخاسان اؤزووه
دانشاندا دم وئره سن^(۱) سؤزووه
اوزون سؤزون بؤیوک گله گؤزووه

هی دئیه سن دوران منه چایب آ
گؤزده آروات بیردن دیهر آتیب آ^(۲)

هاچان گؤردون گؤیی دومان بورویوب
ظولوم بی تیب عدلین کوکی چورویوب
مرۆت سیز مرۆتی کورویوب

بیر کیمسیه تانی مامیش اینانما
ظاهرینه خالقین، اینانما، یانما^(۳)

عغلین سنین یولداشیندی یاریندی
عغلین اولسا سنین هر زاد واریندی
نادانلغین باش دشمنین عاریندی

نادان اولماق سنی سالار کله که
ناله سسین قالخار گئدهر فلکه^(*)

۱- امام ششم حضرت امام صادق علیه السلام فرمود: ثَلَاثَةٌ مَكْسَبَةٌ لِلْبُغْضَاءِ: التَّفَاؤُ وَالظُّلْمُ وَالْعُجْبُ - سه چیز دشمنی آرد: نفاق، ستم و خودبینی «تحف العقول ص ۳۲۹».

۲- «آتیب آ» یک موقع در اردبیل کسی ژست می گرفت و یا بی خود عصبانی می شد و یا از خود دم می زد این جمله را برای شوخی می گفتند.

۳- امام هفتم حضرت موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: إِذَا كَانَ الْجَوْرُ أَغْلَبَ مِنَ الْحَقِّ لَمْ يَجَلَّ لِأَحَدٍ أَنْ يَظُنَّ بِأَحَدٍ خَيْرًا حَتَّى يَعْرِفَ ذَلِكَ مِنْهُ - چون ستم بر حق چیره باشد برای احدی شایسته نیست که به دیگران گمان خوب برد تا آن را بفهمد و بداند. «تحف العقول ص ۴۳۳»

(*) توضیح در صفحه بعد

هر آغزووا گلن سؤزو دانیشما
 هر پوفیله آلولانیب آلیشما
 هر ایش گؤردون باجارمیرسان قاریشما
 ناشی گورهن ایشین اولماز ثمری
 خیریندن ده آرتیق اولار ضرری^(۱)
 شکایت ائلمه گوئدن فلکدن
 تتر حُما جن دَن او ماما ملکدن
 کیمی گؤردون ایستر سنی اوره کدن
 هر نه دئسه آگ باشیوی سؤزونه
 سؤز ایشیدن خدمت ائدهر اؤزونه^(۲)

توضیح صفحه قبل:

(*) امام هشتم حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود: صَدِيقُ كُلِّ امْرِءٍ عَقْلُهُ وَ عَدُوُّهُ جَهْلُهُ - دوست حقیقی هر کس خرد او و دشمنش نادانی او می باشد «تحف العقول ص ۴۶۷».

خواجه عبدالله انصاری گوید: الهی آنرا که عقل دادی چه ندادی، و آنرا که عقل ندادی چه دادی؟!

۱- امام نهم حضرت محمد بن علی علیه السلام فرمود: مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يُفْسِدُ أَكْثَرَ مِمَّا يُصْلِحُ هر که از روی نادانی کار کند فسادش از صلاحش بیشتر می شود (موسوعة العتبات المقدسه ص ۲۳۶).

۲- امام دهم حضرت علی بن محمد علیه السلام فرمود: مَنْ جَمَعَ لَكَ وَدَّهَ وَ رَأَيْتَهُ فَاجْمَعْ لَهُ طَاعَتَكَ هر که از روی دوستی نظری دهد همه جانبه اطاعت او کن «تحف العقول ص ۵۱۲».

اوره گیندن ای تیر غمی مُحنتی
 چو خندور سنه آلاهیوین منّتی
 شکر ائله سن تانی یارسان نعمتی
 حقیقتده شکر ائله یین عارفدیر
 عارف اولان گیزلین لره واقفدیر^(۱)

بودور منیم سؤزلریمین تامامی
 نجه سؤزلر کالاملارین کالامی
 یاور اولسین سنه عصرین امامی
 گجه گوندوز ایسته اونون فَرَجین
 تتر آپارسین بو دونیانین حَرَجین^(۲)

امام زمان مهدی موعود (عج)

* دست طبیعت *

آی ساوالان سن گؤرموسن اؤزومی
 اوزاق یولدان ایشیت بو بیر سؤزومی
 اوره کلرین داخی یوخذر دؤزومی
 قان توکنلر شمشیر تاخا بئلینه
 دنیا دوشه قان ایچنلر آلینه

۱- امام یازدهم حضرت حسن بن علی علیه السلام فرمود: لَا يَفْرُقُ النَّعْمَةَ إِلَّا الشَّاكِرُ وَلَا يَشْكُرُ النَّعْمَةَ

إِلَّا الْغَارِفُ - نعمت را نمی شناسد مگر شاکر و شکر نعمت نمی کند مگر عارف (موسوعه ص ۲۴۸ سیر ائمه علیهم السلام به قلم جواد شبر).

۲- امام دوازدهم: فریقین به طور متواتر حدیثی از حضرت رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل می کنند در ظهور امام زمان علیه السلام که تتمه اش اینست: يَمْلَأُ الارضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا بَعْدَ مَا مَلِئَتْ ظُلْماً وَ جوراً - زمین را با عدل و داد پر می کند بعد از آنکه با ظلم و بیداد پر شده باشد.

شیرین لیگی بودونیادان آلیبلار
 ملتلی یامان درده سالیبلار
 اؤزلری ده گيجلله نیب قالیبلار

دوشونمورلر هاردان بیر یول آچالار
 معرکه دن جان گؤتوروب قاچالار

آی ساوالان چوخ ناله لر اوجالیر
 گول جاوانلار جاوانلیقدا قوجالیر
 آدام بیهن قوردلار تتر تتر آجالیر

بله بیرلر پنجه آدام قانی نا
 یوگورورلر جاوانلارین جانی نا

کاش گؤره دیدیک عادل لرین آل لرین
 سیندیریرلار ظالم لرین بئل لرین
 چیخاردیرلار زهر توکن دیل لرین

گؤره ک تاری ظلمون بینی ذلینه
 دنیا دوشه صاحبینن آینه

بو آرزیلار بیلین حاصل اولاجاق
 ظولوم تیکانلارین آلاه یولاجاق
 یئرلر بوتون عدالت له دولاجاق

اوندا که کعبه نین آرتار صافاسی
 قلیج آله گلر علی بالاسی

بو سؤزه کیم هاوا^(۱) دئییه مئه^(۲) دئییه
اونا بنزر آی آدینا مه، دئییه
دین لی، دین سیز گؤز تیکیب لر مهدی یه

دینلی اونا دیره نور حقیقت
دین سیز آدین قویار دست طبیعت^(۳)

۱- بیهوده ۲- پوچ = فرهنگ آذربایجانی - فارسی از محمد پیفون

۳- ما در کتاب اصول اعتقادات (که خداوند را سپاسگذارم در هشت نوبت چاپ و حدود پنجاه هزار نسخه تا کنون چاپ شده و هنوز هم احتیاج به تجدید طبع دارد) تا حدودی مفضل نوشته ایم، اینجا به طور اختصار گوئیم: در مورد امام زمان علیه السلام یک مرتبه اسم مطرح است و دفعه دیگر رسم، اگر مقصود اسم باشد، ما تحت عنوان امام زمان علیه السلام، امام عصر، ولی عصر، بدون ذکر اسم مبارکش یاد می کنیم که یکی از فرزندان پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و پسر امام یازدهم علیه السلام می باشد.

اما از نظر رسم که انتقام مظلومان را از ظالمین باید بستاند، قاطبه اهل سنت و جماعت، هم با اسم و رسم اعتقاد به آن دارند منتهی گویند ظهور خواهد فرمود، اما طرفداران ادیان حقه به طور کلی این رسم را قبول دارند به طوری که یهودیان هنوز هم در انتظار ظهور حضرت مسیح علیه السلام و مسیحیان نیز در انتظار پیغمبری که حضرت مسیح علیه السلام مژده ظهور او را داده است هستند و خودشان گویند که علت ظهور این دو شخصیت معنوی و روحانی برای دادرسی دادخواهان خواهد بود و دسته ای از یهودیان اعتقاد دارند که حضرت موسی علیه السلام از نوزده شده و برای گرفتن انتقام مظلومها برانگیخته خواهد شد.

همینطور عده زیادی از مسیحیان نیز دم از این مقوله می زنند اما آنهایی که اصلاً به نیروی مفارق از ماده یعنی بر «متافیزیک» معتقد نیستند و افکارشان را چهارچوبه مادیات محبوس کرده اند، آنها نیز در این رسم با صاحبان ادیان مشترکند که در اصطلاح گویند «دست منتقم» و یا «دست طبیعت». چنانچه این بیت بر اساس آن بینش ساخته شده است:

گیرم که خلق را به فریبی، فریفتی با انتقام دست طبیعت چه می کنی؟

پس به طور اختصار آن کسی که شیعه دوازده امامی انتظارش را می کشد به یک اعتباری مورد

انتظار همگان می باشد.

گؤرسه نیر ایراندا اونون شوکتی
دایر اولوب حق یولونون دولتی
شرقه غربه لرزه سالیب صولتی

هر کیم اونو گودسه اوزو آغ قالسین
او، گلینجه باشچیلیمیز ساغ قالسین

انسان و تکامل

آی ساوالان آته گینده چوخ گزدیم
نازلو جیران اوولاماغا اوخ گزدیم
شوکروم بودور آج گزمه دیم توخ گزدیم

چاخماغی چاخ گؤیلوم ایستیر آیشام
بیر نئچه سؤز تپون اوسته دانیشام

بو هیکل که اوینار انسان پرده سین
حاق اوزو طرح ائندی اونین نقشه سین
چکدی آلا گوزلرینین سُرْمه سین

خالقا حجت حاقا قدرت ساییلار
ایاغیندان باشا حکمت ساییلار^(۱)

۱- آفرینش انسان که یکی از مرموزترین و شگفت‌انگیزترین آفرینش‌هاست تا کنون تمامی پژوهشگران علم‌الحیات و همه دانشمندان روانشناسی را سرگردان کرده است تا آنجا که دکتر «الکسیس کارل» که دو مرتبه برنده جایزه نوبل شده کتابی دارد و میلیونها جلد به زبانهای مختلف و فارسی نیز انتشار یافته است نام کتابش را «انسان موجود ناشناخته» گذاشته است مولای بزرگوارمان علی علیه السلام در یکی از فرمایشاتش در مورد انسان گوید: إِنَّ الصُّورَةَ الْإِنْسَانِيَّةَ أَكْبَرُ حُجَّةِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ هِيَ الْكِتَابُ الَّذِي كَتَبَهُ بِيَدِهِ وَ هِيَ الْهَيْكَلُ الَّذِي بَنَاهُ بِحُكْمَتِهِ الخ (کلمه ۵۶ از کلمات مکنونه)

ترجمه این فرمایش به‌ویژه تفسیرش در این مختصر نمی‌گنجد همین اندازه دانسته شود که در ایبات اشاره به مطالب فراوانی است که اگر خدا توفیق دهد باید به صورت کامل نوشته شود.

اوندا که اول حقیقته الحقایق
 قوناق چاغیرماقا اولوبدی شائق
 عقل گلیب اولچوسونه مطابق
 سفره باشی عقله مُحَوَّل گلدی
 اَشْرَفِی اودیر که اوّل گلدی^(۱)

۱- در حدیث قدسی وارد شده: كُنْتُ كَنْزاً مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِكَيْ أُعْرَفَ
 پس هنگامی که خداوند «خواست و دوست داشت» مخلوق به ظهور بیاورد بر طبق احادیث زیاد
 نخستین چیزی که خدای تعالی آفرید «عقل» می باشد.
 در اصول کافی کتاب «العقل و الجهل» حدیث اول با عبارت لما خلق الله العقل صحبت می کند
 کما اینکه در احادیث دیگر با تعبیر اوّل ما خلق الله العقل نیز زیاد وارد شده است. و فلاسفه اسلامی
 قاعده ای دارند تحت عنوان «قاعده امکان اشرف» که بر اساس آن قاعده که براهین متقنه نیز دارند
 گویند: هنگامی که حضرت حق درب آفرینش و خلقت را برگشود از باب «الاشرف فالاشرف» لازم
 بود هستی برتر، نخستین تجلی خداوندی باشد و چون چیزی برتر از عقل نیست پس باید آن نخستین
 مخلوق باشد که هست و ما اعتقاد داریم: نور پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عقل کل و معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَامُ که
 نور واحدند نخستین مخلوقند.

حکیم	دیلینده	قلم	أَعْلَادِير
عارف	یانیندا	ذَرَّةٌ	بِيضَادِير
صوفی	صفینده	حضرت	اسمَادِير

بیز باخاریق صحیفه لولاکه
باش سایاریق اونو بوتون افلاکه^(۱)

۱- طبقات مختلف الهیون اسلامی به طور مطلق در زمینه‌های گوناگون معارف یقینی اسلامی اصطلاحاتی دارند که نیاز بر شرح مبسوطی دارد. مثلاً از ذات حضرت حق با این اصطلاحات تعبیر می‌آورند: حضرت غیب‌الغیوب، هُو، هُویت مطلقه، کنز مخفی، غیب مطلق حقیقه‌الحقایق و اصطلاحات دیگر که هر کدام بحث‌های مفصلی دارد و از «تجلی ایجادی» چند اصطلاح یادآور می‌شویم که مربوط به قطعۀ یادشده می‌باشد: وجود مُنَبِّیْتُ، اضافه اشراقی، اضافه قیومی، رحمت واسعة، مقام فیض مقدس، فیض اقدس، قلم اعلاء، ذُرَّةٌ بِيضًا، حضرت اسمآ و همینطور اصطلاحاتی که یادآور نشدیم و همه اینها از قرآن مجید و احادیث اهل بیت عترت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ گرفته شده است و گاهی اصطلاح ویژه جمعی می‌گردد و گاهی تداخلی در اصطلاح نیز می‌شود.

و چنانچه در پاورقی سابق گفتیم ما بر اساس احادیث متواتره و اعمال ذوق تألهی شیعه اثنی عشریه بویژه بر طبق خطاب «لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ الْاَفْلَاكَ» حقیقه‌المحمديه وَاللهُ وَرَسُولُهُ را نخستین تجلی ایجادی حضرت حق می‌دانیم.

انسانا باخ گؤر نئجه خلعت گلدی
 سُفره حقدن دولو قسمت گلدی
 عقل، اونا مایه رفعت گلدی

تا اونیلان فرشی دورا عرش ائده
 گاه اوچا عرشی گئده فرش ائده^(۱)

۱- در کتاب کافی شریف «کتاب العقل و الجهل» حدیثی است که کُلینی رضوان الله تعالی علیه دومین حدیث قرار داده در اینجا تنها به ترجمه فارسی آن بسنده می‌کنیم «و این حقیر چند سال است به نوشتن شرح اصول کافی مشغولم و الحمد لله چهار جلدش آماده شده و با فراهم آمدن فرصت و رفع مضیقه و گرانی کاغذ در دسترس علاقمندان قرار خواهد گرفت» با ذکر ترجمه، شما خودتان ببینید چه برداشتی از این حدیث دارید:

أصبع بن نباته از علی علیه السلام روایت می‌کند که جبرئیل علیه السلام بر آدم نازل شد و گفت: ای آدم من مأمور شده‌ام که تو را در انتخاب سه چیز مُخیر سازم پس یکی را برگزین و دوتا را واگذار، آدم گفت: آن سه چیز کدامند؟ گفت: عقل، حیا و دین گفت: عقل را برگزیدم، جبرئیل به حیا و دین گفت: شما بازگردید و او را واگذارید آن دو گفتند: یا جبرئیل ما مأموریم هر جا عقل باشد با او باشیم گفت: خود دانید و بالا رفت. بدیهی است برداشت شما این خواهد بود که حیای بی عقل، و دین بی عقل سودی نخواهد داشت و در حقیقت لطیفه عقل هدیه‌ای بود که از طرف خدا بر آدم و آدمیان ارزانی شده که اگر آن را درست و صحیح داشته باشند به مقامات بسیار عالی خواهند رسید.

اوچماغینا دؤرد قاناد اولسون گره ک
 اول اودیر شرعیله ائتسین بزه ک
 صوندان اوزولسون اوره گیندن کله ک

اوچده دونه قلبی صفا مولکونه
 دؤرتده چاتا روحی فنا مولکونه^(۱)

(۱) فلاسفه اسلامی، نفس مجرد آدمی را دو قوه قائلند که آن دو قوه به منزله دو بال اند که در دو بُعد او را به سوی کمال رهنمون می گردند.

اولی را عقل نظری و دومی را عقل عملی گویند، ما تنها با عقل عملی فعلاً کار داریم، عقل عملی که انسان را در قوس صعود به مرتبه انسان کامل می رساند چهار مرحله دارد که آن مراحل باید طی بشود تا مطلب حاصل آید و آنها عبارتند از: تجلیه، تخلیه، تحلیه، فنا.
 و توضیح اجمالی اینک:

۱- تجلیه: یعنی آراستن انسان، ظاهر خویش را با آداب شرع مقدس از قبیل واجب و مستحب و... که همگی احکام الهی اند.

۲- تخلیه: یعنی پاک و منزه ساختن باطن خود را از رذائل اخلاق انسانی و تهی شدن از پیروی شهوات حیوانی.

۳- تحلیه: یعنی آراستن باطن با اوصاف و کمالات ملکوتی و متخلّق گشتن با اخلاق و صفات الهی.

۴- فنا: فانی شدن روح از ائیت خود در شهود حق و در حقیقت، فنا، آخرین منزل سلوک عارف است. گرچه مراحل دیگری هست ولیکن برای توضیح مختصر، این اندازه کافی به نظر می رسد.

بوردادر انساندا، دئیر آی صنم
 اوخشاریمیز واردو بیزیم من صنم
 دای قانا بیلمز بو سؤزو خان صنم

عبدی اطعنی بریسین بسلیه
 لایق اولار اوندا تکن مثلیه^(۱)

طورپاغا باخ لؤلؤ لالا اولور
 طورپاغا باخ نرگس شهلا اولور
 طورپاغا باخ بولبول شیدا اولور

انسان اولور باش ساییلر ملکدن
 اوچور گنجیر سمائیه سمکدن

اوندا اولور انسانا انسان دئمک
 اولماسا اولماز اونا حیوان دئمک
 بلکه گرهک قالب بیجان دئمک

گور نتیجه قرآندا مقام ازل
 سؤیله یور اونلاره که «بَلْ هُمْ أَضَلُّ»^(۲)

۱- در حدیث قدسی «که مورد استناد علماء، حکماء و محققین اسلامی است» آمده: عَبْدِیْ اطْعَنِی حَتَّىْ اَجْفَلَکَ مِثْلِی، یعنی: بنده من پیروی مرا بکن تا تو را همانند خودم قرار بدهم و یا جمله دیگر: اَلْعُبُودِیَّةُ جَوْهَرَةٌ کُنْهَهَا الرُّبُوبِیَّةُ، یعنی: بنده گی جوهر ایست که کُنْهَش رِبُوبِیَّت می باشد. این عبارات به گمان برخی این چنین نیاید که بنده اتحاد حُلُولِی (العیاذ بالله) با حضرت حق پیدا می کند، بلکه در اثر بنده گی و سیر الی الله کار بنده به جایی می رسد که با اراده خود کارهایی انجام می دهد که افراد دیگر هرگز نمی توانند انجام بدهند. مثلاً حضرت مریم اراده می کند و شاخه خرما سر تسلیم فرود می آورد و یا اصف بن برخیا در یک چشم به هم زدن کُرسی بلقیسی را می آورد و همینطور. پس هرگز

۲- سورة اعراف آیه ۱۷۹

بنده، خدا نمی شود: مَا لِلشَّرَابِ وَ رَبِّ الأَرْبَابِ

آدام آدام دیله دئمه ک آسانی
چوخ قلبر اونون یولوندا قاندی
دیوژنه دئیون چوخ یثر یوناندی

صوراق لاشار اونی شخص معنوی
ایندی ده وار انسان گزه ر مولوی^(۱)

۱- دیوژن و یا دیوجانس کلبی «۳۲۳-۴۱۲ ق.م.» همان شخصی است که چون با اسکندر مقدونی فاتح جهان، روبرو گشت اسکندر با آن حشمت و جلال چنان از بی‌نیازی و وارستگی او در شگفت شد که گفت: اگر اسکندر نبودم دیوجانس می‌شدم. «اسکندر» که حکیم «ارسطاطالیس» مؤسس مکتب نظر و استدلال، وزیرش بوده، گاه‌گاهی در محضر او صحبت «دیوژن» به میان می‌آمد و می‌گفت: چرا پیش ما نمی‌آید؟ می‌گفتند: او اجتماعی نیست.

در یک روز آفتابی که آفتاب دلچسب بود دیوژن دراز کشیده بود اسکندر با سوارانی چند می‌گذشت، اشاره کردند دیوژن اینجاست. اسکندر سوار بر اسب آمد و مقابل او ایستاد و قهراً جلو تابش آفتاب را گرفته و در واقع سایه بر سر دیوژن انداخت، اندکی با یکدیگر صحبت کردند، اسکندر گفت: از من چیزی بخواه، دیوژن گفت: چیزی نمی‌خواهم و احتیاج ندارم، اسکندر گفت: با ریخت نیکت بارت احتیاجی به ما نداری؟ دیوژن گفت: من بر بنده بندهام هرگز محتاج نمی‌شوم. و منظورش اسکندر بود. اسکندر گفت: من چطور بنده بنده تو هستم؟ گفت: تو بنده نفس شده‌ای اما من نفس را بنده خود کرده‌ام! اسکندر با التماس از او خواست چیزی بطلبد دیوژن گفت: سایه تو نمی‌گذارد از آفتاب استفاده کنم می‌خواهم سایه‌ات را از سرم کم کنی و میان من و آفتاب حائل نباشی. باری یکی از حالات او اینست که در روز روشن فانوس به دست گرفته در حالی که فانوس را افروخته است و در کوی و بوزن می‌گشت! چون سبب پرسیدند: پاسخ داد: در جستجوی انسان هستم و پیدا نمی‌کنم!! و همین مطلب است که ملای رومی در دیوان شمس از حالت قلندری به حُریت اجتماعی وارد شده و در ضمن غزلی از او یاد می‌کند که با این مطلع شروع می‌شود:

بنمای رُخ که باغ و گلستانم آرزوست	بگشای لب که قند فراوانم آرزوست
دی شیخ با چراغ همی گشت گِرد شهر	کز دیو و دُد ملولم و انسانم آرزوست
گفتم که یافت می‌نشود، جسته‌ایم ما	گفت آنکه یافت می‌نشود آنم آرزوست

باغچالاردا تیکاندا وار ریحاندا
 حیوانلاردا کافتاردا وار جیراندا
 قوش ایچینده بایقوشدا وار طرلاندا
 آدامدادا انساندا وار، آیی دا
 طاووسدا وار آج تولکونون تائی دا
 تولکی صفت آدام، الله آماندیر
 اونون شری شیطانندان دا یاماندیر
 چوخ دادئمه زمان نه پیس زماندیر
 توهین اولار بو سؤز زمان یازانا
 آت ای لنسه نه داخلی وار قازانا^(۱)
 سن چرکین سن، دای موشاطا نئیه سین
 عاغلین چاشیز اونا خطا نئیه سین
 سه سین یوخدیر ابو عطا نیله سین
 مایون اولسا لاپ گئدرسن حجازا
 گئتسن قاتما حقیقتی مجازا
 هر اوخویان باغچادا بولبول اولماز
 هر سورونن یترده ده سنبیل اولماز
 هر آچیلان غنچه، قیزیل گول اولماز
 هر خنجره دای ذوالفقار دئمز لر
 هر پوزلو دورماغا وبقار دئمز لر

۱- حدیث معروف: لَأَتَسْبُوا الدَّهْرَ فَإِنَّ الدَّهْرَ هُوَ اللهُ - یعنی: نکوهش از دهر نکند که «آفریدگار» دهر خداست. و بقول ناصر خسرو قبادیانی:

انسان و اندیشه‌های متضاد

آی ساوالان انسان اوزده کیچیکدیر
ایچه‌ریدن چوخلو چوخلو بؤیوکدیر^(۱)
دونیا نه‌دیر اوندان دا سوئله دیکدیر

هر بیرسی بیر جور قانار فکر ائله‌ر
حاق کیمندی اونو تکجه حاق بیلر

بیری دیهر اولماق بیردن بیرهدی
هر نه اولسا ده‌وه‌دی یا بیرهدی
دوز سؤز ده‌گیل هر نه باغلو بیرهدی

اؤز اؤزونه سؤکر چیتیر هر نه وار
اؤز باشینا بیتیر، ایتیر هر نه وار^(۲)

بیری دیهر نظم عالمدن اوزولمز
اؤز باشینا اولدوز چیخیب سؤزولمز
بشقاب اؤزی میز اوستونده دوزولمز

دوزوله‌نین یقین دوزن واری دیر
ایاق یشری دوشسه گزن واری دیر^(۳)

۱- حضرت مولا علی علیه السلام می‌فرماید: *أَتَزَعَمُ أَنَّكَ جَرْمٌ صَغِيرٌ وَ فَيْكَ أَنْظَرُونَ عَائِلَةَ الْأَكْبَرِ وَ أَنْتَ الْكِتَابُ الْمُبِينُ الَّذِي بَأْحَرْفِهِ يَنْظَهُرُ الْمُضْمَرُ* - نیچه فیلسوف معروف می‌گوید:

اگرچه فرد انسان را در صورت ظاهر، یک فرد می‌بینی، در واقع هر یک انسان یک دنیا می‌باشد.

۲- آنهایی که به تصادف و اتفاق قائلند. ۳- قائلین بر نظم و ترتیب در آفرینش، در این

زمینه کتاب خدا در طبیعت به قلم فلاسوفان فرانسوی بسیار جالب است. و استدلال *الْبَعْرَةُ تَدُلُّ*

عَلَى الْبَعِيرِ و آثار *الْأَقْدَامُ تَدُلُّ عَلَى الْمَسِيرِ* الخ که عربی گفت: پشگل دلالت بر شتر، و آثار یا دلالت

بر راه رونده دارد آیا آسمان چنانی دلالت بر وجود دانا و آگاه نمی‌کند؟

بیری دیهر یثر گوی بوتون یالاندی
منه نه وار گئنددی یا قالاندی
کیمسه عابد، کیمسه زورنا چالاندی
گلن گئدیباتلیغانا باتاجاق

دورمیا جاق همیشه لیک باتاجاق^(۱)

بیری دیهر هفته کچر آی گلر
قیش سوروشر یاز سوؤوشار یای گلر
کیم یثره پای وئرسه اونا پای گلر
هر کس دوروب اؤز اکدیگین بیچه جک

هر کیم آشا اؤز توکدوگون ایچه جک^(۲)

بیری دیهر گوللر دؤنسون گه وه نه
اؤد تۆکولسون باغچالارا چمنه
دونیا دؤلسون داشغین سیله منه نه

من ساغ قالیم هر نه اؤلور قوی اولسون

فرقی یوخدور ماتم اولسون طوی اولسون^(۳)

بیر آیریسی دیهر عالم شاد اولسون
خارابالار تیکیل سین آباد اولسون
آداملارین آغزی دولو داد اولسون

گوله گوله پیشیر سین لر یه سینلر

خوشلوغیله دانیش سینلار ده سینلر^(۴)

۱- منکرین جزا و کیفر ۲- تائیلین بر جزا و کیفر ۳- شخص خودگرا ۴- آدم نوع گرا

بیری دیهر دومان توتسون داغلاری
 غم چورودسون قارالاری آغلاری
 درد آریدسین اوزّه کلرده یاغلاری

هر نه اولور اولسون منه پول قالسین

آرلر اؤلسون آروادلاری دول قالسین؟^(۱)

بیر اؤزگهسی دیهر هامی حال لانسین
 غم دونیادان قووالانسین، دال لانسین
 یاشیل سونبول یار تئلی تک سال لانسین

یترگوی گولسون، طاقچا گولسون طاق گولسون

قازان گولسون، بیزه ک چه، بارداق گولسون^(۲)

بعضیلری دیهر تکجه پول اولسون
 ایسدهر اوزو آزاد اولسون قول اولسون
 یاراتر مه یا حیوانا چول اولسون

یئسین، ایچسین، گاهدان دوروب دولانسین

هر یترده آخشام اولدو دالدا لانسین^(۳)

بیر عده ده دئیر شرافت اولسون
 پیس ایشلر دن باشیم سلامت اولسون
 یئدی کلریم آیران اولسون آت اولسون

عیبی یونخدور ولی منت اولماسون

شاخ کئچینیم منه ذلت اولماسون^(۴)

۱- مادی محض ۲- شخص معنوی و خیر خواه ۳- فردی که میل به برده گی دارد ۴- آدم خرد و آزاد

بیری دیره ایشلر بوتون زورلاندى
گوزلى گره ك پيه، خفت كورلاندى
آرزىلارا چاتماق فقط طورلاندى

هركس طورون بيرجور قورور اوولاسين

خالقى بير آدلان سريسین طولاسین^(۱)

بیری دیره عدل اولماسا گون شاخماز
چایلاقلاردان دَنیزلره سو آخماز
بولبول گوله، گول بولبوله گوز تاخماز

آیلا، گونش عدالتله گزه رلر

گل لر باغی عدالتله بزهرلر^(۲)

مین نئچه ایل گئچیر قوجا گتدیلر
بؤیوک عبرت بیزلره اورگتدیلر
یزیدی گور محکمه یه گتدیلر

رأی ویردیلر «حسن حسین ایپکدیر»

حکم ائتدیلر «یزید قارا کؤپکدیر»

۱- برنامهُ الحُکْمُ لِمَنْ غَلَبَ که یک پندار مادی صرف و اساس «ماتریالیستی» را تشکیل می دهد و از طرف دیگر شاعر می گوید:

كُلُّ مَنْ فِي الْوُجُودِ يَطْلُبُ صَيْدًا إِنَّمَا الْإِخْتِلَافُ فِي الشَّبَكَاتِ

۲- منظور، بیان این مطلب است که در نظام طبیعت، عدل جریان دارد و اگر اعتدال در عناصر نبود موجودات عالم محو و نابود می شدند. فلاسفه پیشین عناصر بسیط را چهارتا می دانستند که عبارت است از: آب، آتش، خاک و باد است. فعلاً اینها مرکب شناخته شده و تعداد عناصر از یکصدوسی گذشته بلکه به یک اعتبار بیشتر از اینهاست اما عناصری که سابق می گفتند اگر بساطت آنها دگرگون گشته عنصر ترکیبی آنها مورد تردید نیست و در نظام طبیعت خیلی مؤثرند و آنها از مرز عدالت اگر بگذرند، حیات اختلال پیدا می کند.

بو عدل اولدو قویونو بسلیه سن
صوندان دوروب باشین کسیب ییه سن؟
میری بالا، سارساخلادون دیه سن

بو سرّی سن بیلن مزسن سسین کس
بیلیب بیلیندیره نمزسن سسین کس

چوخ دئیمیشم گیرمه آغیر یوکه، سن
شعرِ دگیل هی طوخویوب تۆکه سن
منبرِ ده گیل، بنی میزی سؤکه سن

دنگ ائله مه بو سؤزلره قاریشما
تب گوجونه سایر بایر دانیشما

اردبیل

آی ساوالان، گون چیخاندا گزمگه
قیزیل زنجیر گول بوینونا دوزمگه
داغ باشیندان دره لره سؤزمگه

سن باشوا ساری لئچک باغلیرسان
ساری لئچک باغلاپورسان آغلیرسان

سؤیله نه دیر آغلاماغین علتی؟
آغلار اولاهر کیم اونون مُحنتی
یوخسا قوجا اردبیلین ملتی

دالدا قالیب سن اولارا آغلیرسان
آغلاپورسان اوره کلری داغلیرسان

سن آغلاما اؤزو دالدا قالب دیر
 محنت ساحلینده لنگر سالیب دیر
 بوز خانادان دونماق درسی آلیب دیر

پارالاق گوندن قاچان دونؤ آچیلماز
 دییی محکم اولان دیوار اوچولماز

اردبیل چوخ مرد اوغول لار بیتیریب
 آغاجلاری خوش میوه لر کتیریب
 باغچالاری آدلی گؤل لر یئتیریب

شیخ صفی ده او گولرین بیری دیر
 شاه اسمعیل اولکه میزده دیری دیر

شاه اسمعیل شوکتلی دیر شانلی دیر
 شیعه ایچره یاخشی آدلی سانلی دیر
 علی دوستلارینا ایسدی قانلی دیر

کیچیک لیکه علی توتدو الیندن
 چوخلو سلطان چیخدی اونون بئلیندن

هر تک تکی بویوک یئرده یئتدیلر
 بیلم نیه یوردلارین ترک ائتدیلر
 اردبیلدن اصفهانا گئتدیلر

بو سؤزلری قانان اولسا ساغ اولسون
 بختی قارالماسین اوزی آغ اولسون

منیم روحوم مُحقق اردبیل
 کوثر اونون روحونا اولسون سبیل
 دئیلر اونا قُدس ده آزدیر بدیل

هَر نه اولا هر کیم اولا نعمت دیر
 اونون آدی اردبیله زینت دیر

مولّا احمد محققین گۆزونه
 قربان اولاق هم مقدّس سۆزونه
 هر کس گره ک دونوب باخا اوزونه

او علی نین سویگولیدی سنه نه
 او پاک لیغین خوش گولیدی منه نه

بیر عده سین کهنه دوغوب آناسی
 نجه کهنه دقیانوسون باباسی
 یاخشی سین دا پیس لنذیریر یاواسی

هر شهرین یاخشی سی وار پیسی وار
 چیراغیندا ایشیغی وار هیسی وار

مظلوم آزَمک ظالم الینده اَسَمک
 پول لاشماغا گئجه گوندوز تَلَسَمک
 دوخسان ایل لیک دوستلوغو بیردن کَسَمک

بعضی سینه ترک اولمیان عادت دیر
 چوخلاریدا، نمونه عزّت دیر

هر شَهر که وارلی لاری آغلیا
یوخسول لاری غمله اوره ک داغلیا
یاغلی لاری تک اؤز بوغون یاغلیا

یوز میلیون ایله کئچده آباد اولماز
ملتی نین اوزی گولمز شاد اولماز

بعضیلری هئچ قاپینی چالمایر
قوهوملاردان بیر حال خبر آلماییر
گل گئد ایدیب ائولرینده قالماییر

لاپ دیه رسن دیریلیک ده یاد قوشدی
آدی گل جک سؤیله یرلر بايقوشدی

بیر عده وار بئله سوزلر خو بودی
ترپنمه بین، او یان بو یان قو بودی
طوب تفنگی گوزلرینین سو بودی

گئتمه، گلمه دینمه، دئمه عاییدی^(۱)
بیزلری چوخ یامان درده سالییدی^(۲)

چوخلاری نین فیکیرلری اوجادیر
اونلارا سن انسان دئسن بجادیر
قیزدیر اوغلان جاواندو یا قوجادیر

انسانلغین درسین گؤزه ل قانارلار
قانمینین احوالینه یانارلار

۱- عاییدی بر سر هر چهار کلمه پیشین می آید مانند: گتمه عاییدی و همینطور ..

۲- نارسائی قافیه را بجا بودن لغت، جبران می کند.

تحصیل کرده‌ها و شعرای اردبیل

اردبیلین آنلاقلی انسانلاری
 بیر جمعنین کئچمیشده دورانلاری
 علی‌الخصوص درس اوخوموش جانلاری

قیمت‌لی دیر، عزت‌لی دیر عزیزدیر
 ایشلری چوخ مُنظَم دیر، تمیزدیر

احساسلی^(۱) سؤز یازان شاعر بالالار
 او شوريله که واردیلار قالالار
 یارار بوتون اوره کلری آلالار

بیر عده‌سی ادب گؤلر سؤز گؤلر
 بیر دسته‌سی آغام حسین بولبولر

حُسن آدی زینت اؤلدو سؤزومه
 دوز نوکرین آغا بیللم اؤزومه
 آیاقلارین قویسا منیم گؤزومه

باشیم فالخار گندهر عرشه دایانار
 اوندا منیم یاتمیش بختیم اویانار^(۲)

من دیورم تاختا اوسته سؤز ساچماق^(۳)
 سنگگ اوچون تملوقه دیل آچماق
 کوجه لردن ائولره تتر تتر قاچماق

دوزگون باخسان امام حسین ساتماق دیر
 سؤزون اوزون توتوب ایچین آتماق دیر

۱- می توانستیم «دویغولر» بیاوریم برای عدم بلاغت منصرف شدیم.

۲- اقتباس از «حیدر بابا» (بلکه منیم یاتمیش بختیم اویانا). ۳- پراکندن

حسین دِئین دیلده حَقارت اولماز
حسین گَزَن یولدا ضَلالت اولماز
هر کیمسه ده بوجور سَعادت اولماز

سؤزله گَزَه بو وادی رحمت ده

هر بیتنه بیر بیت آلا جَنّت ده^(۱)

شاعر اولان شاعرلرین سؤزونه

قیمت قویار تکجه باخماز اؤزونه

گلستاندا هر گول دگسه گؤزونه

سیرین ائدر باخار ایلر یامسینار^(۲)

هر میوه دن دَهر دادر تامسینار

یثلیبی ویریب هر اودو یثلله مزلر

هر آغاجدان میوه دریب یثمزله

هر سؤز قوشانلارا شاعر دئمزله

شاعر اودور شعوریه سؤز یازا

شیدالارا، اوره ک یازا گؤز یازا

شاعر اودور اوچا گئنده فلکه

قاناد آچا همدم اولا ملکه

یثری گوئی دولدورا بیر آلکه

آلکه یه یاخشیلارین آیرا

پیس لرینی سئچه توکه بایرا

۱- قال الصادق علیه السلام من قال فینا بیث شعر بنی الله تعالی له بیتاً فی الجنة - سفینه البحار ج ۱ ص ۱۱۶

۲- یامسی = تقلید

شاعر اودور داغ داشیلا دانیشا
چولده گئدیپ جیرانلارا قاریشا
دیوله کُوسه، پریرله باریشا
ترپه‌ننده سونبول، بیله نه دئیر
اوخویاندا بولبول بیله نه دئیر

شاعر اودور سؤز دییه، سؤز دئیدیره
شال تک سؤزی یووشدورا یئیدیره
- اؤلچه، بیچه، تیکه، گییه، گیدیره

حیدر بابا کزه قالخا سَهَنده
ساوالاندا جیران سالا کَمَنده

شاعر اودور الینده سؤز طور اولا
اوولیا هر گوزلی اولا کور اولا
«سلیمان، شوکت و «رستم» زور اولا

شهریارلان طاقچا، طاباق اوی‌نیا
آراز اوستن قوناق قوناق اوی‌نیا^(۱)

منده اونین شیرین سؤزون بیرم
ساوالاندان قالخیب سالام دئیرم
لنکرانا بیر باخماق ایسته‌بیرم

گؤرسین اوردای، آخوند اوفین نه‌نه‌سی
زیبا نه‌نه، قالیر، گلیر نفسی؟

۱- بازی طاقچا طاباق به طور فشورده این است که دونفر پشت به پشت هم داده، آنکه رو بطرف آسمان قرار گرفته، به آسمان نگاه می‌کند و آنکه رو به سوی زمین دارد، بر زمین، که صورت همدیگر را طبعاً نمی‌بینند یکی می‌پرسد: یترده نه‌وار؟ جواب می‌شود یتر مونجوقی تا آخر. و بازی قوناق قوناق هم مخصوص کودکان است.

دین او که بالالارین اورداوار
اؤلمه سینلر اوردان دا چوخ بوردا وار
ساغ اولسونلار اوردا بوردا هاردا وار

قیزلاریندان بیرسی ده بیزده دیر

ساغلیق ایستر اولارا که سیزده دیر

شاعر سایدا^(۱) آداملاردان بیری دیر

آما تاید^(۲) میلیانداندا ایری دیر

دوغرو شاعر دونیا بوی دیری دیر

«هومر»^(۳) یاشیر «مُتنبی»^(۴) اولمایب

«سعدی» قالیر «بوستانی» سؤلمایب

«حافظ» آلیب تبریزله باغدادی^(۵)

ایندی گئدیب اروپادا باغدادی

چوللوک ده ده^(۶) شعری وئریر باغ دادی

«سین»^(۷) چاینین کناریندا یاش آتیر

«سوربن» ده^(۸) باخ صونالارا قاش آتیر

۱- سای = شمارش، تعداد. ۲- تای = نظیر، لنگه. ۳- هُمُر = شاعر قدیم یونان

۴- متنبی = احمد کندی کوفی شاعر معروف عرب (۳۰۳) در کوفه متولد گردید و در (۳۵۴ هـ) در

جانب غربی بغداد کشته شد. ۵- اشاره است به این بیت حافظ:

عراق و فارس گرفتی به شعر خوش حافظ بیا که نوبت بغداد و وقت تبریز است

۶- دشت باز، برهوت ۷- رودخانه معروف سین در شهر پاریس

۸- دانشگاه سوربن محل تشکیل دروس عمومی دانشگاه پاریس بنام بنیانگذارش: روبردو سوربن

(۱۲۰۱ - ۱۲۷۴) نام گذاری شده است.

اینجی^(۱) یاغیر «فضولی» نین دیلیندن
 «صراف» قیزیل شالین آچمیر بلیندن
 «شاه اسمعیل» خطائی نین الیندن

شاه لیق چیخیب شاعرلیقی قالیب دیر

یاد توپراغین سوزلریله آلیب دیر

شاعر الهام آلا ر فیض ازلدن
 بیر یازار شهلا گؤزدن، گؤزلدن
 بیر نین ده باشی چیخماز غزلدن

بیری قطعه یازار، بیری قصیده

ادب اولسا مُحترم دیر عقیده

بیر عده سی غمزه یازار، ناز یازار
 تتر تتر یازار، سؤزلی یازار، ساز یازار
 بعضیلری گنج گنج یازار، آز یازار

اگرچه شیر نچه ایلدن بیر دوغار

مسلمدیر گنج ده دوغسا شیر دوغار^(۲)

شاعر اولان سؤزله وفا، یارادار
 خالق ایچینده صلح و صفا یارادار
 خسته اوره کلرده شفا یارادار

توتماز اؤزون، فورس ایله مز پوز ویرمز

عطیرلی سوزلر یثرینه، توز وثرمز

۲- قطعه مناظره: (ابرخیس - هومیروس) دو شاعر یونانی.

۱- دانه مروارید.

شعرینده چوخ واردیر آغی قاراسی
 بعضی شعرین هئچ ساغالماز یاراسی
 بیر شاعر، اولماز اولمیا، باراسی
 چور داراشسا بیر آغاجین خولونا
 داغ باسمازلار هئچ باغبانین قولونا
 سؤز قانمایان لاپ ایتیلدر ارسین
 شعرین کسر بوتون بندین بره سین
 کهلیکی یانديرار بوغار فره سین
 میلچک تکین قونار، یارا اوستونه
 آغی گورمز دوشر قارا اوستونه
 او کیمسه که یازا بیلیمیر یازماسین
 دوز یولونو اگری گئدیب آزماسین
 کوت بئل ایله نفته قویو قازماسین
 دای وئرمه سین گؤزل وقتین هدیره
 داریخاندا دورسون گئتسین دده ره
 شاعر اگر ایسته سه قبرین قازا
 گره ک گئده شعر اوخویا قانمازا
 قبیر داشی یازان داشیندا یازا
 بو تون به تین اوزی بوغوب اوزونی
 نااهله سؤیله ییب اوره ک سؤزونی

سِزِه قِربان اولوم آی سؤز یازانلار
 اوره ک سؤزون اورکلرده قازانلار
 گاهدان قاینار جوشار هیسلی قازانلار

مَنده جوشدوم یویون مینم هیسیمی
 قارداشیم سیز یاخشیلادون پیسیمی

آی تیم^(۱) نه جور یوواق قارا هیسوی
 یاخشیلاتماق اولمور سنین پیسوی
 سن دئیرسن قیزیل لاداق میسوی

هیس گورموشوک قارداش بوجور هیس اولماز
 پیس دئیلر یولداش بوجور پیس اولماز

میر جَفْرَه باخ چَتْنَه یَثیب دیر
 گیجلله نیب دوروب شعیر دَثیب دیر
 چوخدا بوجور یازما گولوم عیب دیر

من یازیرام دای کِئچیدیر عیدن
 قوی دَسونلر خَبَر وِئریب غیدن

۱- اصطلاح محلی است، مثلاً: (ای فلانی)

پدر و مادر و خانواده‌ام

آی ساوالان آتام آتام ساغ اولسون
 دیل‌لری بال اوره کلری یاغ اولسون
 قیامت‌ده گول اوزلری آغ اولسون

آغیزلارین آجیلتماسین روزگار
 هر نه واریم، اولاردان دیر یادگار^(۱)

آتام اولدو ازه گیمی یاندیردی
 یتیم‌لیگین دردین منه قاندیردی
 بو نیسگیلی چوخ منی اوتلاندیردی

تا واریدی دوشونمه‌دیم قیمتین
 دوشوننده ایشیت‌مه‌دیم صحبتین

ایو یولداشیم تایلاریندان چوخ باشدیر
 سوز بیلن دیر آنلیان دیر یولداش دیر
 لاب دیه‌رسن دیر بلیکده قارداش دیر

اخلاق ایله غمی کؤکدن گسندی
 دیر یلت‌مگه یاز یثلی تک آسندی

دؤرد بالام وار اوره‌گمین ثمری
 جان گؤیونون اولدوزلاری قمری
 آی سینماسین هئچ بیرین کمری

مُنیره جان سعید، رضا مسعودوم
 تربیت‌دیر سیزدن هامی مقصودوم^(۲)

۱- موقع سرودن آن قسمت، مرحوم پدرم زنده بود اکنون ۱۳ سال است به رحمت خدا پیوسته، اگر

کسی با فاتحه یادش کند منی بر من خواهد داشت. ۲- در آن تاریخ چهار فرزند داشتم.

زهرم گلدی اولدوزلاریم بش اولدو
 خوش گونلریم داهادا چوخ خوش اولدو
 دونیا شربت لری منه نوش اولدو
 آنام دئدی بالام اولسون بخته ور
 بو دو عادا آلاه قویوب چوخ اثر
 غزاله ده او جیراندان دال گلدی
 شربت ایچدیم دالسی جان بال گلدی
 اوره گیمه حال اوستوندن حال گلدی
 رحمت آرتدی نعمت چیخدی باشیما
 شادلیق دولدو گؤزلریمه قاشیما
 بیر اوغولوم دا چوخ بتز منه یاد اولدو
 بش آی قالدی دونیادان ناشاد اولدو
 بولبول ایدی قفسدن آزاد اولدو
 آیریلیق اوخیلا، اوره ک دوزله بیر
 یاتیب قم دا منی اوردا گؤزله بیر
 جیران بالام، گؤزل بالام، ناز بالام
 غم یوردوندا عمری اولان آز بالام
 آغلاماغین یادیمدان چیخماز بالام
 ایندی ده وار سنه لایلی دیه زم
 عومروم بؤیو اوغول ایوای دیه رم^(۱)

۱- این فرزندم حدود بیست سال قبل در قم فوت کرده است.

شیرین دیلین دانیشماغا آچمادین
 قانادلانیب قوجاقلارا اوچمادین
 من گلنده قاباغیما قاچمادین
 گۆزلریمه حسرت باخدین یاندیردین
 او باخماقلا چوخ سۆز منه قاندیردین
 بیرغنچه ایدین گول آچمامیش سۆلدین سن
 هئچ بیلیمیرم دیل آچمامیش نولدین سن
 دئیلر گووه چیخدین اولدوز اولدین سن

او دیرسنی بو گولشنده تاخدیم من
 ساوالانا قالخیب سنه باخدیم من

شهادت و فوت چهار نوجوان از خویشانم

آی ساوالان اولوم آدی آجیدیر
 بونلا بئله هر بیر باشین تاجیدیر
 گره ک اولسون قارداشدی یا باجیدیر
 کاش دونیادا، هئچ کیم جاوان اؤلمه سین
 آنا قلبین اودلاندریب بؤلمه سین
 دۆرد نوجوان ایل طایفامی آتدیلا
 چوخ تتر گئدیب حاق ائوینه چاتدیلا
 ایکی جیران بیلیم هاردا یاتدیلا
 اولارداندا، ساوالاندا آد قالسین
 دنیا بوئی آدلاریندان یاد قالسین

جلال^(۱) اسلام جبهه‌سینده قان وئردی
 اوز قانیله انقلابا جان وئردی
 بو جلالی جلالا ایمان وئردی
 آدی شهید دفترینده یازیلدی
 میلیونلار قلبیده قبری قازیلدی
 حمداللهنی^(۲) ساغالمامیش یاراسی
 شوره گندی شهادتین هاواسی
 یاددان چیخدی باجیلاری آناسی
 اینانیدیغی یولو توتوب دوز گندی
 شیطانلاری قومماغا اولدوز گندی^(۳)
 غلامحسین^(۴) ادبلی بیر بالیدی
 دانشاندا اوره کلری آلیدی
 بیز ایسدیردیک چوخ یاشیدی قالیدی
 اونون دردین نه صول بیلدی نه ساغی
 بیردن ایتدی اون دورد ایلین قوناغی
 علی^(*) گندی اونی تاپا گتیره
 آزاد قوشو دار قفسه یئتیره
 تاپدی آمما قورخدو گنه ایتیره
 وفالیدی اونلا قالدی گلمه‌دی
 تک قالماغی اونا روا بیلمدی

۱- جلال صالحی فرزند آقای برات صالحی، همشیره‌زاده‌ام.

۲- حمدالله سرداری فرزند آقای حاج اسدالله، ساکن اردبیل همشیره‌زاده‌ام.

۳- اقتباس از قرآن مجید است، «رجوماً للشیاطین».

۴- غلامحسین منصوری‌نمین فرزند آقای سیدبیزن. خواهرزاده خانم. (*) توضیح در صفحه بعد

در عبرت گرفتن از دنیا و اشاره بخودم

آی ساوالان عومرون باشا چاتماغی
 دیریلیگین گونو گئدیب باتماغی
 دیری لرین پر آلتیندا یاتماغی
 چوخ آیدین دیر عومور گئچیر قوتاریر
 چوخلار قانمیر ائله قارنین اوتاریر
 او گونلر که دنیا بیزدن کوسه جک
 عومرو موزی آره له ییب گسه جک
 اوستوموزدن قارا ئیل لر آسه جک
 کیمدیر گله دیه حالوز نئجه دیر
 چوخ گوردو گوز، گوندوزدو یا گئجه دیر؟
 قلب آیناما باخ گور نئجه پارادی؟
 جاوانلیقدا اوزه ک دولو یارادی
 مگر منیم بخت اولدوزوم قارادی؟
 زنداندا یام آل آیاغیم باغلانیب
 آغزیم مهورلنیب، جانیم داغلانیب
 بو زندانین کاش قاپوسین آچیدیم
 آچیب چیخیب دابان چکیب قاجیدیم
 قاجیب گئدیب قوشلار کیمین اوچیدیم
 اوچوب گئدیب بیر فلکه چاتیردیم
 چاتیب اونون بؤرکون قاپیب آتیردیم^(۱)

توضیح از صفحه قبل - (*) علی زاهدی فرزند فاضل محترم آقای میرزا محمد حسین، برادرزاده

خانم - که مردو ساکن اردبیل اند. احترام شهداء محفوظ است و نام دو جوان ناکام دیگر تنها به خاطر

شناختی که به پاکیشان داشتم آورده شد. ۱- صنعت ردّ العجز الی الصّدر

جاوانلقیم کئچیب منیم غُربتده
 گاه داغلاردا گاه شَهْرَدَه گاه کتده
 وطنیمه چوخ قالمیشام حَسْرَتده

نه وطنه گویلوم قوشو اوچوری
 نه ده غُربت اوره گیمی آچوری

او آدام که یاخشی پیسی تانیا
 اوددا یانار چیخا بیلمز یانیا
 عومرون گره ک صانیه سین سانیا

اولسه بو غم زندانیندان اوزولر
 راحت لاشار، قبر ائوینه سوزولر

آی ساوالان آغ گون منه گئجه دیر
 تکجه اوزوم بیللم حالیم نئجه دیر
 سانما گیلن بو گؤزیاشیم بئجه دیر

والاه اوره ک قانی دولور گؤزومه
 گؤزدن اوزه، اوزدن سوزور سوزومه

آی ساوالان دیریلیکدن دویموشام
 دیریلیگه اولوم آدی قویموشام
 بو دونیادا من ایشیمی دویموشام

اوتوزمارام بو دونیانین حالینا
 قاریشمارام اونون قالما قالینا

قاریش میرسان دئیئر چیخار یوخودی
 قاریشانا دئیئر شیطان اوخودی
 هر کیمسه بو حاق سؤزلری اوخودی
 لُقمانیله اولاغیندان یاد ائئر
 گؤگلون بولاندریماز اوره ک شاد ائئر
 آی ساوالان ناشکر اولان ظالمدير
 آلاه اوزی اوره کلره عالمدير
 چوخ شوکروم وار الیم ديلم سالمدير

اگلش میشم ری مولکونون قاشیندا
 آغام حسین سفره سی نین باشیندا
 تهراندا چوخ واریم آرخا تاشلاریم
 اردبیل لی ایستکلی قارداشلاریم
 اولمه سینلر تبریزی یولداشلاریم
 فارسلاز منی چوخ نازیله بسلرلر
 هام می منی محبتله بسلرلر

ابدیت قطعه سبلان و مایه الهام آن

آی ساوالان درین گؤره ن گؤز اولمز
 اگری اولر گئده ر ولی دوز اولمز
 اوره کدن آیریلب چیخان سؤز اولمز
 من گئده رم بو سؤز قالار دانیشار
 اوره ک سؤزی اوره کلره قاریشار

مهلت یوخدیر چوخ آداملان دانیشام
 فرصت یوخدیر چوخ شخصیله چالیشام
 رخصت یوخدیر چوخ ایولره قاریشام

بو سؤزلرن چوخ یئرلرده چاپارام
 یاخشی یاخشی باجی قارداش تاپارام

یازدیغلاریم، بوتون اوره ک سوزومدی
 خلق ایچینده درین باخان گؤزومدی
 نه سؤز، نه گؤز، بلکه منیم اوزومدی

هر کیم منی گزسه تاپار یازیمدان
 چوخلو، چوخلو، سؤز اؤرگه نر آزیمدان

بیری باخیب دئسه بولار تارتاندير
 بیرسی ده ديهر اوره کدير جاندير
 هر کیمسیه اوزگوزگوسو میزاندير

بیری باخار هر نه گوره ر تار گوره ر
 بیر آیرسی کؤموروده قار گؤره ر

قارقا، قانماز، بولبول نه دیر؟ سار نه دیر
 قابان قانماز دلبر نه دیر؟ یار نه دیر؟
 حیوان بیلمز هیوا نه دیر؟ نار نه دیر؟

مجنون ایستر چکه لیلی نازینی
 فرهاد ایستر چالا شیرین سازینی

منیم بو سۆز لریم اوچماز قلامدی
 الیاسیله خضره یولداش کلامدی
 هر کلمه سی شانلی شانلی بالامدی
 ده ده م روحی ده گیشمه رم بیلایانلا
 دئسه لرده دوشونمایب میلایانلا
 اهل حالا، دوغروسو، حال یازمیشام
 آغ اوزلره بیر قارا خال یازمیشام
 قاریش دیریب قایماغا بال یازمیشام
 بیت لریم سانکه عسل دیر ده ده
 مصرع لریم ضرب المثل دیر ده ده
 منیم سۆزوم سانمایون بیر کسلندی
 قان دیقلا ریم قافیه ایله بسلندی
 من تک یانان اوره کلرده سسلندی
 شیرین دیلین لال اولماسین سۆز یازان
 آلف بثلون دال اولماسین سۆز یازان
 بیر گئدئیدیم ارجه لاری باغینا
 دیرماشیدیم ساوالانین داغینا
 یئل دگنده داغ صولونا ساغینا
 بیر وئرئیدیم بو سوزلری آینه
 تاپشیرئیدی ایل لریمین دیلینه

دولاندرسین اؤزیله، بو سؤزلی
 تورکوییلن آداملارین گؤزلی
 دوشسه داخی دوشونرلر اؤزلی
 موعظه دیر دئدیم تورکو دیلیجه
 واعظلرین آیلاریجا ایلییجه
 تورکون دیلی اودسا سؤنمز اوجاگی
 آنادی سا چوخ ایستی دیر قوجاگی
 دهنز^(۱) اولسا یوخدور اوجو بوجاگی
 من بیر شئهم قورتارمیان صحراده
 دوشدوم ایتدیم دَرین دَرین دریاده
 تورکون دیلی ایلدیریم دیر شاخاندا
 سودور یانان اُورکلرده آخاندا
 گؤزدور سیزیلدادان دَرده باخاندا
 مظلوم سسین ایشیتمگه قولاق دیر
 آخیب سوزوب بیتیرمگه بولاق دیر
 بعضی تورکون گؤزلی قیغاجیدیر
 بیزه مانقال^(۲) اوزگه لرین ساجیدیر^(۳)
 منیم کیمین بیر آزاجیق آجیدیر
 دوز دوز باخیب گورسه اودا بال اولار
 تاپماجانی تاپسان سنه حال اولار

۳- ساج ورته آهنی که روی آن نان می پزند.

۲- آتشدان

۱- دریا

آی ساوالان بو دونیانین وفاسی
بیر کسه اولماییب چوخدیر جفاسی
یازدیم آرتا اوره کلرین صفاسی
بلکه منیمده روحومی شاد ائده

اوخویاندا رحمتیله یاد ائده^(۱)

آی ساوالان دنیا منه قفسدی
من اوچارام مندن قالان بو سسدی
دای بسیمدر اگر هوسدی بسدی
من ده گئدیم دای قارنیمی اوتاریم
سن ده منه بیر تک قاش آت قوتاریم

حیدر بابا شعری منه داد وئریب
بیرجه بیرجه یازدیغیمی یاد وئریب
شیرین شیرین سؤزدی بو فرهاد وئریب
آباد اولسون شهریارین اولکەسی
آخ اؤلمه سین آسکیل مه سین کؤلگه سی

حافظ اولسه شهریاردا اوله جک
اوندا، بوتون روزگاردا اوله جک
نه یاز، نه یای، قیشدا قاردا اوله جک

ساوالاندا اولسه اؤلر «موسوی»

اولسه ده بیر گون دیریلر «موسوی»

(۱) غرض نقشی است کز ما بازماند که هستی را نمی بینم بقائی

مگر صاحب دلی روزی ز رحمت کند در حق درویشان دعائی

